

TÜRK İDARE DERGİSİ

İÇİŞLERİ BAKANLIĞINCA İKİ AYDA BİR ÇIKABİLİR

Yıl : 38

Mart - Nisan 1966

Sayı : 299

İÇİNDEKİLER

TETKİKLER :	Sahife
Uyuşturucu Madde (Beyaz Zehir)ler Üzerinde Bir İnceleme	MuhtarÇAĞLAYAN 3
Malî Tevzinin (Finanzauglich) Teorik Esasları ve Federal Almanya'daki Tatbikatı	Hayrettin NAKİBOĞLU 26
Kanunlarımızla İlgili Bir İnceleme.....	Doğan ÖZGÖKÇELER 40
Toplum Kalkınmasında Genel Bilgiler	İbrahim ÖZTÜRK 51
Personel Eğitimi.....	A. Turhan ŞENEL 56
Mahallî İdareler Personeli ve Hizmet İçi Eğitimleri, Problemleri ve Çözüm Yolları	Şeref TOLUNGÜÇ 72
Fransa'da Belediye Gelirleri	Dr. Nuri TORTOP 93
Memurin Muhakematı Rejimimizin, Özellikle Memurin Muhakematı Kanununun Yeni Anayasa Karşısındaki Durumu	Yener ÜNLÜER 102

TERCÜMELER :

Amme İdaresi Okulu Kudüs «Jerusalem».....**A. Hayrettin Kalkandelen 119**

İDARİ COĞRAFYA :

Tortum Kazası İdarî Coğrafyası.....**Yurdakul ÖNEN 136**

ABONE BEDELİ

Türkiye için yıllığı :500 kuruş
Yabancı memleketler için yıllığı :750 kuruş

ABONE BEDELİNİN GÖNDERİLMESİ ŞEKLİ

A — Türkiye’de :

Bulunan yerin Malsandığına tutarı yatırılarak mukabilinde alınacak; (çeşitli gelir makbuzu) aynen ve taahhütlü mektupla;

İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü — Ankara
adresine gönderilmelidir.

B — Yabancı memleketlerde :

Abone bedeline, makbuz pulu için 4 kuruş eklendikten sonra hâsıl olan meblâğ, posta veya banka havalesi olarak yukarıdaki adrese göm derilmelidir.

YAZI İŞLERİ

İdareyi ilgilendiren mevzularda hazırlanacak etütler kabul olunur.

Gönderilecek yazıların iki nüsha olması ve 20, 25 sahifeyi geçmemesi, makinada seyrek satırla yazılmış olması ve yarım sahifeyi geçmeyen ayrıca bir de özü bulunması lâzımdır.

Dergiye dercolunmayan yazılar iade edilmez.

Yazı işleri için İçişleri Bakanlığı Yayın Müdürlüğü’ne müracaat edil-
melidir.

Sahibi : İçişleri Bakanlığı

Yazı İşlerini Fiilen İdare Eden Mes’ul Müdürü : **Yiğit KIZILCAN**

T E T K İ K L E R

UYUŞTURUCU MADDE (Beyaz zehir) ler ÜZERİNDE BİR İNCELEME

Yazan : **M. Muhtar ÇAĞLAYAN**

Kanunun gerekçesinde; (Uyuşturucu maddeler gayri meşru ticaretinin meni hakkında delegemizin de hazır bulunduğu. Haziran. 1936 tarihli konferans tarafından ihzar olunan mukavelename, imza protokolü ve nihai senede hükümetimizce iştirak olunmak muvafık görülmektedir.

Mukavelename, mevzuatımız noktai nazarından tetkik olundukta; TCK. nun 403 ve müteakip maddeleriyle uyuşturucu maddelerin mürakabesi hakkındaki 2313 ve yine bu maddelerin inhisarı hakkındaki 2253 sayılı kanunlarla, uyuşturucu maddelerin imal ve istimali, alınıp satılması, ithal ve ihracı kayıtlara tâbi tutulmuş ve hilâfına hareket edenler hakkında, gerek zikredilen kanunlarda, gerek kaçakçılığın men ve takibine dair olan 918 sayılı kanunda ceza müeyyideleri konmuştur.

Bu suçların, Milli hudutları aşarak, beynelmilel bir mahiyet alacak şekilde genişlemiş olması, beynelmilel tedbirler ittihazını lüzumlu kıldığı görülerek, bu ihtiyacı karşılamak maksadıyla hazırlanmış olan mukavelenameye iştirak edilmekle, mevzuatımız hükümlerinin beynelmilel sahada tatbikına imkân hasıl olacaktır) denilmektedir. (14)

Mukavelenin birinci maddesine göre :

a — İşbu mukavelede «uyuşturucu maddeler tabiriyle 23.Ocak 1912 tarihli Lahaye mukavelesi ve 19.Şubat.İ925 tarihli ve 13.Tem- muz.1931 tarihli Cenevre mukaveleleri ahkâmının tatbik edildiği veya edileceği ilâçlar veya maddeler anlaşılır.

(14) Hükümetin 21.4.1937 gün ve 6/1360 sayılı esbabı mucibesi.

b — İşbu mukavele ahkâmı muvacehesinde; «ihraç» tabiriyle ; tam mânasiyle imâl ve tahvil olunmaksızın, uyuşturucu bir maddenin, içinde bulunduğu madde veya mürekkepten tefriki ameliye- si anlaşılır. «İhraç» kelimesinin bu tarifi, haşhaştan ham afyonun istihsalı usullerini istihdaf etmez. Bu usuller «istihsal» tâbirinin şümulü dâhilindedir.

Mukavelenin ikinci maddesinde; âkit taraflardan her birinin, aşağıdaki fiilleri bilhassa hapis veya hürriyetten mahrum eden diğer cezalarla, şiddetle cezalandırmak için lâzım gelen kanunî hükümleri isdar etmeği taahhüt edecekleri gösterilmiş olup, bu fiiller şunlardır :

1 — Anılan mukaveleler ahkâmına muhalif olarak yapılan uyuşturucu ilâçların imâl, tahvil, ihraç, ihzar, muhafaza, teklif, satışa vaz, tevzi, alış, satış, herhangi bir sıfatla âhara terk, tellâlık, sevk, transit olarak sevk, nakil, memlekete idhal ve ihracı,

2 — Bu maddede derpiş olunan fiillere kasten iştirak,

3 — Yukarıda derpiş olunan fiillerden birinin icrası için şirket kurmak veya anlaşmak,

4 — Teşebbüsler ve millî kanunun derpiş ettiği şerait dairesinde ihzari fiiller.

Altıncı maddeye göre; beynelmilel tekerrürü cürüm prensibini kabul eden memleketler, ikinci maddede istihdaf olunan fiiller dolayısıyla verilen ecnebi mahkûmiyet kararlarının millî kanunun derpiş ettiği şerait dâhilinde böyle bir tekerrürü cürüm müvellidi olarak kabul ederler.

Yedinci maddede a — Tebaasının iadesi prensibini kabul etmeyen memleketlerde,

2 nci maddede derpiş olunan herhangi bir fiili, ecnebi memlekette icra ederek suçlandıktan sonra, kendi memleketleri arazisine dönen tebaa, bu tabiiyetini, suçun işlenmesinden sonra iktisab etmiş olsa bile, bu fi'il, bu arazide işlenmiş gibi aynı şekilde takip ve tecziye edileceği, b — Böyle bir halde, bir ecnebinin iadesine muvafakat edilemezse, bu hükmün kaabili tatbik olmayacağı, gösterilmiştir.

Dokuzuncu maddeye göre; a — Yüksek âkit taraflar arasında akdedilen veya edilecek olan her iadei mücrmin muahedesini, ikin-

ci maddede derpiş olunan ef'ali, iadei mücrimin halleri olarak bihakkın ihtiva edecektir.

b — İadei mücrimini, bir muahedenin mevcudiyetine veya mütekalibiyet şartına tâbi tutmayan yüksek âkit taraflar, yukarıda derpiş olunan halleri aralarında iadei mücrimin halleri olarak kabul ederler.

c — İade, talep olunan memleketin kanununa tevfikân yapılacaktır.

d — Kendisine bir iadei mücrimin taleplamesi gönderilen yüksek âkit taraf, her halde eğer salahiyettar makamları takibatı icab ettiren veya mahkûmiyete sebep olan fiilin kâfi derecede ağır olmadığı mütalâasında bulunacak olurlarsa, tevkife tevessül veya iadeye muvafakatten imtina etmek hakkına malik olacaktır.

Mukavelenin onuncu maddesinde; uyuşturucu maddeler ve ikinci maddede derpiş olunan ef'alın icrasına mahsus mevad ve alâtin zabt ve müsadere edilebilecekleri, tespit olunmuştur.

24. maddeyi ihtiva eden mukavelede daha bir çok hükümlerle birlikte nihai senet, tefsir ve tavsiyeler yer almış bulunmaktadır.

d — 349i sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi hakkında Kanun :

2313 sayılı kanun, 3491 sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi kanununun 30. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır.

Kanunun gerekçesinde : (Yurt içinde başta buğday olmak üzere kabına göre muhtelif hububat nevelerinin alım ve satım işlerinin gerek müstahsil ve gerek müstehlik bakımından fiatlarının tanzimi, işlenmesi, standartlaştırılması ve bu suretle ihraç kabiliyetlerinin artırılması ve aynı zamanda bu mahsullerin istihalleriyle sıkı alâkayı haiz afyon mahsulü ihracı işleriyle uğraşmak için kurulacak olan »Toprak Mahsulleri Ofisi» kanun lâyihası yüksek kurulunuza sunulmuştur.. Projenin uyuşturucu maddelere taalluk eden diğer hükümleri, bugün mer'i olan kanun hükümlerinden umumiyetle inhiraf etmemektedir) denilmektedir. (15)

Kanuna göre ham afyon ve tıbbî afyon ile morfin ve bunun bütün millilerinin ve uzvî hamızlarla veya küül cezirleriyle birleştirilmesinden mütehassıl bütün eterlerinin ve bunların milhlerinin

(15) Hükümetin 9.5.1938 gün ve 6/1939 sayılı esbabı mucibesi.

ve ham kokain ile kokain, ekgonin, tropo kokain ve bunların kimyevî terkiplerinde bulunan maddelerin ve bütün bu cisimlerin iktisat ye sıhhat ve içtimai muavenet vekâletlerince tayin olunacak müstahzarlarının imâl, idhal ve ihracı devlet inhisarı altına alınmıştır.

İstimalinde mazarrat hasıl olduğu ve toksikoman tevlit eylediği fenni surette tespit edilen yukarı ki fıkrada yazılı cisimlere benzer diğer maddeler de icra vekilleri heyeti (Bakanlar kurulu) kararıyla bu inhisara tabi tutulabilir.

Ham afyonun memleket dahilindeki ticareti serbesttir. (Madde. 6)

Yedinci maddede; Ofisin uyuşturucu maddeler işlerinin nelerden ibaret olduğu tespit edilmiştir.

27 inci maddesinde; yabancı memleketlere ham afyon ihraç edenler, ham afyon ihracına teşebbüs edenler cezalandırılmış ve son fıkrada da; ham afyon ihracı kaçakçılığı yapmak maksadıyla icra vasıtalarının hazırlanması ve kendi feragatiyle olmayarak, ittihaç edilmiş mâni tedbirler sebebiyle, fiilin husule gelmesinin teşebbüs sayılacağı, gösterilmiştir.

Kanunun, uyuşturucu maddelerle ilgili 6 ve 27 nci maddeleri 23 Mart 1950 gün ve 5621 sayılı kanunla değiştirilmiştir.

Kanunun gerekçesinde aynen; (Ham, müstahzar ve tıbbî afyon ile, diğer uyuşturucu maddelerin hareketlerini kontrol altında tutmayı istihdaf eden 1912 Lahaye mukavenamesiyle 1914 protokolüne, 1925 ve 1931 Cenevre mukavenameleriyle protokollerine, 14.1.1933 gün ve 2108 sayılı kanunla iltihak etrtiş olan hükümetimiz; ham afyon ve diğer uyuşturucu maddeler işlerimizin bu taahhütlere muvazi olarak yürütülmesini sağlamak üzere 2253 sayılı kanunla uyuşturucu maddeler inhisar idaresini kürmüş; 1936 yılında Cenevre’de aktedilen aynı konudaki mukavele ile protokolünü de 27.V.1937 gün ve 3189 sayılı kanunla tasdik etmiştir.

3491 sayılı kanunla işletilmesi Toprak Mahsulleri Ofisine devredilen bu inhisarın, teşkil maksadına uygun çalışmalarına ve İdarî makamlarla gümrük muhafaza teşkilâtının devamlı ve uvanık takiplerine rağmen, kanunun 6 ncı maddesinin son fıkrasındaki «ham afyonun memleket dâhilindeki ticareti serbesttir.» kaydından faydalanan bâzı kötü niyetlilerin, .bilhassa iyi vasıftaki afyon-

ları, bu kabil afyonların fazla para ettiği memleketler hudutlarındaki illerimize kadar serbestçe götürerek, oralardan hududu geçirmek fırsatını buldukları görülmekte, bu cihet zaman zaman hariçten gelen şikâyetlerle de teeyyüt etmektedir.

Bizden daha fazla afyon istihsal eden memleketler bulunduğu halde, ikinci dünya harbinden evvelki on yıl zarfında dünya drogist afyon istihlâkının % 69 unu memleketimiz karşılamış olmakla, Milletlerarası mukavelelere en uygun şekilde çalıştığımızı fiilen ispat etmiş bulunmamıza rağmen, seyrek de olsa görülen kaçakçılık hâdiseleri, hariçte hakkımızda menfi propagandalar yapılmasına vesile teşkil etmektedir. 6 ncı maddenin, memleket içinde ticaret serbestisini kabul eden fıkrası, kaçakçılığın önlenmesi için gerekli gayretlerin sarf edilmediği gibi, bir kanaatin husulüne sebep olmakta, bu hal milletlerarası toplantılarda aleyhimize silâh olarak kullanılmak istenmektedir. Nitekim, 1946 yılında toplanan Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinde, 1947 de içtima eden uyuşturucu maddeler komisyonunda ve yine ekonomik ve sosyal konseyin son toplantısında Türkiye'nin bilhassa cenup hudutlarından bir çok afyon kaçakçılığı yapıldığından şikâyet edilmiş, bunlara karşı tedbirler alınması istenmiştir. Ayrıca, Birleşik Amerika ve Kanada elçilikleri, sağlık ve sosyal yardım bakanlığımıza yaptıkları müracaatta, bu fıkranın kaçakçılığı kolaylaştırdığına işaret ederek, bunun bertaraf edilmesini istedikleri gibi, Birleşmiş Milletler nezdindeki daimi delegemiz de bu durumun icab ettirdiği tedbirlerin alınmasını tavsiye eylemiştir.

Bu sebeplerle ve aynı zamanda yeni bir istihsal tahdidi görüşmesinde Milletlerarası taahhütlere en bağlı memleket olarak en büyük hisseye hak kazandığımız yolundaki tezimizin kuvvetle müdafaasına imkân hazırlamak için, kanunda, memleket dahilindeki ticaret serbestliğini kaldırarak, devlet tekeli altına alan, ekim ve istihsalı daha mazbut bir kontrol sistemine bağlayan değişikliklerin yapılması lüzumlu ve faydalı görülmüştür.) denilmektedir. (16)

Değişik altıncı maddeye göre; ham afyon, tıbbî afyon ve bunların müstahzarlarının, morfin ve bütün millilerinin, morfinin uzvî asitlerle veya alkol cezirleriyle birleşmesinden mütevellit [bütün eterlerinin ve bunların millilerinin; koka yaprağı, ham kokain, ekgonin ve tropokain ile bütün milhlerinin; % 0.20 den fazla morfin ve

(16) Hükümetin 30.11.1949 gün ve 71 - 1109, 6 - 4164 sayılı esbabı mucibesî,

milhlerini ve % 0.10 dan fazla kokain ve millilerini muhtevi bütün müstahzarların; (eucodal) dihydro -oxhycodeinone), (dicodide) Dihydrocodeinine, Dilaudide) dihydromorfinone, (acedicone) acetyldemethyldihydrotebaine veya acetyldihydrocodoinone ve bunların kimyevî terkiplerinde bulunan maddelerle bu maddelerin ekonomi ve ticaret ve sağlık ve sosyal yardım bakanlıklarınca tayin olunacak müstahzarların imâl, ithal ve ihracı ve ham afyonun memleket içindeki ticareti devlet tekeli altındadır.

Kullanılmasından mazarrat hasıl olduğu ve (Toxicomanie) yaptığı fennî surette tespit edilen yukarki fıkrada yazılı cisimlere benzer 'diğer tabî ve sentetik maddeler de Bakanlar Kurulu kararıyla bu tekel mevzuuna sokulabilir.

Müstahsiller, ellerindeki ham afyonları en yakın Toprak Mahsulleri Ofisine veya onun adına hareket etmeye yetkili teşkilâta, o yılın Ağustos avı sonuna kadar satıp teslim etmeye mecburdurlar.

Ham afyonun su veya sair herhangi bir madde ile taşıdığı yasaktır.

Kurumuş veya ezilmiş kellelerinin ihracı için, ithalâtçı memleketten verilecek ithal müsaadesinin ibrazı mukabilinde sağlık ve sosyal yardım bakanlığından ihraç müsaadesi alınması lâzımdır.

Bu kanunun 7. maddesinde; ofisin uyuşturucu maddeler işleri yeniden düzenlenmiş ve son fıkrasında; (afyon alınılan, tahlil veya ekspertiz yoluyla yapılacağı ekspertiz yoluyla alımlarda müstahsil dilerse tahlil yoluna başvurulacağı) gösterilmiştir.

Bu kanunla değiştirilen 27. maddeye göre de; beyanname vermeden veya beyannamede gösterdikleri miktardan fazla sahaya haşhaş ekenlerden, beyannamesiz veya beyanname harici ettikleri beher dönüm için 15 lira ağır para cezası alınır.

Maddenin (B) bendinde; 1 — İstihsal ettikleri afyonları senesi Ağustos ayı sonuna kadar Toprak Mahsulleri Ofisine veya adına harekete mezun teşkilâta teslim etmeyerek, bu tarihten sonra yanında veya başka bir yerde bulundurmamak, Toprak Mahsulleri Ofisinde veya adına harekete mezun teşkilâttan başkasına satmak veya her ne suretle olursa olsun bir diğerine devretmek, 2 — Ham afyonu paralı veya parasız devralmak, saklamak, yanında veya herhangi bir yerde bulundurmamak veya devir muamelesine tavassut etmek.

3 — Ham afyonu yurt dışına çıkarmaya teşebbüs etmek veya çıkarmak ve bunlara tavassut etmek, kaçakçılık sayılmıştır.

Madde, yabancı memleketlere ham afyonu ihraç edenleri ve ihracına teşebbüs eyleyenleri cezalandırdığı gibi, ham afyon ihracı kaçakçılığını yapmak maksadıyla, icra vasıtalarının hazırlanması ve kendi ihtiyarında olmayarak, ittihaz edilmiş mâni tedbirler sebebiyle fiilin husule gelmemesi teşebbüs addolunmuştur. Yedinci maddede; bu kanunda yazılı suçların soruşturma ve kovuşturmasında 1918 sayılı kanun hükümlerinin uygulanacağı gösterilmiştir.

Kanunun, uyuşturucu maddelerle ilgili 6, 7, ve 27 nci maddeleri, 18.4.1951 gün ve 5759 sayılı kanunla değiştirilmiştir.

Değişen 27 nci maddeye göre; İzin verilen bölgeler dışında haşhaş ekenlerden bir dönüme kadar 30 lira, fazlası için beher dönüm için 30 lira ağır para cezası alınır. Bu haşhaşlar çizilmiş ise ceza iki misline çıkarılır.

Ekilmiş, fakat kemale gelmemiş haşhaşlar sürülerek imha olunur.

Kelleler olgunlaşmış ise, toplanarak müsadere olunur. İdare, bunlardan faydalanamazsa imhasına karar verebilir. Haşhaş tohumu ve afyonlar toplanmışsa, bulunup yakalananların müsaderesine, gerektiği halde imhasına bilirkışı marifetiyle yaptırılacak tahmine göre noksan çıkan miktar için bedelinin tahsiline karar verilir.

Madde :

1 — Ham afyonu beyannamesi? satanları satın alanları, devralanları, saklayanları, nakledenleri, yanında veya herhangi bir yerde bulunduranları, veya bunlara tavassut edenleri,

2 — Ham afyonu yurt dışına çıkaranları, bu fiillere tavassut edenleri

3 — İstihsal ettikleri veya müstahsilden topladıkları ham afyonları 6 nci maddede yazılı olduğu üzere, eylül ayı sonuna kadar Toprak Mahsulleri Ofisine veya adına harekete mezun olan teşkilâta teşmil etkiyenleri cezalandırmış, para cezasına esas olan afyonların kıymetlerinin hükümetçe tesbit olunan o yılın alım fiatlarına göre tayin edileceği ve ham afyon kaçakçılığından dolayı hükümlenen para cezalarına ait kesin ilâmların C. savcılıklarınca re'sen Top-

rak Mahsulleri Ofisine verileceği, bu ilâmların para cezalarına ait kısmının, 1918 sayılı kanunun 56 ncı maddesi hükümleri dairesinde ofisçe infaz edileceği, müsaderesine karar verilen ham afyonların kıymetinin ve hükmedilecek para cezalarının tamamı üzerinden 1918 sayılı kanunun 60 ncı maddesine göre ilgililere ikramiye verileceği, tespit olunmuştur.

Gerekçede; (Uyuşturucu maddelerin tevlidettiği iptilâ «Toxico- manie» beşeriyet için teşkil ettiği tehlike itibariyle çok eski zamanlardan beri üzerinde ehemmiyetle durulan bir mevzu olmuştur. Memleketler arasındaki münasebetlerin artması üzerine, bu mevzudaki çalışmalar yaram yüzyıldan beri beynelmilel sahaya intikal etmiş, bu mevzuda Milletlerarası müessir mücadeleyi mümkün kılmak için müteaddit anlaşmalar yapılmış ve teşebbüsler kurulmuştur. (1912, 1925, 1931, 1936, 1946, 1948, 1953) anlaşmaları ve (afyon daimi merkez komitesi, kontrol organı dünya sağlık teşkilâtı, beynelmilel cinai polis teşkilâtı) gibi.

İkinci dünya harbinden sonra kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilâtı uyuşturucu maddeler mevzuunun ehemmiyetine binaen bu işlerde bir kül olarak meşgul olmak maksadıyla ve daimî mahiyette olmak üzere uyuşturucu maddeler komisyonunu kurmuş ve ayrıca kaçakçılık komitesini de teşkil etmiştir.

Hükümetler, mühim vak'aları ve hâdiseleri tespit eden raporlardan başka, her sene verdikleri yıllık yollarda uyuşturucu maddeler mevzuunu bir kül olarak mütalâa etmekte ve bilhassa bu maddelerin kaçakçılığı üzerinde önemle durmaktadırlar. Ayrıca, afyon daimî merkez komitesi, kontrol organı, beynelmilel cinai polis teşkilâtı ve Birleşmiş Milletler umumi kâtipliğinin uyuşturucu maddeler kısmı bu mevzuda tafsilatlı raporlar tanzim etmektedirler. Bu raporlar ve lüzumlu bütün vesikalar, evvelâ içtimaları gizli olan kaçakçılık komitesinde ve bilâhare bu komitenin verdiği raporla birlikte uyuşturucu maddeler komisyonunda münakaşa ve müzakere edilmekte, neticeler komisyonun bir raporu ile ekonomik ve sosyal konseye ve Birleşmiş Milletler umumi heyetine arz edilmektedir.

Birleşmiş Milletler bünyesinde yapılan bu incelemeler o kadar müessir olmaktadır ki, bir çok devletler uyuşturucu madde ihtiva eden nebatların ekimini şiddetli müeyyidelerle yasak etmekte veya sıkı kontrol ve tahditlere tabi tutmaktadır. Hatta; Birleşmiş Milletlere verdikleri raporlarda ve resmen yaptıkları beyanlarda açıkla-

dıkları veçhile, memleketinde bir buçuk milyon afyonkeşi bulunduğunu söyleyen İran, ekonomik sahada tevlit ettiği büyük mahrumiyete rağmen, 1955 senesinden beri afyon ekimini tamimiyle yasak etmiş ve bu sene aldığı bir kararla da Afgan hükümeti aynı yola girmiştir. Bundan başka, İbir çok hükümetler ekim yapmalarına rağmen, memleketlerinde mevcut olan «Toxicomane» larm beslenmesini veya memleketinin bir transit merkezi olmasını izah edebilmek için büyük gayretler sarf etmekte, diğer memleketlerin ekimden başlayarak bütün safhalara müteveccih tedbir ve mevzuat boşluklarına açık olarak temas etmektedirler.

Bir çok memleketlerde adetleri yüzbinlere ve hatta bazılarında milyonlara varan «Toxicomane» larla müessir mücadeleyi yapabilmek için, uzun çalışmalar sonunda, memleketimizin de iştirakiyle tanzim edilen 1953 protokolü, evvelâ afyon ekimini ve bilâhare yapılan bir teşmil ile diğer ziraî uyuşturucu maddeleri de, lisans sistemini ihdas, sakı murakabe tesis suretiyle, ekiminden itibaren istihlakine kadar bütün safhalarında tahditlere tâbi tutmuş ve bunlara riayet etmeyen memleketlere karşı anketler açmak ve hatta ihracını men için ambargolar koymak salahiyetleri tanınmıştır.

Otuzdan fazla devletin tasdik ettiği ;bu protokolün mer'iyete girmesi için, diğer müstahsil memleketlerden İran, Yunanistan, Yugoslavya, Bulgaristan, Sovyet Rusya veya Türkiye'den bir tanesinin tasdik muamelesini Birleşmiş Milletlere bildirmesi kâfidir. Uyuşturucu maddeler komisyonunun bu seneki içtimasında verilen malûmata göre; İran tasdik muamelesini tekemmül ettirerek tebliğ etmek üzeredir. Bu takdirde, protokol otomatik olarak mer'iyete girecek ve tasdiki tekemmül ettirmeyen diğer devletler, ya protokol hükümlerine uymak veya ihracat yapmamak durumuna düşeceklerdir.

Bundan başka, bütün uyuşturucu maddelere ait mevzuatı tek metin halinde birleştirmek için, Birleşmiş Milletler bünyesinde on seneden beri yapılan ve bu sene ikmal edilen tek anlaşma metni de aynen protokol hükümlerini ihtiva etmektedir.

Diğer taraftan, Birleşmiş Milletler uyuşturucu maddeler komisyonunun ve dünya, kaçakçılık komitesinin bu sene yaptığı toplantılarda incelenen hükümet raporları, Birleşmiş Milletler umumi kâtipliği ve Beynelmilel cinai polis teşkilâtı raporlarında, dünyada Toxiomanienin vahameti açıkça belirtilmekte ve bilhassa uzak - şark ile orta ve yakın - şark bölgelerinde afyon ve müştakları olan

morfin ve eroin başta olmak üzere, kesif bir kaçakçılığın vâki olduğu tespit edilerek, Milletlerarası işbirliğinin daha fazla sıklaştırılması ve tedbir noksanı bulunan devletlerden bu boşlukların kapatılması talep edilmektedir.

Bu maksatla da orta ve yakın - şark bölgelerinde vaziyeti mahallen tetkik ederek, Birleşmiş Milletlere rapor vermek vazifesiyle görevli beş kişilik bir «Birleşmiş Milletler etüt misyonu» teşkiline karar verilmiştir. Bu heyetin, sonbahar aylarında alâkalı memleketlerde ve memleketimizde tetkiklerine başlaması mümkündür.

Orta ve yakın - şark bölgesinde en büyük müstahsil memleket Türkiye'dir. Memleketimizin büyük müstahsil olmasına rağmen, dünyada en düşük nispette müptelâya sahip olması ve kaçakçılarla mücadele için aldığı adli ve İdarî tedbirler ve bilhassa 1853 senesinde ceza kanununun da bu maksatla yapılan ve çok ağır müeyyideler derpiş eden tadilleri emniyet kuvvetlerimizin gösterdiği hassasiyet Birleşmiş Milletler sinesindeki müzakerelerde takdir ve sitayişle karşılanmış ve bu hususl ar resmî raporlara derç edilmiştir. Ancak, tedbirlerimizin ekimden ofise kadar teslim safhalarında büyük boşluklar vardır ve bu boşluklar Birleşmiş Milletler tarafından tamamıyla bilinmemektedir.

Filhakika, Bakanlar kurulu kararıyla ekime müsaade edilen bölgelerde kaç kişinin ekim yaptığı, ne kadar sahayı ektileri ve ne kadar istihsal yaptıkları ve bu istihsalin ne kadarını Toprak Mahsulleri Ofisine teslim ettikleri bilinmemektedir. Mahsul idrak edildikten sonra, müstahsilin kendi rıza ve idrakiyle ofise verdiği beyannamelerin ne dereceye kadar hakikate tevafuk ettiği ve istihsal ettiği miktarla ne kadarını beyannameye kaydettiği bilinmemekte ve amelî olarak hiç bir kontrol yapılmamaktadır. Bundan başka, beyanname verdiği halde, afyonunu teslim etmeyen vatandaşlar, adli mercilere intikal ettirilmekle beraber, mevzuattaki boşluk ve vuzuhsuzluk dolayısıyla, takibatın neticeye bağlanması çok uzun sürmekte ve ekseriya beraetle neticelenmektedir.

Diğer taraftan, ham afyon, sarih olarak uyuşturucu maddeler arasına ithal edilmediğinden, kaçakçılığın menbâı teşkil eden bu maddenin teslim edilmemesi ve kaçakçılığın uyuşturucu maddeler müeyyidesine tâbi tutulmaması ve resmî alım fiyatlarına nazaran en az bir kaç mislinden on misline kadar değişen gayrimeşru piyasa fiyatları dolayısıyla, istihsalin bir kısmı kaçakçılığa girmektedir. Bu

vaziyet karşısında kaçakçılığın en kesif olduğu bir bölgede en büyük müstahsil olan memleketimizin kaçakçılık mevzularında gösterdiği büyük hassasiyet ve yukarıda da işaret edildiği veçhile Birleşmiş Milletlerde sitayişle bahsedilen kanunî ve İdarî tedbirler manzumesi yanında, afyon ekimine, bu ekimin kontrolüne ve ofise teslimine kadar geçen safhalarındaki kifayetsizlikler, büyük bir boşluk ve noksanlık arz etmektedir.

Bu vaziyet karşısında, memleketimizin bu mevzuda gösterdiği ciddiyet ve hassasiyetin tabii bir icap ve neticesi olarak ve mer'iyete girmesi bir devletin tasdikine muallâk bulunan 1953 protokolü hükümlerini bir an evvel yerine getirmek zaruret ve endişesiyle haşhaş ekimini lisansa bağlayan, ofise kadar teslim safhalarını kontrol altına alan ve cezaî müeyyideleri icabı hâle uygun ve bu husustaki diğer cezaî tatbikatla ahenkli hâle koyan esaslar vaz'edilmek suretiyle ilişik kanun lâyihası hazırlanmıştır) denilmektedir. (17)

Kanunun; 6, 18 ve 27. maddeleri 21/Temmuz/1959 gün ve 7368 sayılı kanunla değiştirilerek, bugünkü şeklini almıştır.

Gerekçede : (Uyuşturucu maddelerin tevliiddettiği iptilâ (Toxicomanie), beşeriyet için büyük tehlike teşkil ettiğinden, çok eski zamanlardan beri üzerinde ehemmiyetle durulan bir mevzu olmuştur.

Milletlerarasındaki münasebetlerin artması üzerine, bu mevzudaki çalışmalar yarım asra yakın bir zamandan beri beynelmilel sahaya intikal etmiş, müessir mücadeleyi mümkün kılmak için milletler arasında müteaddit anlaşmalar yapılmış ve mücadele teşekkülleri kurulmuştur. Meselâ: 1912, 1925, 1931, 1936, 1946, 1948, 1953) anlaşmaları ve (Afyon daimî merkez komitesi, kontrol organı, dünya sağlık teşkilâtı, Beynelmillel sinai polis teşkilâtı) gibi.

İkinci dünya harbinden sonra kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilâtı ise, ehemmiyetine binaen bu işi kül halinde ele almış ve daimî mahiyette olarak uyuşturucu maddeler komisyonunu kurduğu gibi, ayrıca dünya kaçakçılık komitesini de teşkil etmiştir.

Hükümetler, mühim vak'aları ve hadiseleri birer raporla tespit etmekle beraber, her sene verdikleri yıllık raporlarında da uyuşturucu maddeler mevzuunu kül halinde mütalâa etmekte ve bilhassa bu maddelerin kaçakçılığı üzerinde önemle durmaktadırlar. Ayrıca,

(17) Hükümetin 8.1.1959 gün ve 71 - 777/32 sayılı esbabı mucibesini.

afyon daimi merkez komitesi, kontrol organı, Beynelmilel cinai polis teşkilâtı ve Birleşmiş Milletler umumi kâtipliğinin uyuşturucu maddeler kısmı, bu mevzuda tafsilâtlı raporlar tanzim etmektedirler. Bu raporlar, ve lüzumlu bütün vesikalar evvelâ içtimaları gizli olan kaçakçılık komitesinde ve bilâhare bu komitenin verdiği raporla birlikte uyuşturucu maddeler komisyonunda münakaşa ve müzakere edilmekle, neticeler komisyonun bir raporu ile ekonomik ve sosyal konseye ve Birleşmiş Milletler umumi heyetine intikal ettirilmiştir.

Birleşmiş Milletler bünyesinde yapılan bu incelemeler o kadar müessir olmaktadır ki, bir çok devletler uyuşturucu madde ihtiva, eden nebatların ekimini şiddetli müeyyidelerle yasak etmekte veya sıkı kontrol ve tahditlere tâbi tutmaktadır. Hatta, resmen yaptığı beyanlarla bir buçuk milyon afyonkeşi olduğunu söyleyen İran, ekonomik sahada tevlit ettiği büyük mahrumiyete rağmen, 1955 senesinden beri afyon ekimini tamamıyla yasak etmiş ve bu sene aldığı bir kararla da Afgan hükümeti aynı yola girmiştir...

... Hükümetin lâyihasındaki altıncı madde, encümenimizce aynen kabul edilmiştir. Ancak; encümenimizce tanzim edilen metin ile hükümetin sevk ettiği metin arasında diğer maddeler bakımından bazı mühim farklar vardır. Bu farklar, bilhassa müeyyidelerde kendisini göstermektedir. Suç ve ceza arasında muadelet temini prensibinden mülhem olarak metne, müşahede buyrulacak şekli vermiş- bulunmaktayız.

Beynelmilel anlaşmalar icabı olarak; müstahsilin alışık bulunmadığı bir sistemi vaz'ederken ve bir takım kırtası vecibeleri müstahsile tahmil ederken, müstahsili yeni sisteme alıştırmak için epeyce gayret sarf etmek, ona yeni sisteme intibak devresi tanımak ve okur yazar nisbeti düşük olan memleketimizde bu devre zarfında müeyyideyi mümkün olduğu kadar hafif tutmak iktiza eder. Encümenimizce kaleme alınan metinde mevcut muvakkat birinci maddeye bu mülâhaza ile yer verilmiştir.

Birdenbire, alışık olmadığı bir sistem içerisinde müstahsili ağır müeyyidelerle karşı karşıya bırakmak, istihsale de menfi şekilde tesir edebilir-. Halbuki, kasıt, afyon ekimini tahdit veya azaltmak değildir.

Ancak gaye, gayrimeşru pazarların cazibesine kapılarak ve bu: husustaki kontrol ve müeyyidelerin noksanından istifade ederek,

ofise teslim edilmeyen mahsulün ve bu suretle mühim bir döviz kaynağımızın gayrimeşru sahalara teveccüh ve intikalini önlemektir.

Mevcut mevzuata nazaran yeni sistemin getirdiği değişiklikler şunlardır :

1 — Ekim lisans sistemi ittihaz edilmektedir. Yani ekime izin verilen bölgelerde ekim yapmak isteyen vatandaşlar, parasız olarak alacakları beyannamelere, ekim yapacakları sahayı, miktarım lüzumlu sair malûmatı dercedeceklerdir.

2 — Bu beyannameler, muhteviyatı kontrole tâbi tutulacak ve beyanname vermeyenlerden ekim yapanlar olup olmadığı araştırılacaktır.

3 — Mahsul, tahmine imkân verecek nisbette geliştiği zaman, salâhiyetli heyetler marifetiyle tarlada tahmin yapılacaktır.

4 — Hatta ve haksızlıkları önlemek için itirazları tetkik komisyonları da kurulmuştur.

5 — Toprak Mahsulleri Ofisi, her yerde müstahsilin malını satın alabilecek vaziyette teşkilatlanmış olduğu cihetle, ve takip olunan gaye göz önünde tutularak, mutavassıtlar kaldırılmıştır.

6 — Bir çok ihtilâflara ve eksik teslimata yol açabilen tağşiş keyfiyeti, sarih olarak men'edilmiş ve cezaî müeyyide altına alınmıştır.

7 — Hazırlanmış afyon, morfin ve eroinin istihsal edildiği ham afyon, bütün şekilleriyle uyuşturucu madde olarak tasrih edilmiş ve bu suretle kanunların tatbikatında husule gelen tereddütler kaldırılmıştır.) (18) denilmektedir.

Kanunun altıncı maddesine göre; ham afyon, tıbbi afyon ve bunların müstahzarlarının; morfin ve bütün millilerinin, morfinin uzvî asitlerle veya alkol cezirleriyle birleşmesinden mütevellit bütün eterlerinin ve bunların milhlerinin, koka yaprağı, ham kokain, kokain, ekgonin ve Tropokokain ile bütün milhlerinin, % 0.20 den fazla morfin ve milhlerini ve % 0.10 dan fazla kokain ve millilerini muhtevi bütün müstahzarların, (Eucodal) Dihydrooxycodine, Dicodeide) Dihydrocodeinone, (Dilaudide) Dihydromorfinone,

18) 4.VI.1959 gün ve 1/291. esas> 2. karar sayılı muvakkat encümen mazbatası.

(Acedicone) Acetylodemethylodihydrothebaine veya Acetylodihydrocodeine ve bunların kimyevî terkiplerinde bulunan maddelerle, bu maddelerin Ticaret ve sıhhat ve İçtimaî muavenet vekâletlerince tayin olunacak müstahzarlarının, imâl, ithâl ve ihracı ve ham afyonun memleket içindeki ticareti devlet tekeli altındadır.

Kullanılmasından mazarrat hâsıl olduğu ve «Toxicomaine» yaptığı fennî surette tespit edilen yukarıdaki fıkrada yazılı cisimlere benzer diğer tabîi ve sentetik maddeler de icra vekilleri heyeti kararı ile bu inhisar mevzuuna sokulabilir.

Kurumuş veya ezilmiş haşhaş kellelerinin ihracı için, ithalâtçı memleketten verilecek ithal müsaadesinin ibrazı mukabilinde, sıhhat ve İçtimaî muavenet vekâletince, Ticaret vekâletinin mütalâası alınmak suretiyle ihraç müsaadesi verilebilir.

18. maddede; Haşhaş ekilecek bölgeler ilej bu bölgelerden afyon sütü toplanmasına müsaade edilen mahallerin, her yıl ziraî ve İktisadî icaplarla ihracat imkânları göz önünde tutularak, ticaret ve ziraat vekâletlerince müştereken tespit ve icra vekilleri heyetince tasvip edildikten sonra, en geç 1 Temmuz tarihine kadar ilân olunacağı... tasrih edilmiş ve bu konuya taallûk eylemek üzere bazı hükümler de konulmuştur.

Kanunun 27. maddesinin (E) bendinde; (c) bendi ile Türk Ceza Kanununun 403 ve 404 üncü maddelerine göre mahkûm olanlara »bir daha ekim belgesi verilmeyeceği, (F) bendinde; bu kanuna göre müsaderesine karar verilen ham afyonların ofise teslim edileceği, (G) bendinde; bu kanuna göre hükmolunan para cezalarına ait kesin ilâmların, C. savcılıklarınca re'sen Toprak Mahsulleri Ofisine verileceği, bu ilâmların para cezalarına ait kısmının, 1918 sayılı kanunun 56 ncı maddesi hükümleri dairesinde ofisçe infaz edileceği, (H) bendinde; bu maddede tespit edilen suçlara veya suçların vukua gelmesine her ne şekilde olursa olsun yardım edenler hakkında, asıl suçlulara bu madde hükmüne göre verilecek cezaların yansının hükmolunacağı, bu fiillere iştirak edenler memur iseler, asıl failleri gibi ceza görecekleri tespit olunmuştur.

Ek I inci maddeye göre; ham afyon, hazırlanmış afyon, tıbbî afyon ve bunların müstahzarları, TCK. nun tatbikatında uyuşturucu maddelerden maduttur.

TÜRK CEZA KANUNUNUN UYUŞTURUCU MADDELERLE İLGİLİ HÜKÜMLERİ :

20) 765 sayılı Türk Ceza Kanununun uyuşturucu maddelere müteallik hükümleri şöyle idi :

Madde 403. — Tıbbî afyon ve afyon hülâsasını, morfin ve emlâhını ve Dfasetil morfin ve bunların emlâhını ve Kodainden maada afyon şiphi kaleviyatını ve bunların emlâh ve müştakkatını ve kokain emlâh ve müştakkatı ve esrar ve müstahzaratını kaçak suretiyle ithal ve Türkiye dâhilinde bir mahalden diğer bir mahalle nakil edenler ve ettirenler ve izinsiz satanlar ve alanlar veya satmak üzere nezdinde bulunduranlar ve bunların alınıp satılmasına ve her ne suretle olursa olsun tedarikine vasıta olanlar veya mahsus bir mahal tedarikiyle veya diğer bir suretle halkı celbederek bunların kullanılmasını kolaylaştıranlar altı aydan aşağı olmamak üzere hapis olunur ve yüz liradan bin liraya kadar ağır cezayı nakdî alınır.

Madde: 404 — Yukarıdaki maddede yazılı şeyleri her ne suretle olursa olsun verenler, alanlar veya bir yere toplanarak kullananlar veya yanında bulunduranlar iki aydan altı aya kadar hapis olunur. Ve beş liradan elli liraya kadar ağır cezayı nakdiye mahkûm edilir.

Cezayı hafifletecek sebepler bulunduğu takdirde, kullananlar hakkında yalnız ağır cezayı nakdi hüküm edilebilir.

Madde. 405 — 403 üncü maddede yazılı şeyleri kullanan kimsenin alışkanlığı tibben tebeyyün edinceye kadar hastanede tevkif ve tedavisine hüküm olunur. Hastahane bulunmayan mahallerde ise bu kabil kimseler hastahane bulunan mahalle sevk edilir.

İşbu mevaddı sahte reçete ile alanlar yahut henüz yirmi yaşını doldurmadığı halinden anlaşılan gençlere verenler bir seneden eksik olmamak üzere hapis olunur ve yüz liradan ;bin liraya kadar ağır cezayı nakdi alınır.

Madde. 406 — 403 üncü maddede yazılı şeyleri tedarik ve ita edenler hekim, sıhhiye memuru, ebe gibi hükümetin nezareti altında icrayı sanat eden kimselerden ise, iki seneden eksik olmamak üzere hapis, olunur ve ikiyüz liradan bin liraya kadar ağır cezayı nakdi alınır. İşbu mahkâmiyet hapis müddetince meslek ve san'atın tatilini de müstelzim olur.

Madde. 407 — Geçen maddelerde yazılan fiillerden dolayı eşhasın hastalanması veyahut yara ve berelenmesi gibi sıhhatine bir arıza vuku bulduğu veya insan telef olduğu takdirde, 'birinci surette ceza üçte birden yarısına kadar çoğaltılır. İkinci surette beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası verilir.

Eğer fiil, bir kaç kişinin hastalığına sebep olmuş ise, birinci fıkrada beyan olunan ceza bir misli ve ölümüne sebep olmuş ise, on seneden aşağı olamaz.

Madde. 408 — 403 üncü maddede yazılı şeylerin kullanılmasını kolaylaştırmak için açılan mahallerde mevcut bütün eşya müsadere olunur ve iş bu eşyanın bedelinin yarısı cürmü meydana çıkartmakta hizmeti görülenlere verilir.

Madde. 409 — 403 üncü maddede yazılı mevaddın gayri semleri bilâ mezuniyet satanlar on beş günden iki seneye kadar hapis olunur ve bunlardan on beş liradan yüz liraya kadar ağır cezayı nakdi alınır ve sattığı semler müsadere edilir.

Madde. 410 — Elinde şahadetnamesi olmayarak eczacı dükkânı açan eczacıların dükkânı kapattırılır ve kendilerinden on beş liradan elli liraya kadar ağır cezayı nakdi alınır.

403 ve 404. maddelerde tıbbî ıstılahlarıyla ifade olunan şeylerin tarifleri Lahaye ve Cenevre mukavelelerinde yapılmıştır.

Filhakika, 23/Ocak/-912 tarihli Lahaye mukavenamesinin ikinci faslının 1. maddesine göre;

Müstahzar afyon; bir sıra ameliyatı mahsusa ile hassatan hali, kaynatma, teshin ve tahammür tarikiyle istihlâke yarayacak hulâsa haline koymak maksadiyle elde edilen ham afyon mahsulüne denir.

Müstahzar afyon tâbiri; içilen afyonun curufiyle (posasiyle) diğer bakiyelerine şâmindir.

2313 sayılı murakabe kanunu ikinci maddesinin; (afyon mukavelesinde tarif edilen ve müstahzar afyon namı verilen madde)- diye işaret eylediği tarif bu tariftir.

12.Şubat.1925 tarihli Cenevre afyon mukavelesinin birinci faslına göre de;

Ham afyon; morfin muhteviyatı ne olursa olsun, haşhaş (Papaver Somniferum. L) mahfazalarından istihsal edilmiş ve paketlenmiş ve nakli için lâzım gelen ameliyeden başka bir ameliye görmemiş olan kendi kendine mütehasir (pıhtılanmak) usareye denir.

Tıbbî afyon; Tıbbî istimale yarayacak şekle gelmesi için lâzam- gelen istihrazarata tâibi tutulmuş ve toz veya granüle (küçük da- neler) halinde veyahut kodeksin gösterdiği lüzuma nazaran tesirsiz maddelerle karışmış şekilde olan afyona denir.

Morfîn; (C₁- HisO₃) kimya düsturuna uygun olan afyonun başlıca müessir cevherine denir.

Diasetil Morfin; (C_n H_» N O) = Diamorfîn, Heroin kimyevi düsturuna uygun olan cisme denir.

Koka yaprağı; (Eryroxylacees) fasilesinden (Erythoxylon co- co Lamarek), (Erythroxylon Novogranatense) ve Hieronymus) (Morris) ve bunun muhtelif cinslerinin veya aynı fasilesinin diğer nevilerinin yapraklarına denir ki; bu yapraklardan gerek doğrudan doğruya ve gerekse kimyevî tahavvüllerle (Cocaine) istihsal olunabilir.

Ham kokain; koka yaprağından doğrudan doğruya veya bilvasıta istihsal olunup, kokain istihzarına yarayan bütün mahsulâta denir.

Kokain; (C₁: E-> N OO kimyevî formülüne malik olup, yüzde yirmi mahlûl halinde bulunan Levojiir (Benzoylergonine) inin metil eterine denir.

Ekgonin (Ecgonine); (O H« N E-O) kimyevî formülüne malik olan (ekgonin levogyre)ve sanayide bu cismin tekrar meydana çıkarılmasına yarayan müştakkatana denir. (Mahlûl halde 5 % ”(a) D 20° = 45° 6”».

Hint kenevirî; herhangi isimle ticarete çıkarılırsa çıkarılınsın, reçinesi çıkarılmamış olan (Cannabis Sativa L.) nebatının kurumuş uzvî tenisleriyle çiçeklenmiş veya meyvalanmış mezherlerine denir.

Cenevre mükavelesine iltihakımızın 2108 sayılı kanunla kabul ve tasdik olunmasını müteakip, esasları yukarıda belirtilen kanunlar tedvin edilmekle birlikte, Türk Ceza Kanununun 403 ve onu takip eden maddeleri de değiştirilmiştir.

21) 2275 sayılı kanunla yapılan tâdil ile maddeler şu şekle konmuştur :

Madde. 403 — Esrar, müstarzar afyon ve tıbbî afyon ile müstahzarlarının ve morfin ve bütün millilerinin ve morfinin uzvî hamızlarla veya küül cezriyle birleşmesinden mütehasıl bütün eserlerinin ve bunların millilerinin ve koka yaprağı, ham kokain ve kokain, ekgonin ve Tropokokain ile bütün millilerinin ve yüzde 0.20 gramdan fazla morfin ve millilerini ve yüzde 0.10 gramdan fazla kokain ve milhlerini muhtevi bütün müstahzarların ve ökodal, dikodit, dilodit, asedikon ve bunların terkibi kimyevisinde bulunan maddelerle, bu maddeler mahiyetinde olduğu icra vekilleri heyetince tayin ve ilân olunacak maddeleri ve bütün müstahzarlarını izinsiz memlekete sokmağa çalışanlarla sokanlar ve memleket dâhilinde izinsiz satanlar ve alanlar veya satmak üzere yanında bulunduranlar ve bunların alınıp satılmasına ve her ne suretle olursa olsun tedarikine vasıta olanlar ve imâl ve izinsiz ihraç edenler ve mahsus bir yer tedarikiyle veya diğer suretle halkı celp ederek bunların kullanılmasını kolaylaştıranlar, bir seneden beş seneye kadar hapis ve her gram veya küsuru için bir lira hesabıyla ağır para cezasıyla mahkûm edilirler. Şu kadar ki, para cezası her halde 200 liradan aşağı olamaz.

Madde. 404 — 403 üncü maddede yazılı şeyleri bir yere toplanarak kullananlar veya bu maksatla yanında bulunduranlar, iki aydan altı aya kadar hapis ve beş liradan yüz liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir.

403 üncü maddede yazılı şeyleri kullanan kimsenin alışkanlığı iptilâ derecesinde ise, altı aydan noksan olmamak şartıyla salahı tıbben tefbeyün edinceye kadar hastahanedeki tevkif ve tedavisine hükmolunur. Hastahane bulunmayan yerlerde ise bu kabil kimseler hastane bulunan yerlere sevk edilir.

Madde. 405 — 403 üncü maddede yazılı şeyleri sahte reçete ile alanlar bir seneden eksik olmamak üzere hapsolunur ve 100 liradan 1000 liraya kadar ağır para cezası alınır.

Madde. 406 — 403 üncü maddede yazılı suçları işleyenler tabip, dış tabibi, dişçi, eczacı, ecza ticarethaneleri sahip ve mes'ul müdürleri, sıhhiye memuru ve ebe iseler, iki seneden eksik olmamak üzere hapsolunur ve mezkûr maddede yazılı para cezası dörtte

bir arttırılarak hükmedilir. Bu cezalardan başka, hapis müddetini geçmemek üzere meslek ve san'atın tatiline de ayrıca hüküm verilir,

404 üncü madde de 3038 sayılı kanunla değiştirilerek şu şekli almıştı :

Madde. 404 — 403 üncü maddede yazılı şeyleri kullananlar veya yanında bulunduranlar iki aydan altı aya kadar hapis ve 500 liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.

Bunları kullanan kimsenin alışkanlığı iptilâ derecesinde ise, altı aydan eksik olmamak şartıyla, salâhi tıbben tebeyyün edinceye kadar, hastahanece tevkif ve tedavisine hükmlenir. Hastahane bulunmayan yerlerde ise bu kabil kimseler hastahane bulunan yerlere sevk edilir.

Maddenin gerekçesinde; (Bu madde, uyuşturucu maddeleri bir yere toplamak suretiyle kullananları veya bu maksatla yanında bulunduranları cezalandırmakta ve bu maddeleri yalnız kullananları ve taşıyanları cezai andırmamaktadır.

Umumi sıhhatin korunması için bu maddeleri yalnızca kullananlar ve yanlarında bulunduranları da ceza tehdidi altına almak iktiza ettiğinden, bu madde tanzim olunmuştur.

Sihhi bir ihtiyaç üzerine hekimler tarafından bu maddelerin verilmesi bittabi bu madde hükümünden hariçtir.) denilmektedir. (19)

403 ve 404. maddeler 2.6.1941 gün ve 4055 sayılı kanunla da değiştirilerek şu şekli almıştı :

Madde. 403 — Uyuşturucu maddeleri izinsiz memlekete sokmağa çalışanlarla sokanlar ve memleket içinde izinsiz satanlar veya izinsiz olarak satmak üzere alanlar veya yanında bulunduranlar ve bunların alınıp satılmasına her ne suretle olursa olsun tedarikine veya kullanılmasına vasıta olanlar ve izinsiz imal veya ihraç edenler ve mahsus bir yer tedarikiyle veya başka suretle halkı celbederek bunların kullanılmasını kolaylaştıranlar bir seneden beş seneye kadar hapis cezasıyla birlikte, ufak kasabalardan birinde infaz edilmek ve iki seneden aşağı olmamak üzere sürgün cezası ve uyuşturucu maddenin her gram veya küsü için bir lira hesabıyla ağır para cezasıyla mahkûm edilirler. Şu kadar ki, para cezası her halde iki yüz liradan aşağı olamaz.

(19) Hükümetin 10.4.1936 gün ve 6/1135 sayılı esbabı mucibesi.

Madde. 404 — Uyuşturucu maddeleri kullananlar veya yanında bulunduranlar iki aydan altı aya kadar hapis ve beş yüz liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.

Mkerrirler hakkında hapis ve para cezasından başka, ufak kasabalardan birinde infaz edilmek ve altı aydan aşağı olmamak üzere sürgün cezası da verilir.

Uyuşturucu maddeleri kullanan kimsenin alışkanlığı iptilâ derecesinde ise, tibben salâhi tebeyyün edinceye kadar hastahane muhafaza ve tedavisine hkmlenir. Hastahane bulunmayan yerlerde ise bu kabil kimseler hastahane bulunan yerlere sevk edilir.

Uyuşturucu maddeleri kullanmağı iptilâ derecesine vardırırlar hakkında, hastahane muhafaza bulduklarından sonra infaz edilmek üzere altı ay sürgün cezasına da hkmlenir.

Gerekcede aynen; (403 nc maddede yapılması teklif edilen tâdil, sürgün cezasının bu maddede hapis ve ağır para cezalarına ilâve edilmesinin lüzum ve faidesi mlahazasına istinat etmektedir.

Beyaz zehir adı ile beynelmilel bir cürüm olan uyuşturucu maddelerin imali ve satışı ve ihracı ve halkı celbedici yerler aılmasa gibi hareketlere karşı alman şiddetli tedbirler ve konan ağır cezaların umumi sıhhat bakımından isabeti aşıkâr olduğundan, bu kabil efaalin mrtekipleri hakkında hapis ve para cezasından başka; teklif lâyihasında gösterildiği gibi, ufak bir kasabada sürgün cezasına da carptırılmaları, tesiri vahim olan bu fiile karşı yerinde bir hüküm olduğuna encümence de kaani olarak, teklif kabule şayan görülmüştür.

Bu vesile ile kanunun metninde uyuşturucu maddelerin sayılması ne dereceye kadar muvafık olduğu uzun münakaşayı mucip olmuş ve müzakere sırasında Adliye vekili her ne kadar teklif lâyihasında, mer'i kanunda olduğu gibi uyuşturucu maddeler kanun metninde sayılmış ve tasrih edilmiş olmakla beraber, bu tâdattan sarfi nazar edilerek (uyuşturucu madde) diye bir cümlenin yazılmasıyla iktifa edilmesi muvafık olacağını beyan etmiş ve encümen de bu tâbirin maksadı temine kâfi olacağına ve çünkü mahkemelerce tereddüt hâsil olan hususlarda ehlihıyre işin havale edilerek, fennî mütalâa alınmakta olduğuna ve bu işler çok defa adli tıp müessesesine kadar sevk edilerek, meselenin mahiyetinin tamik edildiği görülmesine binaen, kimyevî terkipleri gösterilmek suretiyle maddede uzun

boylu uyuşturucu maddelerin sayılmasında her bakımdan daha fazla bir faide memul bulunmadığı cihetle, (uyuşturucu maddeler) tabirinin yazılmasıyla maddenin kabulüne ekseriyetle karar verilmiştir.

Bu arada, mer'î maddede yazılı bulunan icra vekilleri heyetinin, kanunun metninde yazılı olanlardan başka, icat edilecek uyuşturucu maddelerin ilânına ait olan hükmün ipkası hususunda serdedilen mütalâa da tezekkür edilmiş, neticede gerek mevcut ve tanınmış ve gerekse yeni icat ve imâl olunmuş herhangi bir uyuşturucu maddenin ilân suretiyle herkesçe bilinmesi zâhiren lüzumlu ve faideli sayılabilirse de, men ve zecredilmek istenilen husus mutlak olarak uyuşturucu madde olduğundan, bunu yapan, satan ve kullananlar, tesirlerini bilerek yaptıklarına göre; uyuşturucu hâlin mevcut olup olmadığını her vasıta ile araştırmak mahkemelerin kanunî salâhiyetleri cümlesinden olduğundan, maddenin metninde ilân hakkında bir hüküm bulunmasına lüzum görülmemiştir.) denilmektedir. (20)

Maddeler, 6123 sayılı kanunla değiştirilerek bugünkü şeklini almıştır.

Gerekçede bu hususta; (Uyuşturucu maddelerin ruhsata aykırı olarak imâl, ithal veya ihraç edilmesi hâlen suç teşkil etmediğinden, bu fiiller de suç sayılarak ceza müeyyidesi altına alındığı gibi, tesir ve mahiyetleri itibariyle daha ağır ve vahim neticeler tevhit etmesi haseh'yle, bu maddelerin ruhsatsız olarak imâl, ithal ve ihracına ait suçlar da daha müessir bir müeyyideye tâbi tutulmuştur.

Bunlardan başka, bu cürümlerden dolayı hükmedilen sürgün cezalarının müessiriyetini temin için, bu cezaların istihsal mntıkaları haricinde ve polis teşkilâtı olan ilçe merkezlerinden birinde çktirilmesi ve bu cezanın infazı sırasında mahkûmun emniyeti umumiye nezareti altında da bulundurulması usulü kabul edilmiştir.

Bu suçları işlemek için teşekkül vücuda getirmek, bu teşekkülleri idare etmek veya bu teşekküllere dâhil olmak fiilleri maddede ayrıca suç sayılarak müeyyide altına alınmış olduğu gibi, uyuşturucu maddelere ait suçların meslek, san'at veya maişet va-

(20) 18.5.1941 gün ve esas. 78, 1/141, 604, karar. 45. sayılı Adliye Encümeni mazbatası.

sıtası haline getirilmesi de cezayı ağırlatıcı sebep olarak kabul edilmiştir.) denilmektedir. (21)

Adalet Komisyonu raporunda da; (TCK. nun 403 üncü maddesinde uyuşturucu maddelerin ruhsata aykırı olarak imal edilmesi suç sayılmış olduğu gibi, bu gibi maddelerin imal, ithal ve ihracı daha ağır ve vahim neticeler husule getirdiği halde, bu fiiller mezkûr maddeleri satan, satın alan veya bulunduranlarla aynı derecede cezaya tâbi tutulmuş ve bundan başka bu cürümlerin işlenmesi için teşekkül vücuda getirilmesi veya bu fiillerin meslek, sanat veya maişet vasıtası haline sokulması veya 18 yaşını bitirmeyen küçüklerle, ceza ehliyetini haiz bulunmayan kimselerin, bu suçların işlenmesinde kullanılması da nazarı itibara alınmıştır. Bu itibarla., ve arkadaşlarının bu maddelere ait tâdil teklifleri ile, beynelmilel anlaşmalara uygun olarak hazırlanmakta olan uyuşturucu maddelere ait mahsus lâyihanın tekemmül etmiş kısımlarından istifade edilerek, cemiyet ve beşeriyet için büyük bir tehlike teşkil eden ve temin etmiş olduğu maddî menfaat ile, verilen ceza arasında bir misbet olmayan bugünkü hâlin, bu salgını ortadan kaldırmak için kâfi bir çare olmadığı mülâhaza edilerek, bu maddeler yeni baştan tedvin edilmiş ve çok mühim hallerde ölüm cezası da konulmak suretiyle beşeriyeti ve cemiyetimizi bu âfetten ve salgından kurtarmak imkânları derpiş edilmiş olduğu beyan ve işaret olunmuştur. (22)

SUÇLARIN KANUNÎ UNSURLARININ TAHLİL VE İZAHİ:

22) Uyuşturucu maddelerin insan hayat ve sıhhatine tıp sahasında hizmet ve faidesi ne kadar çok ise, tıbbın cevaz vermediği şekil ve suretlerde kullanılması da sosyete için o kadar büyük önemli zarar ve tehlikeleri müeddi bulunmaktadır. Uyuşturucu madde tutkunu olan kimsenin şuur ve iradesi kaybolmuştur ve muvazenesi bozulmuştur.

Uyuşturucu maddelerin, bâzı hallerde tedaviye rağmen, insan sıhhati üzerinde husule getirdiği tahribat dikkat nazarına alınarak, bu maddelere müteallik hükümlere Türk Ceza Kanununun «âmmenin selâmeti aleyhine cürümler» babında yer verilmiştir.

(21) Milletvekillerinin 2/372 sayılı kanun teklifi. 1953.

(22) 22.2.1953 gün ve karar. 32. sayılı Adalet Komisyonu raporu.

Bugün, bütün dünya memleketlerinde uyuşturucu maddeler hakkında konulan kanun hükümlerine aykırı hareket, ağır suçlardan sayılmaktadır. Failler hakkında hürriyeti bağlayıcı cezalar daima ağır olarak tertip olunduğu gibi, uyuşturucu madde satışı suretiyle menfaat sağlayan kimseler hakkında, maddenin miktar veya kıymeti ile mütenasip olmak üzere mütezayit nisbete tâbi (nisbî) para cezaları da konulmuştur. Bundan ayrı olarak, «teşebbüs» ü, tamamlanmış suç, fer'i iştiraki aslî faillik gibi telâkki eylemek, uyuşturucu maddeler ticareti ile teşkilatlı bir surette işigali, cezayı arttırıcı sebep saymak gibi şiddete giden kurallar koymak yoluna giden memleketler de çoktur.

**MALİ TEVZİNİN (Finanzausgleich) TEORİK ESASLARI
VE FEDERAL ALMANYADAKİ TATBİKATI**

Yazan :
Hayrettin NAKİBOĞLU
(Geçen Sayıdan Devam)

İKİNCİ BÖLÜM

Birinci Kısım

Mâlî Tevzin'in Almanya'daki tatbikatını izah etmeden önce, bu memleketin Anayasa ve İdarî sistemini kısaca gözden geçirmek lâzımdır. Çünkü bu bölümde yer alan birçok terimler, Federal Almanya'nın İdarî sistemi içinde bir anlam ifade ederler. Bu sebeple, Federal Almanya'nın Anayasa ve İdarî sistemini ana hatlarıyla açıklamakta fayda mülâhaza ediyoruz.

1. Federal Almanya Anayasası'na göre Devlet Sistemi :

Federal Almanya Cumhuriyeti Demokratik, Sosyal ve Federal bir Devlettir. Bütün devlet kuvveti halk'dan gelir. Kamu kudreti'ni, halk tarafından seçilen Yasama Organları temsil ederler. Mahsus Kanunlarına göre teşekkül eden Yargı ve Yürütme Organları da, bu kudretin icra vasıtalarıdır. Yasama Organları Anayasa'ya, Yürütme ve Yargı Erki de Kanun ve Hukuka bağlıdır. (33)

A) Yasama :

Federal Sistem'in tabîî neticesi olarak Yasama, Federal Devletle, Eyaletler arasında taksim edilmiştir. Genel olarak Eyaletler, Federal Yasamaya dahil olmayan konularda Kanun çıkarabilirler. Federal Devletle Eyaletlerin Yasama Yetkilerinin sınırlarını Federal Anayasa'nın 70. maddesi tespit etmiştir. Bu maddede;

(33) Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland Arlikel 20

1. Münhasıran Federal Devlet'in Kanun çıkarabileceği konular,
2. Hem Federal Devlet'in, hem Eyâletlerin Yasama yetkisine giren konular,
3. Federal Devlet'in çerçeve kanun'u çıkarabileceği konular, ayrı ayrı belirtilmiş bulunmaktadır.

Federal Yasama Organları :

Federal Yasama Organları, iki meclisten müteşekkildir. 1. Federal Meclis (Bundestag), 2. Eyaletler - Temsilciler Meclisi (Bundesrat)'dir.

1. Bundestag — Federal Meclis — : Halk tarafından doğrudan doğruya dört sene için seçilir, 499 üyesi vardır.

Ayrıca, Batı Berlin'in rey hakkı bulunmayan 22 Temsilcisi Bundestag'ın toplantılarına katılır. Bu meclise üye seçilme yaşı 25'dir. Seçmenlik yaşı ise 21'dir. Seçmenlerin iki oy hakkı vardır; Birinci oy hakkı, seçim çevresindeki bir adayın ekseriyet usulüne göre seçilmesini sağlar, ikinci oy hakkı da, seçim çevresindeki parti listesindeki şahıslar için kullanılır. Parti listelerinin topladığı oylar, Nisbi Temsil Usulüne göre değerlendirilir. Federal Almanya çevresinde muteber oyların % 5 ini alamayan bir siyasi parti; Nisbi Temsile tâbi ikinci gurup oylarla mntıkayı başarılar sağlasa ve barajı aşsa dahi, eğer ekseriyet usulüne göre birinci gurup oylarla hiçbir milletvekili çıkaramamış ise, Bundestag'a temsilci gönderemez.

Bundestag Anayasa gereğince seçimi takip eden 30 uncu gün davetsiz olarak toplanır. Başkanını, Başkan Vekillerini ve Kâtiplerini seçer.

Kanun teklifleri; Bundestag üyeleri ve Hükümet tarafından yapılır. Federal Hükümet'in teklifleri, önce Bundesrat tarafından incelenir ve üç hafta içinde karara bağlandıktan sonra Bundestag'a sevk edilir. Bundesrat'ın teklifleri de Federal Hükümet vasıtasıyla Bundestag'a ulaştırılır.

2. Üyeler, Eyâlet Hükümetlerince tayin edilir. Halk tarafından doğrudan doğruya seçilmez. Her Eyâlet, asgarî 3 üye ile temsil edilir; 2 milyondan fazla nüfusu olan Eyâletler 4 ve 6 milyondan fazla nüfuslu Eyâletler de 5 üye gönderirler. Bir Eyâleti'in reyi müsterek

olarak, toplantıda hazır bulunan üyeler veya temsilcileri vasıtasıyla istimal edilir.

Bundesrat, kendi içtüzüğüne göre çalışır; kendi üyeleri arasından 1 sene süre ile bir başkan seçer. Başkan'ın çağrısı, asgarî iki Eyalet Temsilcilerinin müracaatı veya Federal Hükümet'in talebi üzerine toplantı yapar.

Bundesrat'ın, en önemli fonksiyonu, mâli konulardadır. Vergi ihdası veya vergi nisbetlerinin tespiti veya yükseltilmesi hallerinde müessir yetkisi vardır.

B) Federal Devlet'in Yürütme Sistemi :

1. Cumhurbaşkanı :

Federal Yürütme Organı'nın başı Cumhurbaşkanındır. Federal Meclis tarafından (Bundestag ve Bundesrat'ın birleşmesinden meydana gelir) müzakeresiz beş yıl süre ile Bundestag niteliğini taşıyan ve 40 yaşını bitiren üyeler arasından seçilir. Federal Cumhurbaşkanı, Millet'in birliğini temsil eder. Federal Devlet adına yabancı memleketlere temsilciler gönderir ve anlaşmalar yapar. Bundestag üyeleri arasından Federal Hükümet Başkanını seçer.

2. Federal Hükümet Başkanı — Başvekil — (Der Bundeskanzler) :

Cumhurbaşkanı'nın teklifi üzerine Bundestag tarafından müzakeresiz seçilir.

Bundestag'ın mutlak ekseriyetinin tasvip ettiği Başvekil adayı, Cumhurbaşkanı tarafından Hükümet Başkanlığına getirilir.

Cumhurbaşkanının teklif ettiği aday, Bundestag tarafından tasvip edilmezse;

Bundestag, 14 gün zarfında toplantıya iştirak eden azanın ekseriyetiyle yeni bir Başvekil seçebilir. Bu süre zarfında, seçim mümkün olmazsa, derhal yeni Başvekil seçimine gidilir. Ve en çok oy alan aday seçilmiş sayılır. Bundestag üyelerinin ekseriyetinin oyunu alabilen adayı Cumhurbaşkanı, seçimden sonraki 7 gün içinde Başvekilliğe getirmeğe mecburdur. Eğer son seçimde lüzumlu olan ekseri-

yette sağlanamazsa, Cumhurbaşkanı 7 gün için ya aynı şahsı Başvekilliğe getirir veyahutta Bundestag'ı — Federal Meclis'i fesheder.

Federal Hükümet, Başvekil ve Federal Bakanlar'dan ibarettir. Eederal Bakanlar, Başbakan'ın teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından tayin edilirler. Vazifeyi deruhte eden Başvekil ve Vekiller, Bundestag önünde yemin ederler.

Federal Başvekil, politikasının ana hatlarını ve istikametini tespit eder ve bunun icrasından doğan mes'uliyeti de tekabbül eder.

C) Federal Yargı :

Yargı erki, Federal Anayasa'nın 92. maddesi uyarınca bağımsız hakimler eliyle Federal Anayasa Mahkemesi, diğer Federal ve Eyâlet Mahkemeleri tarafından yürütülür.

Anayasa Mahkemesi, iki kademelidir; Federal seviyede ve Eyâlet seviyesinde teşkilatlanmıştır.

Umumî Mahkemeler; Adli Mahkemeler, İdarî Mahkemeler, Sosyal ve İş Mahkemeleri olmak üzere üç kademelidir.

11. Eyâletlerin (Lander) Anayasa ve İdare Sistemleri :

Eyaletler, birer siyasi ademi merkeziyet ünitesidir. Anayasa'nın yetki verdiği veya sınırlarını belirttiği konularda, Kanun çıkarırlar, birer Parlâmentoları bulunur.

Federal Almanya'da onbir Eyalet vardır. Bunlar: Baden, Bayern, Bremen, Gross Berlin (Batı Berlin), Hamburg, Hessen, Niedersachsen, Nodrrhein - Westfalen, Rheinland, Pfalz, Schlezvig - Holstein, Wiirtenberg - Baden, Saarland'dır.

Federal Anayasa, bu on bir Eyalette aynen caridir. Her Eyaletin ayrıca bir Anayasası mevcuttur. Eyalet Anayasaları, Federal Anayasa'nın maksadı içinde; Cumhuriyetçi, Demokratik ve Sosyal Hukuk Devleti Esaslarına uygun olmak zorundadır. Devlete ait yetkilerin kullanılması ve görevlerin ifası, Federal Anayasa ile ayrı bir şekilde tanzim edilmemiş ve başka bir makama verilmemişse, bu yetkiler, Eyaletlere aittir.

Eyaletler, Anayasa Sistemleri ve İdarî bünye bakımından iki guruba ayrılırlar. Birinci gurupda, Şehir Devleti (Stadt Staat) ni-

telâhindeki Eyaletler ki, bunlar Hamburg, Berlin ve Bremen'dir. İkinci grupta da 7 eyalet yer alır.

Mahallî İdarelerin çalışmalarını düzenlemek ve bunlara ait Kanunları çıkarmak Eyaletlerin görevidir.

Her iki gruptan birer örnek almak suretiyle, Eyaletlerin Anayasa Sistemlerini ve İdarî strüktürlerini şu şekilde özetleyebiliriz:

A) Batı Berlin Eyaleti :

Siyasî ve müstakil hüviyetiyle bir şehir Devleti niteliğindedir. Aynı zamanda Federal Almanya'nın on bir Eyaletinden birisidir.

Teşriî Meclisi'nin (Abgeordnetenhaus) 200 üyesi vardır. Hâlihazırda Batı Berlin kesiminden bu Meclis'e 140 üye seçilir. Geri kalan 60 üyelik, Doğu Berlin kesiminin temsilcileri için boş bırakılır. Milletvekilleri dört yıl süre ile seçilmektedir. 25 yaşını dolduran ve diğer nitelikleri haiz olanlar, Milletvekili seçilebilirler. Seçmenlik yaşı da 21 dir.

Teşriî Meclis; Hükümet Başkanım (Regierende Bürger Meister)' ve bunun teklif edeceği Bürger Meister'i seçer.

Berlin Eyâletinde, merkezî idare hizmetleriyle mahallî idare hizmetleri birleşiktir. Hükümet (Senato) Başbakan ve Yardımcısı ile 16 Bakan'dan (Senatör'den) müteşekkildir.

B) Rheinland - Pfalz Eyâleti :

Eyaletin Teşriî Meclisi'ne Landtag adı verilir.

Eyaletin Yürütme Organı, Landtag tarafından seçilmiş bir Başbakanla 5 Bakandan ibarettir.

Eyâlet Anayasa gereğince beş vilâyete bölünmüştür. Bunlar : (Trier, Koblenz, Montabaur, Pfalz, Rheinhessen) dir. Bu vilâyetlerin, başında birer Vali (Regierungs Prâsident) bulunur. Vilâyetlerin tüzel kişilikleri ve bütçeleri yoktur. Valiler, genel idare hizmetlerini yürütürler ve mahallî idareler üzerinde de İdarî vesâyet denetimi yaparlar.

Bütün Batı Almanya'da, Merkezî İdare Ünitesi olarak Eyâletler'e bağlı 33 Vilâyet ve 425 İlçe (Landkreis) vardır.

İlçelerin başında Kaymakamlar (Landrat) bulunur. İlçe teşkilâtı aynı zamanda bir mahallî idare birimidir. Tüzel kişiliği ve bütçesi vardır.

III. Mahallî İdare Kuruluşları :

Mahallî İdare Kuruluşları, yukarıda kısaca işaret ettiğimiz üzere, Şehir Devleti niteliğindeki Eyaletlerle diğer Eyaletlerde farklılık arz eder. Şehir Devletlerinde genellikle Merkezi İdare ve Mahallî İdare hizmetleri birleşiktir. Diğer Eyaletlerde Mahallî İdare Birimleri ayrı ve müstakildir.

Mahallî İdare kuruluşları, müstakil olan 7 Eyaletin birbirinden farklı Mahallî İdare Kanunları bulunmakla beraber, ana hatlarında benzerlik vardır. Biz, Rheinland - Pflaz Eyaleti'nin mahallî idare kuruluşlarının ana hatlarını belirtmek suretiyle müşterek nitelikler hakkında bilgi vermeğe çalışacağız.

A) Mahallî İdare Ünitesi olarak, İlce (Landkreis) :

İlce mahallî idaresinin üç organı vardır; İlce Meclisi (Kreistag), İlce Encümeni (Kreisaussuss) ve Kaymakam (Landrat) dır.

1. İlce Meclisi :

Üyeleri, seçim hakkını haiz ilce halkı tarafından Nisbî Temsil usulüne göre dört yıl için seçilirler. Üye sayısı, nüfus miktarına göre 25 ilâ 39 arasında değişir. Toplantılarına Kaymakam başkanlık eder.

Başlıca görevleri; bütçeyi kabul etmek, kesin hesapları incelemek, İlce Vergi taksim ve tevziinde İlce hissesini tespit etmek, İstikraza karar vermek, İlçeye ait Talimatname ve Kararnameler çıkarmaktır.

İlce Meclisi Başkan tarafından ihtiyaç hasıl oldukça veya senede asgarî iki defa toplantıya çağrılır.

2. İlce Encümeni :

Kaymakamın başkanlığında 6 üyeden müteşekkildir. İlce Encümeni Üyelikleri fahrî memuriyet sayılır. Üyeler, İlce Meclisinin seçil-

diği sırada ve onunla aynı süre için; Nisbî Temsil Usulüne göre, ilçenin seçmenleri tarafından seçilirler. İlçe Encümeninin görevleri şunlardır :

- a) İlçe Meclisi'nin kararlarını hazırlamak ve Meclisin kararlarını icra etmek,
- b) İlçe işlerini, mevzuat ve İlçe Meclisinin kararlarına göre yürütmek,
- c) İlçe memur ve hizmetlilerinin tayin, terfî ve işlerinden çıkarılmalarına ait kararları almak,
- d) Umumî idareye ait Kanunlar tarafından tevdi edilen işleri' yürütmek,

3. Kaymakam :

İlçe Meclisinin muvafakati üzerine, Eyalet Başvekili tarafından tayin edilir. Diğer Eyaletlerde Kaymakamların tayinleri, değişik şekiller arz etmektedir. Meselâ, Bayern Eyaletinde seçilme, Baden Württemberg, Hessen, Northein, Westifalen, Niedersachsen Eyaletlerinde, İlçe Meclisi tarafından seçilmek suretiyle ve diğer Eyaletlerde de bir Devlet Memuru gibi tayin suretiyle görevlendirilirler.

Kaymakam, İlçe Meclislerine ve Encümenlerine Başkanlık eder Kominal kuruluşlar üzerinde İdarî vesayet denetimi yapar.

B) Belediyeler (Gemelden) :

Mahallî halkın müşterek hizmetlerinin ifası, Kanunlar gereğince belediyelere tevdi olunur. Bütün Eyaletlerin, Federal Anayasa'nın ve Eyalet Anayasasının belediyeler hakkındaki hükümlerini kapsam üzere birer Belediye Kanunları mevcuttur. Yine Rheinland - Pfalz Eyaletinin Anayasa ve Mahallî İdareler Kanunlarını ele alarak izahlarımıza devam edelim :

1. Rheinland - Pfalz Eyâleti Anayasasının 49. maddesinde şu hüküm vardır; Belediyeler, mıntıkları dahilindeki bütün mahallî kamu hizmetlerini kendi sorumlulukları dahilinde yürütürler. Açık bir kanun hükmü ve önemli kamu yararı sebebiyle diğer bir kuruluşa verilmeyen bütün hizmetler, belediyeler tarafından deruhte edilir.

Devlet, Belediye ve Belediye Birliklerinin, kendi işleri veya tahmil olunan görevler sebebiyle muhtaç oldukları gelir ve diğer imkân-

ları, mâli tevzin (Finanzausgleich) yoluyla gerçekleştirmeğe mecburdur.

Devlet, kendisine ait olan hizmetleri, finansmanını deruhte etmek kaydıyla mahalli idarelere yaptırabilir.

Belediyelerle sakinleri arasındaki hukuki münasebetlerden doğan ihtilâflar İdarî Mahkemelerce karara bağlanır.

Belediyeler, Kamu Tüzel Kişileridir.

Belediyeler İdarî taksimat bakımından şu şekilde tasnife tâbi tutulmuşlardır; Belediye Kanununun yürürlüğe girdiği sırada (31.3.1955) büyük şehir durumunda olan şehirler, serbest şehir (Kreisfeiestadte) olarak tescil edilirler. Diğer şehirlerde de Kamu yararı mülâhazasıyla ve Kanunla serbest Şehir olarak adlandırılabilirler. Nüfusu 25.000 in üstünde olan İlçeye bağlı şehirler Eyalet Hükümetinin kararı ile ilçeye tâbi Büyük Şehir (Kreisangehörigen Gemeinden) olarak isimlendirilebilirler.

Böylece, ilerde Mâli Tevzin tatbikatında adları geçen üç tip Belediye meydana gelmiş olmaktadır. Bunlar (Bağımsız) Serbest Şehir, İlçeye tâbi şehirler, İlçeye tâbi belediyeler ve ilçelerdir.

2. Belediyelerin Organları :

Belediyelerin iki organı vardır;

- a) Belediye Meclisi, (Gemeinde Vertretung)
- b) Belediye Başkanı, (Gemeinde Vostand - Bürger Meister)

Memleketimizdeki Belediye Encümenlerinin kuruluşlarına müşabih olarak, Belediye Meclisleri tarafından seçilen istişari komisyonlar ile belirli bir işin sevk idaresi için teşkil edilen İdarî Komisyonlar mevcuttur. Fakat bunlar, birer organ olarak kabul edilmemiştir.

1. Belediye Meclisi:

Belde sakinleri tarafından dört yıl için Nisbî Temsil esasına göre seçilir. Belediye Meclislerinin vazifeleri Kanunda tadât edilmemiştir. Belediye Reisi, Meclisi en az ayda bir defa toplantıya çağırır..

2. Belediye Reisi :

Reis, Belediye Meclisleri içinden seçilir, her belediyede, reisin işlerine yardımcı olmak üzere, Meclis tarafından seçilen Reis Muavinleri vardır. Reis Muavinini sayısı serbest şehirlerde 5'e kadar çıkabilir.

Serbest şehirlerin ve ilçeye bağlı büyük şehirlerin, belediye reislerine Oberburgermeister denir.

Belediye Reislerinin belli başlı vazifeleri şu şekilde özetlenebilir;

Belediyeyi temsil etmek, mütad belediye işlerini yürütmek, belediye memurlarının kadro prensiplerini ve belediye meclisi kararlarına göre tayin ve terfi işlemlerini yapmak, Kanun, Tüzük ve Talimatnamelerin hükümlerini uygulamak ve İdarî Vesayet Makamlarının kararlarını icra etmek, mahallî zabıta hizmetlerini yürütmektir.

Bu konudaki izahatımızı, İdarî Vesayet denetimine ait yetkileri de kısaca belirtmek suretiyle tamamlamak istiyoruz.

Federal Almanya'da, İdarî Denetim Yetkileri memleketimize nazaran daha geniş ve müessir durumdadır.

Merkezî idare, belediye işlerinin Kanuna uygun şekilde yürütülmesini sağlamak üzere denetlemede bulunur. Bu denetim, Belediye İdarelerinin inisiyatifini ihlâl etmeyecek şekilde ayarlanmıştır.

İdarî Vesayet Mercileri;

İlçeye bağlı şehirlerle, ilçeye bağlı büyük şehirler ve Belediyeler için Kaymakamlar, ilçeye tâbi olmayan büyük şehirler için Valiler İdarî vesayet makamlarıdır. En üst İdarî Vesayet Mercii de İçişleri Bakanlığıdır.

İdarî Vesayet şekilleri şu şekilde derecelenmiştir :

- a) Uyarma ve İkaz,
- b) Yazılı veya sözlü izahat isteme,
- c) İptal veya geri bıraktırma,
- d) Yapılmayan bir iş için, kesin emir verme,
- e) Bizzat veya Naip tayin etmek suretiyle ifa,
- f) Belediye Meclisinin feshi.

Bu izahatın ışığı altında Federal Almanya'daki Mâli Tevzin mevzuatını ve tatbikatını daha kolay inceleyebiliriz.

İkinci Kısım

Federal Almanya'da bugünkü Mali Tevzin (Finanzausgleich) mevzuat ve tatbikatı :

Federal Almanya Anayasası'nın 107. maddesi şu hükmü vazedmiştir ;

«Eyalet Vergilerinin geliri o mıntıkadaki mâli makamlar tarafından tahsil edildiği müddetçe, (Mahallî Gelir) münhasıran Eyaletlere ait olur. Federal Kanunlar, «Bundes Rat»ın muvafakati ile ayrı ayrı vergilerden meydana gelen mahallî gelirlerin sınırlanması ve bölünmesi «Vergi Payları» hususunda tafsilâtli hükümler vazedebilir.

Bundesrat'ın tasvibinin gerekli bulunduğu bir Federal Kanun vasıtasıyla malî takat bakımından kuvvetli ve zayıf olan Eyaletler arasında münasip bir mâli tevzin sağlanması zaruridir. Bu hususta, Gemeindlerin (Belediyelerin) «Gemeind Birlikleri»nin malî güç ve ihtiyaçlarının dikkate alınması gerekir. Bu Kanun, takati müsait olan Eyaletlerin hisselerinden (Tevzin hisseleri) mâli gücü zayıf Eyâletlere tevzin yolu ile (Finanzausgleich) yapılacak yardım usulünü tespit eder. Kanunda tevzin hak ve taleplerinin en yüksek haddi ile tevzine iştirak mükellefiyetlerinin belirtilmesi lâzımdır. Kanun, Federal İdare'nin kendi imkânlarından tâkatı zayıf Eyaletlere umumi malî ihtiyaçlarının tesviyesiyle sınırlı olarak yapacağı yardımları da derpiş eder.»

Federal Anayasa'nın 105 ve 106, maddeleri Kamu gelirlerini aşağıdaki şekilde taksim etmiştir:

1. Federal Gelirler;

- a) Gümrük Vergisi - Tekel Gelirleri Federal İdare'ye aittir.
- b) Eyaletlere ait olmadığı müddetçe İstihlâk Vergileri,
- c) Muamele Vergisi,
- d) Yolcu ve eşya nakliyatından alınan vergi,
- e) Bir defaya mahsus olmak üzere, Servet Vergisi ve savaşta arazi ve gelir kaynaklarını kaybetmiş kimselere verilmeğe muhassas arazi sahiplerinden alınan vergi,

- f) Berlin ihtiyacı için alınan vergi,
- g) Gelir ve Kurumlar Vergisi'nin müttemmimi olan ve Federal İdare'ye ayrılan kısım.

Federal İdare, Gümrük ve Tekel üzerinde tek başına tasarruf ve Kanun çıkarma yetkisine haizdir.

Federal İdare, aşağıdaki hallerde karşılıklı Kanun koyma ve tasarrufta bulunma yetkisini istimal eder.

- a) Gayrimenkul İntikal Vergisi, Kıymet Artış Vergisi (Şerefiye), Yangından Korunma Vergisi, gibi mahallî şartlara bağlı vergiler müstesna olmak üzere, İstihlak ve Nakliyat Vergileri,
- b) Kazanç, Servet, Miras ve Hibe Vergileri,
- c) Geliri tamamen veya kısmen Federal masrafların karşılanmasına tahsis edilen .(Federal Anayasa'nın 72/2. maddesindeki şartlar mevcut ise) azamî hâd miktarını tayin müstesna olmak üzere Gayrimenkul Vergileri,

İhdas ve İdaresi Eyaletlere veya belediyelere (Gemeinden), Belediye Birliklerine tamamen veya kısmen ait olan vergiler hakkında, Federal Kanun çıkarmak, Bundesrat'ın muvafakatiyle mümkündür.

2. Eyalet Gelirleri :

Aşağıdaki vergilerin gelirleri Eyaletlere (Landern) aittir;

- a) Servet Vergisi, Miras Vergisi,
- c) Motörlü Nakil Vasıtaları Vergisi,
- d) Federal İdareye ait olmadığı müddetçe, Nakliyat Vergisi,
- e) Bina Vergisi,
- f) Talih Oyunları Vergisi,
- g) Mahallî Eğlence Vergisi,
- 3. Gelir ve Kurumlar Vergisi gelirinden; 31.Mart.1958 e kadar % 33 1/3 Federal İdareye ve % 66 2/ ü Eyaletlere (Landern),

1 Nisan 1958 den itibaren % 3 5i Federal İdare'ye, % 65 i Eyaletlere aittir.

Hâlihazırda % 38 Federal İdare'ye, % 68 Eyaletlere verilmektedir.

a) Gümrük ve diğer Tekel Vergileri, karşılıklı yasama şartları ile kabul edilen İstihlâk Vergileri, Muamele Vergisi ve bir defaya mahsus olmak üzere Servet Vergisi, Federal Mâli Teşkilât tarafından tahsil edilir ve yönetilir.

Bu teşkilâtın kuruluşu ve çalışma usulleri Federal Kanunla düzenlenir.

Orta kademedeki mercilerin idarecileri, Eyalet Hükümetlerinin muvafakatları ile tayin edilirler.

Federal İdare, bir defaya mahsus Servet Vergisi Gelirinin idaresini muvakkaten Eyalet Mâli Mercilerine devredebilir.

b) (a) Bendinde sayılan vergiler dışındaki vergiler, Eyalet Maliye Teşkilâtı tarafından yönetilir. Federal İdare, Bundesrat'ın Muvafakatinin gerekli bulunduğu bir Kanunla bu teşkilâtın kuruluşunu, yapacağı işlemleri, memurların yetiştirilmesini düzenleyebilir. Ara mercilerin idarecileri Federal Hükümetle anlaşma yoluyla tayin edilir.

c) Belediyelere ve Belediye Birliklerine ait vergilerin yönetimi Eyaletlerce, tamamen ve kısmen Belediyelere ve Belediye Birliklerine bırakılabilir.

d) Vergilerin Federal İdareye akışı devam ettiği müddetçe, Eyalet Malî Mercileri -niyabeten- idareyi deruhte ederler. Eyaletler, kendi gelirleriyle bu vergilerin düzenli şekilde yönetilmesinden mesuldürler, federal Maliye Bakanı, bu yönetimin düzenini sağlamak üzere, denetimde bulunabilir.

e) Mâlî kaza, Federal Kanunlarla ve yeknesak olarak düzenlenir.

f) Yönetimin Eyalet Mâli Makamlarına tevdi edildiği yerlerde, umumi mahiyetteki düzenleyici esaslar, Bundesrat'ın muvafakati ile Federal Hükümet tarafından yürütülür.

4. Federal İdarenin gelir ve giderleriyle Eyaletlerin gelir ve giderleri arasındaki nisbet bozulur ve bölüşme nisbetlerinin icabına le uygun şekilde yeniden düzenlenmesi gerekirse; bu şartlar, Federal İdarenin veya Eyaletlerin lehine bir durum yaratmak suretiyle büt-

çelerinde önemli bir ödenek eksikliği doğurmuşsa, ancak bu takdirde Bundesrat'm muvafakatim icap ettiren bir kanunla Gelir ve Kurumlar Vergisi'nin nisbeti değiştirilebilir.

Bu takdirde aşağıdaki kaideler uygulanır :

a) Federal İdare ve Eyaletler, kendi vazifelerinin ifasından doğan masrafların taksimini üstlenirler. (Anayasa'nın münhasıran Federal İdare'ye tahmil ettiği vazifelerin masrafları, Federal İdare'ye aittir.

b) Federal İdare ve Eyaletler, normal gelirlerin sınırlan içinde kendi zaruri masrafların karşılama bakımından, eşit haklara sahiptirler.

c) Federal İdare ve Eyalet gelir ihtiyaçlarının karşılanmasını israfı kaçmayan bir tevzinle gerçekleştirmeleri, vergi yükünü ağırlaştırmamaları ve Federal Mıntıkada Hayat Standardında denge sağlayacak şekilde hareket etmeleri lâzımdır.

İştirak nisbeti, evvelâ 1 Nisan 1958 tarihinde, bundan sonra değiştirme Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en az 2 yıl sonra değiştirilebilir.

5. Federal Kanunlarla, Eyaletlere ilâve masraflar yüklenir veya gelirlerden mahrum bırakılırlarsa, Gelir ve Kurumlar Vergisi'nin bölüşme nisbetinin Eyaletler lehine değiştirilmesi gerekir.

Eğer eyaletlere tahmil edilen yük, kısa bir süre ile sınırlandırılmış ise, gelir ihtiyacı Bundesrat'ın muvafakatim gerektiren bir Kanun ve Federal İdarenin yardımlarıyla finanse edilir. Kanunda bu Mâli Yardımın takdirine ve taksimine dair esasların yer alması lâzımdır.

6. Gayrimenkul Vergilerinin gelirleri belediyelere (Gemein- den) aittir. Bir Eyalette hiçbir belediye yoksa, gelirler Eyalete ait olur.

Gelir ve Kurumlar Vergisi, Eyalet paylarından, Eyalet Yasama Organınca belirtilen bir yüzde Gemeind - Belediye'lere veya Belediye Birliklerine gider. Diğer Eyalet vergilerinden ne

miktar gelirin Belediyelere ve Belediye Birliklerine gideceğini Eyalet Yasama Meclisleri tesbit ederler.

7. Federal İdare, Eyaletlerde veya Belediyelerde özel kurumlar kurma yüzünden doğrudan doğruya masraf artmasına ve gelirin azalmasına sebep olmuşsa, Eyalet ve Belediyelerin bu yüzden meydana gelen özel masraflarını üzerine alır ve bunu lüzumlu tevzinle gerçekleştirir. Ayrıca, meydana gelecek üçüncü şahıs zararları da tevzin sırasında nazarı itibare alınır.

Federal Almanya Anayasası'nın Mâli Tevzin (Finanzausgleich) esasları hakkında yukarıda özetlediğimiz hükümleri, hem Federal Hükümet, hem de Eyaletler tarafından esas almak suretiyle ayrı ayrı Malî Tevzin (Finanzausgleich) Kanunları çıkarılmıştır.

KANUNLARIMIZLA İLGİLİ BİR İNCELEME

Yazan :
Doğan ÖZGÜRCELER
Halfeti kaymakamı

ÖZET:

KANUN : daimi, mücerret, ifa ve riayeti mecburi bir kaideyi ihtiva eden objektif hukuki »tasarruflardır.

Kanunlar özlü, uzun ömürlü, istikrarlı ve sayıca az olmalıdır. Halen mevcut kanunlarımızın sayısı 9000 e yaklaşmaktadır. Ve bu rakam büyük bir hızla artmaktadır. Mevzuatımızın arap saçına döndüğü, ilim adamları, idareciler, adliyeciler, memurlar, vergi mükellefleri ve kanunları bilmekle mükellef olan vatandaşlar tarafından ileri sürülmektedir.

Tatbikat mevzuatımızda bir reforma ve tedvine kati zaruret göstermektedir.

Kanunlarımızın tedvini iki şekilde yapılabilir :

- 1 — Geçici Tedvin.
- 2 — Esas Tedvin.

Kanunlarımızın ayıklanması, ahenkleştirilmesi, kanunların derlenip yeniden kitap haline konulması faaliyetine hemen başlanılmalı ve geçici tedvini müteakip neşredilecek bir kanunla esas tedvin faaliyetlerine başlanılmalıdır.

FİHRİST

- 1 — Kanun.
- 2 — Kanunların neşri.
- 3 — Kanunların düstürlarda toplanması.
- 4 — Halk, memur ve kanunlarımız.
- 5 — Mevzuatın genişliği.
- 6 — Kanunların tedvini.
- 7 — Kanaatimiz.
- 8 — Sonuç.

1 — KANUN.

Kanun kelimesi hukuk dilinde muhtelif mânaları ifade eder. En geniş, teknik ve umumi mânada : Mevzuu ne olursa olsun Büyük Millet Meclisi tarafından usulü dairesinde kabul ve Reisi Cümhur tarafından neşir ve ilân olunan bir hukuki tasarruftur.

Maddi bakımdan kanun ise : Daimi, mücerret, ifa ve riayeti mecburi bir kaideyi ihtiva eden objektif bir hukuki tasarruftur. (1) Diye tarif olunmaktadır. Tatbikatta daha ziyade dar mânadaki tarifin kullanıldığı malumdur.

2 — KANUNLARIN NEŞRİ.

Kanunların neşir ve ilânı ve meriyet tarihi 1322 sayılı kanunla düzenlenmiş bulunmaktadır. Kanunların Resmi Gazete ile neşri mecburidir. Resmi Gazete, Başbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Genel Müdürlüğünce neşredilmektedir. Bu müdürüyet her içtima senesine ait Düsturların tab'ı ve tabedilmemiş düsturların ikmalî ile de mükelleftir.

Kanunlar esas itibariyle kanun metninde aksine hüküm yoksa Resmi Gazete ile neşrini takip eden günün başlangıcından itibaren 45 günün sonunda yürürlüğe girer. Resmi Gazetenin bir sayısına

Ord. Prof. Sıddık Sami Onar. İdare Hukukunun Umumi Esasları.

alınması mümkün olmayan mufassal kanunlarda kanunun ilk maddesinin neşrolunduğu gün neşir tarihi başlamakla beraber, kanunun yürürlüğe girdiği tarihin hesabında son neşir tarihi esas alınır.

3 — KANUNLARIN DÜSTURLARDA TOPLANMASI.

Resmi gazetede neşredilmekte olan kanunlar Neşriyat ve Müdevvenat Umum Müdürlüğüne Düstur ismini verdiğimiz mecmualarda, kitaplarda toplanmaktadır. Resmi bir kıymeti haizdir. Bütün devlet dairelerinde mevcuttur. Kanunlarımız için müracaat olunan en büyük kaynak muhakkakki DÜSTUR'lardır. Şimdiye kadar neşredilmiş olan düsturlar 5 tertipte toplanmış bulunmaktadır. Başbakanlık Neşriyat ve Müdevvenat Umum Müdürlüğüne tertip olunarak 1961 yılında neşrolunan dördüncü tertip düsturun başlangıcında şöyle denilmektedir : «Evvelce Osmanlı Devleti zamanında kabul edilerek meriyete konulmuş olan mevzuat 1279 tarihinden itibaren düstur adı altında (Kitap halinde) bir arada bastırılmaya başlanmıştır. Düstür, muayyen zamanlarda kabul edilen mevzuatın taşıdığı tarihlerin sırasına göre hazırlanacak tertiplere ayrılmış ve tertipte muhtelif ciltlerden meydana gelmiştir.

Birinci tertip düstur : 1279 -1302 hicri yıllarında bastırılmış olan 14 üncü ciltler ve bunların (14) zeyli ile taşıdıkları tarihlere göre vaktinde bastırılmayıp, sonradan 1937 -1943 yılları zarfında tabedilen (1303 - 1324) tarihleri arasında meriyete giren mevzuatı havi (58) inci ciltlerden mürekkep olarak sekiz ciltten ve 14 zeyilden,

İkinci tertip düstur : Meşrutiyetin ilânı tarihi olan temmuz 1324 den, 23/4/1336 tarihine kadar, Osmanlı Devletince kabul olunan mevzuata ait (112) ciltlerden meydana gelmiştir.

Üçüncü tertip düstur : T. B. M. M. nin kuruluş tarihi olan 23/4/1920 den 27/5/1960 tarihine kadar geçen müddet içinde, Türkiye Cumhuriyeti zamanında kabul edilen mevzuatı ihtiva eden 41 ciltten ibarettir.

Dördüncü tertip düstur : 27 Mayıs 1960 gününden Kasım 1961 tarihine kadar Millî Birlik Komitesi ve Hükümeti ile Kurucular Meclisi tarafından kabul edilerek meriyete konulmuş olan mevzuatda bir ciltte toplanmış, düsturun dördüncü cildini teşkil etmiştir.

Beşinci tertip düstur : 1 Kasım 1961 tarihinden itibaren yürürlüğe konulan mevzuat ise beşinci tertip olarak çıkarılmaya başlanan yeni düsturlarda neşredilmeye başlanmıştır. Temmuz 1965 sonuna kadar henüz 3 cilt neşredilmiş bulunmaktadır. 5. tertip düsturun birinci cildinde 1 Kasım 1961 ve 31 Ekim 1962 tarihleri arasında neşredilen 81 kanun yer almaktadır.

1963 yılında neşredilen beşinci tertip düsturun ikinci cildinde ise 1 Kasım 1962 ile 31 Ekim 1963 tarihleri arasında ilân olunan 82-357 numaralı kanunlar bulunmaktadır.

Kanun numarası 358 de başlayıp 509 da sona eren kanunlarda 5. tertip düsturun 3. cildinde yer almış bulunmaktadır.

Şimdiye kadar neşredilen düsturların sonu olan 5. tertip düsturun 3. cildinde 31 Ekim 1964 tarihine kadar neşredilen kanunlarımız yer almış bulunmaktadır. 31 Ekim 1964 tarihinden, yazımızın yazıldığı 20 Ağustos 1965 tarihine kadar neşredilen kanunların sayısı 703 ü bulmuştur. 509 numaralı kanundan sonraki kanunları düsturlarda bulmaya imkân yoktur. Resmi Gazeteden takip etmek icap edecektir.

Kanunlarımızla uzaktan, yakından alâkadar olanlara bir yardım olmak üzere 3. 4. 5. tertip düsturlarda bulunan kanunların numaralarına göre hangi ciltlerde bulunacağını gösteren bir liste veriyor ve tatbikatta kolaylıklar sağlayacağını ümit ediyoruz.

4. HALK MEMUR VE KANUNLARIMIZ :

Dikkat olunursa bu inceleme sonunda, aynı kanun numarasını taşıyan birkaç kanunun bulunduğu anlaşılır. Bu tatbikatta aksaklıklara sebebiyet vermektedir. Misâl : 55 sayılı kanuna göre gereğinin yapılması hakkında üst makamlardan bir emir verilmiş olduğunu düşünelim :

Aynı kanun numarasını taşıyan 3 kanunun bulunduğunu göreceğiz :

- 1 — 55 sayılı düğünlerde meni israfat kanunu.
- 2 — 55 sayılı, 1924 tarih ve 491 sayılı Teşkilâtı esasiye Kanununun bazı hükümlerinin kaldırılması ve bazı hükümlerinin değiştirilmesi hakkındaki 1 sayılı geçici kanunun bazı maddelerinde değişiklik yapılmasına dair kanun.

3 — 55 sayılı, Bakanlıklar Kurulu Hakkındaki Kanunun Değiştirilmesine Dair Kanun.

Bu durum kanun tatbikçilerini ve alâkadarları bir hayli meşgul edecek bir mahiyet arz etmektedir. Kanunlara yeniden aynı numaraların verilmesi ve 3 defa kanunlarımızın bir numara ile başlamak suretiyle neşir olunmaları karışıklıklara sebebiyet veren bir durum meydana getirmiştir. Bu mezua ileride yeniden döneceğiz.

Şimdiye kadar Neşrolunmuş olan kanunlarımızı yekûn ve kabul eden Teşrii organlar olarak şöylece sıralayabiliriz. Bu tasnifte şimdi tatbik edilmemekte olan kanunlarda mevcuttur.

Kanunu kabul eden teşrii organ. Toplam olarak kanun sayısı

T. B. M. M. tarafından kabul edilen Kanunlar	7480
Milli Birlik Komitesi ve Kurucu Meclis tarafından kabul edilen kanunlar (27/5/1960 -1/11/1961)	375
1/11/1961 den 31/10/1964 tarihine kadar T. B. M. M. tarafından kabul edilen kanunlar	509
31 ekim 1964 tarihinden 23 haziran 1965 tarihine kadar T. B. M. M. ce kabul edilerek Resmi Gazete ile ilân olunan fakat henüz düsturlarda toplanmamış olan kanun sayısı.	194

GENEL TOPLAM 8558

Bir nevi ayıklama ve mevzuatı bir araya toplama faaliyeti olarak değerlendirilebilecek olan 1953 yılında bir heyet tarafından meydana getirilen 6 ciltlik T. C. MER'i KANUNLARI KÜLLİYATI büyük bir rağbet görmüştür. Fakat 1953 den günümüze kadar geçen 12 yıl içinde mevzuatımızda olan büyük değişiklikler yeni kanunların orjinal klâsörlere yerleştirilmesinde dahi büyük güçlükler sebebiyet vermiştir.

Yeni neşredilmiş kanunları yukarıda adı geçen klâsörlere yerleştirmekle görevli birkaç memurun nasıl müşkül durumda kaldıklarını görmüş bulunuyoruz. Bu yerleştirme işini dahi bin bir güçlük

içinde yapabilen memurdan mevzuatı bilmesini istemek ne derecede isabetli olacaktır.

Mevzuatımız karışıktır ve mevzuata hakim olmak şöyle dursun tadilleri takip etmek dahi oldukça güçtür.

Mevzuatımızın arap saçına döndüğü : İdareci, adliyecisi, memur, ilim adamı, vergi mükellefi, muhasebecisi, kanunları bilmekle mükellef vatandaş tarafından yakını olarak ifade olunmaktadır.

Mevzuatımız hakkında bir fikir vermek üzere bir belediyede geçen gerçek bir olayı nakletmekte fayda görüyoruz :

Bir köyün belediye sınırları içine alınması için, müracaat olmuş ve müracaata göre yapılacak işlemleri tespit için 1580 sayılı kanuna bakmak icap etmişti. 1580 sayılı Belediye kanununun 7. maddesine göre, muamele yapılmaya başlanacaktı, bu sırada adı geçen kanunun 7. maddesinin 7078 sayılı kanunla tadil edilmiş olduğu görüldü. 7078 sayılı kanun bulundu. Evrak tekemmül ettirilmeye başlandı. Bu seferde yine 1580 sayılı kanunun 7. maddesinin 7469 sayılı kanunla değiştirilmiş olduğu meydana çıktı. Başka tadil olup olmadığı şüphesi içinde tekemmül ettirilen dosya valilik makamına sunulabildi. Mevzuattaki karışıklığın sebep olduğu zaman ve emek israfını, kırtasiyeciliği okuyucunun takdirine bırakıyoruz.

3. TERTİP DÜSTUR.

Cilt No :	Karnın	No :	Cilt No :	Kanun	No :
1	1 —	104	26	4676-	-4801
2	104 —	198	27	4082-	-4956
3	199 —	311	28	4957-	- 5131
4	312 —	338	29	5132-	- 5259
			30	5260-	-5442
5	339 —	517	31	5443-	-5683
6	518 —	661	32	5684 -	-5843
7	6628 —	931	33	5844-	-5988
8	932 —	1174	34	5989-	-6188
9	1175 —	1352	35	6189-	- 6435
10	1353 —	1529	36	6436-	- 6630,

11	1530 —1727	37	6631—6851
12	1728 —1888	38	6852 — 7054
13	1889 — 2070	39	7055 — 7163
14	2071 — 2330	40	7164 — 7375
15	2331 — 2584	41	7376 — 7480
16	2585 —2841		
17	2842 — 3061		
18	3062 — 3267		
19	3268 — 3539		
20	3540 — 3737		
21	3738 — 3923		
22	3924 — 4128		
23	4129 — 4304		
24	4305 — 4501		
25	4502 — 4675		

4. TERTİP DÜSTUR.

1	1—375
---	-------

5. TERTİP DÜSTUR.

1	1 — 81
---	--------

2	82 — 357
---	----------

3	358 — 509
---	-----------

5 — MEVZUATIN GENİŞLİĞİ.

Bu bahiste mevzuatımızın genişliği meselesini daha ziyade çeşitli görüşleri nakletmek suretiyle ortaya koymaya çalışacağız :

«Bir kısım kanunlarımız malum olduğu üzere sık, sık tadillere uğramakta, böylece bazen bir kanunun veya muayyen bir kanundaki bir tek maddenin merriyette olup olmadığı üzerinde tereddütler hasıl olmakta bu ise gerek hukuk tabikatçıları, gerek nazariyatçıları adaletin tevziinde ve doktrinin kurulmasında azımsanamayacak güçlüklerle uğratmaktadır.» (2)

«Türk mevzuatının bugünkü manzarası itiraf etmek lâzımdır ki tabiri amiyanesiyle bir (arap saçı) nı andırmaktadır. Bu hale sebep, metinler sayısının artmış olmasından ziyade esas metinlere bilâhère getirilen tadil, zeyil ek ve ilgalara muhtelif ve dağınık tasarruflarda yer verilmiş bulunmasıdır. İşte tanzim tekniğinde takip edilen hu sakim usûl yüzünden hukuk müntesipleri ve mütihazları da-

(2) Ord. Prof. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu. T.C. Mer'i Kanunlarındaki ön sözünden 1953.

hi muayyen bir mevzu ve meselede belli bir tarihte Mer'î ve cari olan hükümlerin neden ibaret bulunduğunu kolayca ve kat'iyetle kestirememektedirler.» (3)

«Kanunların böylece sayıca yükselmesi karşısında umumiyetle varılan hüküm şudur : Bir kanun devleti olmak gayreti ile yanlış yollara baş vurarak sayısız kanunlar çıkardık. Netice de Büyük Millet Meclislerimiz adeta kanun yapan birer makine haline geldiler. Kanunlar böyle hadsiz hesapsız bir raddeye varınca ve sık, sık değiştirilince pek tabii olarak birbirine zıt olan veyahut bağdaştırılması müşkül bulunan hükümlere rast gelinir oldu.

Kanun ve nizam hazırlayan ve koyanların, hukuki tekniğe karşı kifayetsizlikleri yüzünden bir hükümler karışıklığı meydana geldi. Bunlara vukuf peyda etmekte çok büyük müşkülâta uğranıldı. Hele mesailer çok yüklü bulunan, dosyaları okumak ve dâvaların hakiki mahiyetine nüfuz edebilmek için dahi vakit bulamadıkları sezilen adalet mercilerimiz bu kanunları insicamlı bir şekilde takip ve tatbik imkânını kaybettikleri gibi, aksine idari ve adli mahkemeler sayıları gitgide artan ihtilâflara, dâvalara bakmaya mecbur edilmiş oldular.

Hukuki teknikten mahrum kanunların çokluğu, ahenksizliği ve birbirine zıt hükümleri ihtiva etmesi yüzünden idare edilenler yanı halk zümresi mevzuata ittıla ve vukuf hususunda pek büyük sıkıntılara maruz kalıp kendi iş sahaları çevresinde ayrıca hukuk büroları meydana getirmeğe ve kanun bilmemeği mazeret telâkki etmeyen prensip icabı cezaî müeyyidelere düçar ve maruz kalmağa namzet olmakla, mevzuatın bu hercümercinden daima ürkeklik gösterip şikâyet edegeldikleri gibi bu hâl bilhassa psikolojik bakımdan ehemmiyeti ölçüsüz derecede büyük olan (kanuna güven duygusunu) ziyadesiyle zedeledi. (4)

6 KANUNLARIN TEDVİNİ.

Kanunlarımızın tedvini günümüzün mühim meselelerinden biri haline gelmiştir. Tedvini, dağınık halde bulunan kanunların yeniden

(3) Doç. Dr. Lütfü Duran. Türk İdare Mevzuatı. 1954. Açıklama Bölümü., sahife: 18

(4) Fethi Aytaç. Kanunların Sayıca Azaltılması. İdare Dergisi. Sayı: 265* Yıl: 1960

gözden geçirilmesi, ayıklanması ve derlenip kitap halinde toplanması mânasında kullanıyoruz. Mevzuatın genişliği bahsinde incelediğimiz üzere, mevzuatımız çok geniş, çok dağınık bir mahiyet arzetymekte ve ittifaka yakın bir şekilde, kanunlarımızın yeniden tedvini meselesini ortaya çıkarmaktadır.

Çeşitli düşünceleri şöylece özetleyebiliriz: Kanunlarımızın öz, az sayıda, uzun ömürlü olması şarttır. Ve zaman kaybedilmeden kanunlarımızın tedvini yapılmalıdır.

Kanunlarımızın tedvini nasıl yapılacaktır :

«Mevcut kanunlarımızı ele alıp bir yandan bunlar içinde sarahaten veya zımmen mülga olanların tamamen çıkarılması, Bütçe "kanunları, milletlerarası antlaşmaların tasdiki, tamamen hususi bir mevzua müteallik olanlar gibi umumiyet ve daimilikten mahrum olup, fiilen miadını doldurmuş olanların keza bertaraf edilmesi, mevcut bir hükümün ek veya. tadiline müteallik olan kanunların temel metne ithal edilmesi suretiyle sayıca azaltılmaları, öte yandan hukuken mer'i fakat cari olmayanların, yeni bir hükümlle farazi varlıklarına son verilmesi şarttır.

Mer'i olan hükümler içinde de birbiriyle ahenksiz, bağlantısız bir tezat veya tenakuz içinde olanların zamanın icabına göre ayarlanarak bir sistem yaratılması suretiyle mevzuatımızda kati ve cezri bir reformun yapılması problemi üzerine eğilmekte de mutlak bir zaruret vardır.» (5)

Ayrıca daha önce de belirttiğimiz gibi birkaç defa da kanunlarımıza yeniden numara verilmesi mevzuatımızda ayrı bir karışıklığa daha sebebiyet vermiş aynı sayıyı taşıyan birkaç kanun ortaya çıkmıştır. Şimdi bir kanundan bahsederken kanun numarasının ifadesi sırasında, neşir tarihinin de belirtilmesi şart haline gelmiştir.

7 KANAATİMİZ :

Kanaatimizce tedvin iki yolla tamamlanabilecektir.

- 1 — Geçici Tedvin.
- 2 — Esas Tedvin.

(5) Fethi Ayaç. Kanunlarımızın Yeniden Gözden Geçirilmesi Gereklidir. İdare Dergisi Sayı: 277 Yıl: 1962

1 Geçici Tedvin :

Kanunlarımızın bazıları kendisinden daha önce neşredilen bazı kanunları veya bu kanunların bazı maddelerini yürürlükten kaldırmıştır. Bu durumda olan kanunlarla, bütçe kanunları, kesin hesap kanunları, ek veya tadil şeklinde daha önceki bir kanunu tamamlayan kanunların tespiti, ayıklaması, derlenip düzenlenmesi ve bu suretle neşri kanaatimizce şimdilik yapılacak ilk çalışma olabilir.

Bu çalışmalar yasama organının müzakere veya tasdikine lüzum kalmadan meclis dışında kurulacak bir kurul veyahut ta Adliye Bakanlığınca ele alınarak gerçekleştirilebilir.

Bu yolla mevcudu şimdiden 9000 e yaklaşan kanunlarımızın sayısı yarıya yakın bir şekilde azalacağı gibi, kanunlarımız arasında yapılacak bir ayıklama ve ahenkleştirme ile önemli derecede bir kolaylık temin olunacaktır.

Meclis dışında yapılacak bu tarama ve tasfiyenin her bakanlık tarafından da resen yapılabileceği kanaatindeyiz.

Misâl :: Maliye Bakanlığı daha önce de yapmış olduğu gibi mali mevzuatı yeniden bir ayıklamaya tabi tutup ciltler halinde neşredebilir. Aynı şekilde içişleri Bakanlığı da idari mevzuatı neşredebilir. Ve böylece Meclis dışı çalışmalarla tatbikat da büyük kolaylıklar meydana getirebilir.

2 Esas Tedvin (Meclis içi çalışmaları) :

T.C. Anayasa'sının 64. maddesine göre: Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yetkilerindedir. Yine Anayasamızın 91. maddesine göre Bakanlar Kurulu, ve Türkiye Büyük Millet Meclis üyeleri kanun teklif etmeye yetkilidirler.

Bu duruma göre T.B.M.M. üyelerince veya Bakanlar Kurulunca kanunlarımızın yeniden gözden geçirilmesi, açıklanması, tedvini ile ilgili bir kanun teklifi yapılır. Bu teklif ile ve T.B.M.M. nin karar ile meclis dışında veya meclis içinde ekseriyet hukukçulardan müteşekkil komisyon kurulur. Kanunla bu komisyon veya heyetin kuruluşu, çalışması ve çalışma müddeti tespit olunur. Komisyonca açıklanarak yeniden meydana getirilen kanun taşanları muayyen devrelerde, muayyen sayılarda, T.B.M.M. üyeleri veya Bakanlar Kurulun-

ca T.B.M.M. ne getirilir ve yeniden numaralamak suretiyle neşredilir. Ve böylece esas tedvin faaliyetinin ilk adımı atılmış olur.

Zaman, zaman bazı kanunlarımızın Anayasaya aykırılığında bahsedilmekte, antidemokratik kanunların listeleri gazete ve mecmualarda neşredilmektedir. Anayasa mahkememizin antidemokratik bularak yürürlükten kaldırmış bulunduğu kanunlarda vardır.

Antidemokratik kanunların ayıklanması ve mevzuat hükümleri arasındaki ahenksizliğin giderilmesi çini yapılacak çalışmalarda esas tedvin faaliyeti içinde mütalâa edilebilir.

8 SONUÇ.

Kanun; Daimi, mücerret, ifa ve riayeti mecburi bir kaideyi ihtiva eden objektif hukuki tasarruflardır. Kanunlar, özlü uzun ömürlü, istikrarlı ve az sayıda olmalıdır. Halen mevcut kanunlarımızın sayısı 9.000 e yaklaşmaktadır. Ve bu rakam büyük bir hızla artmaktadır. Mevzuatımızın arap saçına döndüğü, ilim adamları, idareciler, adliyeciler, memurlar, vergi mükellefleri, ve kanunları bilmekle mükellef olan vatandaşlar tarafın ileriye sürülmektedir. Tatbikat mevzuatımızda bir reforma ve tedvine kat'î zaruret göstermektedir.

Kanunlarımızın tedvini iki şekilde yapılabilir. 1 — Geçici Tedvin 2 — Esas Tedvin.

Kanunlarımızın ayıklanması, ahenkleştirilmesi, kanunların derlenip yeniden kitap haline konulması faaliyetine hemen başlanılmalı ve muvakkat tedvini müteakip, neşredilecek bir kanunla esas tedvin faaliyetlerine başlanılmalıdır. 12/Aralık/1965

TOPLUM KALKINMASINDA GENEL BİLGİLER

Yazan:

İbrahim ÖZTÜRK

Merkez Valisi

Toplum Kalkınması Kavramı :

2.inci dünya savaşından sonra, birçok ülkelerde uygulanmaya başlanan bu metottan faydalanarak halkın ekonomik, kültürel ve sosyal yaşama koşullarını iyileştirmek ve bu yolda giriştiği gönüllü çalışmaları devletin çabalarıyla birleştirmek amacı, Toplum Kalkınması kavramını ortaya çıkarmaktadır.

Hemen söylemek lâzımdır ki, toplum kalkınması ile ulusal veya bölgesel kalkınmayı birbirine karıştırmamalıdır. Toplum kalkınması, daha ziyade köysel yerlerde yaşayan küçük toplulukların kendi koşulları ve imkânları içindeki çabalarıdır.

Diğer bir deyimle, köy toplumunun daha iyi bir yaşama düzeyine çıkarılması amacile ele alınan kalkınma projeleridir. Çok kez ulusal kalkınma ile toplum kalkınması birbirine karıştırıldığından bunu bir örnekle açıklamak faydalı olur. Türkiye’de ilk Öğretim sorunu 40.000 köyü kapsar. Bunun başarılması bir ulusal program konusudur; toplum kalkınması, konusu değildir. Köylerde boş zamanların değerlendirilmesi amacile, her köyün koşullarına uygun küçük san’atlarının ele alınması, bu uğurda halkın gönüllü çalışmalara girişmesi bir toplum kalkınması konusudur. Fakat hiç bir zaman ulusal kalkınma plânları ile köy toplum kalkınması projeleri birbirine zıt değildir. Her ikisi birbirini tamamlayan unsurlardır.

Kısaca denebilir ki, her işi devletten bekleme zihniyeti yerine halkın gönüllü çabalarına devletin de katılımıyla, köylerde yaşayan toplulukların daha iyi bir yaşama düzeyine yükselmesi toplum kalkınması kavramını ifade eder.

Toplum Kalkınmasının Tarihçesi :

2. inci dünya savaşından sonra, ülkeler (ileri gitmiş) (geri kalmış) veya ikisinin ortası (az gelişmiş) olarak sınıflara ayrılmıştır. Geri kalmış veya az gelişmiş ülkeler, halklarının hayat seviyelerini yükseltmek için toplum kalkınması metoduna başvurmuşlar ve bir taraftan da ileri gitmiş demokratik veya kominist bloka dahil büyük devletlerden yardımlar sağlama yollarına girişmişlerdir. Türkiye az gelişmiş ülkeler arasına girmiş olup kalkınmasını batı demokrasisine dayanmış ve bu ideale bağlı ülkelerden yardım sağlamıştır.

Başta Hindistan olmak üzere, uzak ve ortadoğu, Afrika ve Güney Amerika memleketlerinde 2. inci dünya harbinden sonra toplum kalkınması metodu yaygın bir şekilde uygulanmaya başlamıştır. Hindistan'da 550.000 köyde yaşayan 65 milyon köylünün kalkınması bu metoda dayanmak suretiyle yürütülmektedir.

Türkiyede Toplum Kalkınması :

«Toplum Kalkınması» kavramı ilk kez 5 yıllık Kalkınma Plânımızda yerini almıştır. Plânın 101 -105 sahifelerinde yer alan (Toplum Kalkınması) başlığının hemen altında (Köy Kalkınması) yazılıdır. Bundan anlaşılıyor ki, amaç köy ve köylünün kalkındırılmasıdır. Gerçekten temel ve alt yapıyı teşkil eden ve genel nüfusun % 77 sini kapsayan Türk köylüsünün içinde bulunduğu koşullar göz-önüne alınırsa, konunun ne kadar önemli bir değer taşıdığı ortaya çıkar. «Devlet İstatistik Enstitüsünün» köylümüzün sosyal, ekonomik ve coğrafi durumları hakkında düzenlediği anketin sonucunda; halen bütün yurttta 38.382 köy bulunmaktadır. Bu köylerde 18 milyon 906 bin 720 kişi yaşamaktadır. Köylerimizin 15.636 sında okul yoktur. 10.304 köyümüzün ulaşımını sağlayacak yolu, 28.000 inde telefonu, 24.485 inde sıhhi içme suyu mevcut değildir. Halkın % 60 şı okuma yazmadan yoksundur.

Bu büyük sorunların çözümlenerek başarıya ulaşması ulusal kalkınma plânı ile ele alınmışsa da, herşeye devlet imkânlarıyla yetişmenin mümkün olmadığı göz önüne alınarak, Türk köylerinde de (Toplum Kalkınması) metodunun uygulanması öngörülmüş ve 5 yıllık plânda bu konuya yer verilmiştir.

Anadolu köylüsünün kalkınma isteği ve gönüllü çalışmalara katılma azmi geleneksel ve sosyal yapısı, ulusal ve tarihsel karakteri,

göz önüne alındığı zaman toplum kalkınmasının bilimsel yollardan başarıya ulaşacağına şüphe yoktur. Yeter ki, iktidarlar ve aydınlar çok içten ve özden bir inançla köy sorununa eğilsinler ve ulusun alın yazısının ancak buna bağlı olduğuna inansınlar! Bunun için tarihsel etkilerle ümidini yitiren ve daima aldatıldığı için kendisini (Takdiri İlahiye) terk eden, oysaki benliğinde ve cevherinde en üstün nitelikleri taşıyan yüksek soylu Türk köylüsüne özdenlikle hizmet etme ve yönelme çabasını göstermek lâzımdır. Türk köylüsünü artık bir vergi, askerlik ve oy kaynağı gören zihniyetlere son vermek ve onu ulusun hayat ve kudret kaynağı olarak tanımak ve değerlendirmek, kısaca «Ulusun Gerçek Efendisi» noktasına çıkarmak! İdeal bu olmalıdır.

İşte, bu ulusal bilinçle hazırlanan 5 yıllık kalkınma plânında yerini bulan (Köy Toplum Kalkınması) kitleleri eğitecek, birlikte çalışmaya yöneltecek, toplum yapısında istenen değişikliklerin gerçekleşmesini sağlayacak, toplumsal enerjiyi yaratıcı bir şekilde harekete geçirmeye yol açacak önemli bir kalkınma metodudur. Halkın gönüllü teşkilatlanması ve idare ile işbirliği yapması, belli alanlardaki kamu faaliyetlerine gönüllü olarak katılması esaslarına dayanan bu metot bugün, demokratik ve geri kalmış ülkelerde uygulandığı gibi bizde de 1963 yılından beri uygulanmaktadır. 1977 yılına kadar bütün Türk köylerine bu metot yayılmış olacaktır.

Toplum Kalkınmasında Engelleyici Nedenler :

- 1 — Müzmin fakirliğin ve sömürülmenin doğurduğu ümitsizlik ve durgunluk,
- 2 — Kendi çabalarıyla hiçbir şeyin sağlanamayacağı hakkındaki kanı,
- 3 — Kalkınacağına ve uyanacağına dair girilen söz ve çabalara karşı inançsızlık,
- 4 — Köydeki mutlu azınlığa verilen değer ve temel kütlenin ihmali,
- 5 — Kaza kadere boyun eğmek, tabiatın yardım beklemek, dünyanın hiçliği felsefesine inanmak,
- 6 — Hastalıklar, kuraklık, dolu, sel ve diğer âfetler.

Yukarıda sayılan nedenleri uzun uzadıya izah etmek mümkündür. Fakat sütunlarımız buna yetmediği için başka bir yazımızda konu ele alınacaktır.

Buna karşılık köylerimizde toplum kalkınmasının başarıya ulaşmasını ümitlendirecek nedenler de vardır. Bunları kısaca sıralayalım :

1 — Plânlı kalkınma Anayasamızın teminatı altındadır. Toplum kalkınması da 5 yıllık plânda yerini almıştır.

2 — Türkiye’de aydınlar ve kamu oyu köy sorunlar ile ilgilenmeye başlamış olup bu alanda kitap, dergi, broşür ve çeşitli yayınlar yapılmaktadır. Devlet radyoları köy konularına yer ayırmıştır.

3 — Yoksulluğun başa çıkılmaz bir kader olmadığına dair inanç kuvvetlenmektedir.

4 — Türk köylüsünün geleneksel, ulusal karakteri kalkınmaya elverişlidir.

5 — İmece gibi eski ve köklü bir gelenek halâ yaşamaktadır.

6 — Köy işleri Bakanlığı kurulmuştur.

7 — Toplum kalkınması metodunu uygulayan memleketler başarı konusunda örneklerdir.

Türkiye’de toplum kalkınmasını engelleyen nedenlerle umut veren nedenleri karşılaştırdığımızda, başarıya ulaşmada iyimserliği daha çok yer verilmesi sonucuna ulaşmak mümkündür.

Ancak, insanoğluna iyi bir dünya kazandırma, «Takdiri İlâhi) ye boyun eğmenin yeter olmadığına insanları inandırma ve sonuç olarak; insanın «Kendi Kendine Yardım» alanında çok önemli role sahip olduğu inancını yerleştirmede (Toplum Kalkınması Metodunu) iyimserlikle uygulamak ve sonuçtan emin olmak lâzımdır.

Şu noktayı iyice belirtmek gerekir ki, toplum kalkınması metodunda kesin iyileştirmeyi sağlayıcı reçeteler yoktur. Çünkü her yerde durum bir değildir. Onun için Cornell Üniversitesi Eyalet Tarım Koleji Profesörü (DI FRANCO) nun hazırladığı ve Cemalettin Şenocak’ın dilimize çevirdiği «Köy Toplum Kalkınması Rehberi» adlı kitapta da belirtildiği şekilde bir köy kalkınmasının başarıya ulaşabilmesi için :

- 1 — Programın ve projenin mevcut koşullarına uygun olarak düzenlenmesi,
- 2 — «Hayat seviyesini yükseltmek amacını güden» halkı kapsamı,
- 3 — Programların yavaş yavaş geliştirilmesi,
- 4 — Temel olarak, halkın yararını ve isteklerini gözetmesi,
- 5 — Demokratik metotların uygulanması,
- 6 — Programların esnek (Fleesible) tutulması,
- 7 — Kültüre uygun bir anlayışla iş görülmesi,
- 8 — Yersel (Mahalli) önderler kullanılması,
- 9 — Yersel organların aracı kılınması,
- 10 — Yetkili uzmanlardan yararlanması,
- 11 — Eğitimin, ailenin bütün üyelerini kapsamı,
- 12 — İhtiyaçlar ölçüsünde işin programlandırılması,
- 13 — Çalışmaların sürekli olarak değerlendirilmesi,
- 14 — Programların ulusal politikaya paralel olarak düzenlenmesi
- 15 — Halka, ihtiyaçlarını tanıtmak hususunda yardım edilmesi lâzımdır.

SONUÇ :

Yukarıda sıralanan ve her biri etüde konu teşkil eden prensiplerin ışığı altında uygulanacak (Toplum Kalkınması) metodu ile Türkiye'nin alt ve temel yapısı olan köylümüzü kendi koşulları ve varlıkları içinde uyandırmak ve kalkındırmak mümkündür. 1963 yılından beri ve özellikle Köy İşleri Bakanlığı kurulduktan sonra, Türkiye'de bu alanda yapılan çalışmalar ve bunların sonuçları, başarıyı engelleyen nedenler ayrı bir yazımızda incelenecektir.

«Çocukları okulsuz, köyleri yolsuz - susuz, hastalan doktorsuz, bilekleri işsiz görmek istemeyen» Türk aydınlarının inançla ve özden duygularla köye yönelmesi ibadetlerin en büyüğü olacaktır.

PERSONEL EĞİTİMİ : İDARELERDE EĞİTİM PLANLAMASI

Yazan :

A. Turhan ŞENEL
İ. İd. Gnl. Md. 3. Ş. Md.

ÖZÜ : Konuyu işleyiş plânı

I — GİRİŞ

II — TANIMLAMA

III— EĞİTİMİN GEREĞİ

IV— EĞİTİM PROGRAMI GEREĞİ

- 1) Kişiler bakımından
- 2) Kuruluşlar bakımından

V— EĞİTİM PLAN VE PROGRAMLARINI YAPMA SORUMLULUĞU

VI— EĞİTİM PLAN VE PROGRAMLARININ YAPIMI

- 1) Kuruluşların eğitime karşı tutumu
- 2) Eğitim gaye ve ihtiyaçlarının tesbiti
- 3) Plân ve program

VII — EĞİTİM SONUÇLARININ KIYMETLENDİRİLMESİ

VIII — SONUÇ

XI — KAYNAKLAR.

I — GİRİŞ:

Bazı maddeleri yürürlüğe girmiş bulunan yeni devlet memurları kanunu ile kuruluşların personel eğitim faaliyetlerini plânlamaları en önemli meselelerinden biri haline gelmiş bulunmaktadır. Kanuna göre Devlet Personel Dairesi devletin genel hizmet içi eğitim plânını hazırlayacak fakat kuruluşlar kendi eğitim çabalarını bunun ışığı-

ğında yürüteceklerdir. Bunun için de kuruluşların kendi eğitim ünitelerine sahip olmaları gereklidir.

Eğitim çabalarının bu şekilde yürütülmesinin bir kanun mevzuu olarak ele alınmış olmasından samimi bir sevinç duymamaya imkân yoktur. Türk personel idaresinde eğitime gereğince önem verilmiş olmasını ileri bir personel idaresinin müjdecisi olarak kabul etmek gerekir.

Gerçekten de ileri batı ülkelerinde eğitim idarelerin vazgeçilmez bir kıymeti olmuş ve iyi bir personel idaresinde temel unsur olarak görülmeye başlamıştır. Oralarda bugün artık hizmet içi eğitim konusu münakaşa olmaktan çoktan çıkmış bulunmaktadır. Tartışmalar daha ziyade en faydalı eğitim programlarının hazırlanması metot ve tekniğinin ne olması gerektiği üzerinde toplanmıştır.

Bu güne kadar çeşitli kuruluşlarda eğitim çabaları yürütülmüştür. Ancak bu eğitim çabalarını yürüten kuruluşlardaki eğitim çabalarına modern personel idaresi açısından bakıldığında önce kuruluşların bir eğitim program ve politikaları olmayışı sonra da çabaların pek üstünkörü pek nöbet savarcasına yapılmış ve yapılıyor olması bakımından zorlukla eğitim demek kabil olabilir. Oysa ki, Eğitim politikasının tayini ve plânlamanın yapılması sanıldığı kadar kolay olmamakla beraber yapılamayacak kadar da zor değildir. Ancak bu iş rasgele kişilere emanet edilerek yapılacak şey değildir. On ilâ onbeş gün içinde ele alınıp sekiz on konferans iki gezi ile bitirilecek şey hiç değildir.

Eğitim plânlaması uzun bir çalışma sonucu yapılacaktır. Bu plânlama meydana gelecek program üst idari kademelerce tasvip ve destek görerek bir eğitim politikası haline gelecek ve yürütülecektir. Bu kadar şumüllü ve zor bir işi de ancak gerçek anlamı ile kurulmuş ve bu işten anlar personelle takviyeli ve sırf bu işle meşgul olacak eğitim üniteleri yürütebilir.

Eğitim konusunun gerek personel gerek personelin bağlı olduğu kuruluş için haiz olduğu büyük önem göz önünde bulundurularak işin ciddi ve sıkı şekilde ele alınması pek gereklidir.

Bu bakımdan biz bu tetkik yasımızda kuruluşlarda eğitim plânlamasının nasıl yapılması veya yapımında göz önünde bulundurulacak esasları incelemeye gayret edeceğiz.

II — TANIMLAMA :

Eğitimin bir çok yönlerden tanımlaması yapılabilir. Ancak, konuyu ele alış tarzımıza en uygun tanımlamayı şöyle yapmamız mümkündür.

«Eğitim, kişilere maharet, bilgi ve davranışları ile bir işi düşünce ve hareketle ifa edebilme alışkanlıklarının geliştirilmesinin öğretilmesi yoluyla tesir edilmesidir».

Tanımlama dikkatle ele alındığında şu unsurların bulunduğu görülür.

- 1) Yapılacak bir iş vardır.
- 2) Bu işi yapmak için bilgi, maharet ve davranışta bulunmak gereklidir.
- 3) Maharet bilgi ve davranış sahibi kişi bu işi düşünce ve hareketlerde yapacaktır.
- 4) Bunun bir alışkanlık olarak geliştirilmesi gerekir.
- 5) Bu alışkanlığın geliştirilmesi için de eğitim yoluyla kişilere tesir edilecektir.

Bir bakıma tanımlamanın yukarıya sıralanan unsurları eğitimin gayesini de ortaya koymaktadır. Gerçekten de en esaslı yönü ile eğitimden beklenen gayeyi şöyle sıralamak kabildir :

- (i) İş veya hizmetin ifası için gerekli bilgi maharet ve davranışın öğretilmesi,
- (ii) Düşünebilme, karar verebilme kabiliyeti kazandırma,
- (iii) Gayeye uygun alışkanlıkların geliştirilmesi,
- (iv) Yeni davranışlar öğretilmesi veya eski davranışların hizmetin gayesine uygun şekilde değiştirilmesi.

III — EĞİTİM GEREĞİ :

Eğitimin gereği üzerinde pek uzun söz etmek kabildir. Ancak konumuzun ele alınışı bakımından kısa ve pek genel noktalara temas etmek maksada elverecektir.

- a) İş veya hizmetin kalitesinin artırılması, hizmetin en kısa zamanda en az masrafla en iyi şekilde tam olarak yapılması gerekliliği,
- b) Personelin durum ve davranışlarında gelişime muhtaç noktaların bulunması,
- c) Teşkilâtın veya teşkilât içinde bir birimin ifa ettiği fonksiyonda veya gördüğü hizmette bir değişikliğin meydana gelmesi,
- d) Personelin daha üst seviyede bir göreve veya hizmete geçebilmesi için yetiştirilmesi,
- e) Organizasyon veya metotta değişiklikler meydana gelmesi,
- f) Daha elâstik ve verimli bir çalışma gücüne ihtiyaç duyulması gibi zorunluklar eğitimi gerekli kılmaktadır.

IV — EĞİTİM PROGRAMI GEREĞİ :

Yukarıda eğitimi gerekli kılan hususlara ana hatları ile değinmiştik. Bu kadar önemli olan bir konunun bir plân ve program içinde ele alınması zorunludur. Bu zorunluluğu yaratan sebepleri muhtelif noktalardan ele alarak belirtmek gerekir. Bir plân içinde konumuzun bu yönünü ele alacak olursak şunlara temas etmek gerekecektir :

Eğitim programlarının lüzumu ;

1) KİŞİLER BAKIMINDAN :

Bir kuruluşun eğitim programlarına sahip olması çalıştırdığı personel bakımından lüzumludur. Personelin toplam hizmeti kuruluşun başarı derecesini ortaya koyacağı cihetle kuruluşlar personelini ilk elde düşünmeye mecburdurlar. Bu bakımdan bir eğitim programına sahip olmak,

- a) Personelin faydalı hizmet görmesine yardımcı olur.
- b) Böylece onlara etki yapılarak bir şeyler öğretilir.
- c) Personelde bu yolla iyi alışkanlıklar geliştirilir veya kazandırılır.
- d) Personele maharet kazandırılır.

Örneğin :

- 1) Sorgulama tekniği,
- 2) Öğretim metotları,
- 3) Teftiş ve denetleme esasları,
- e) Personele bilgi kazandırılır.
 - (i) Kanunlar, tüzükler,
 - (ii) Durumun kıymetlendirilebilmesi,
 - (iii) Yetki ve sorumluluk hudutları,
 - (iv) Emir ve talimatlar,
 - (v) Teşkilâtın, hizmetlerinin gaye ve hedefleri,
- f) Personele müsbet davranış ve tutum öğretilir,

Bu gerçekten pek önemli olan bir husustur. Bu konu işlenirken ağırlık üç ana noktaya verilmelidir.

- 1) Teşkilâta karşı tutum ve davranış,
- 2) Amirlere karşı tutum ve davranış,
- 3) Meslektaş ve mesai arkadaşlarına karşı tutum ve davranış,

Başarılı bir çalışma ahenk ve düzen içinde kabil olduğu cihetle konu gerçekten önemlidir.

2) KURULUŞ BAKIMINDAN :

Kuruluşların bir eğitim programına sahip olmalarının gerekliliği kuruluşun kendisi bakımından iki ana noktada önem kazanır. Bunlardan birincisi kuruluşun kendi bünyesi içindeki hususlarla ilgilidir. Diğeri ise o kuruluşun halkla münasebetleri bakımından önemlidir.

Kuruluşların kendi bünyesi bakımından :

- a) Destek sağlamak için :

Bir eğitim programına sahip olmak eğitimin ve programın destek ve tasvip görmesi bakımından gereklidir. Program önce üst kademelerin tasvibine mazhar olmalıdır. Bunun için de bilinmesi gerekir. Bu tasvipden sonra kuruluş içindeki bütün birimlerin yardımcı olmaları gerekir. Bu, başarı için şarttır.

b) Halkla münasebetler bakımından :

İdarelerin halkla münasebetlerini n (*) büyük önemi vardır. Halkta, kuruluşun tüm olarak ve çok başarılı olduğu ve bu başarılı kuruluş içinde memurların en iyi şekilde yetiştirildiği ve dolayısı ile hizmetlerin en iyi şekilde yürütüldüğü intibanın yaratılması gereklidir. Bu yönden de iyi bir eğitim programının büyük önemi vardır.

V — EĞİTİM PLAN VE PROGRAMLARINI YAPMA SORUMLULUĞU :

Bir kuruluş içinde eğitim plân ve programlarının nasıl yapılması, bu plân ve program uyarınca eğitim çalışmalarının yürütülmesi kimin veya hangi birimin görevi olacaktır.

Eğitim çalışmalarına yer veren bütün kuruluşlarda ve bilhassa batıdaki örneklerinde bu görev ve sorumluluk personel birimine verilmiştir. Eğitim çalışmalarının genişliğine göre gereğince personelle takviyeli eğitim birimleri personel ünitesi içinde yer almaktadır.

Eğitim ünitelerine eğitimle ilgili çalışmalar dışında hiçbir görev verilmemelidir. Bunlar bütün çalışmalarını araştırma, plânlama ve eğitim işlerini yürütmeye hasretmelidir. Bu birimlerin görevi sanıldığı kadar kolay değildir. Bir eğitim birimi iyi bir eğitim plâni yapabilmek için şu hususlara azamî dikkat edecektir.

- 1) Kuruluşun eğitim ihtiyaçlarının tespiti :
 - a) Hali hazırda kuruluşun eğitim ihtiyaçları,
 - b) Gelecekte kuruluşun eğitim ihtiyaçları,
 - c) Tahmin olunan ihtiyaçlar,
- 2) Düzenlenecek eğitim için müfredat programları.
- 3) Kimlerin katılacağı,
- 4) Kimlerin ders vereceği,
- 5) Eğitim kursunun süresi,
- 6) Eğitim sonuçlarının nasıl kıymetlendirileceği,

(*) İdarenin halkla münasebetleri konusunda daha fazla bilgi için bakınız :
A. Turhan Şenel, İdarede «Halkla veya topluluklarla münasebetler konusu»
TÜRK İDARE DERGİSİ, Yıl : Ocak - Şubat - 1965 Sayı : 292

- 7) Kaynakların temini,
8) Kursların zamanı, yeri, ders saatleri, vs.

Diğer bir bakımdan bu üniteler şu görevlerle de yükümlüdürler;

- (i) Eğitim çabalarının artırılması ve geliştirilmesini teşvik etmek,
- (ii) İdarenin eğitim ihtiyaçlarının en iyi şekilde bilinmesi ve bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için ne tip bir eğitime ihtiyaç olduğunun bilinip anlaşılmasına yardım etmek,
- (iii) Lüzumuna inanılan belirli bir programın planlama ve yürütülmesinde tavsiyelerde bulunmak,
- (iv) Her eğitim faaliyeti sonuçlandıktan sonra neticelerin kıymetlendirilme tekniğinin geliştirilmesine yardımcı olmak,
- (v) Belirli eğitim faaliyetlerini bizzat düzenlemek ve yürütmek. Pek tabii olarak iş bu kadarla da bitmiş olmayacaktır. Yine bu birimler eğitim çalışmalarını sırasında eğitim metodlarının seçimini yapacak ve eğitim sonuçlarını kıymetlendirirken şu hususlara ayrıca önem verecek ve itina gösterecektir.

1) Kurslar isteneni ne dereceye kadar verebilmiştir.

2) Eğitim, ders verme metodları ne derecede fayda sağladı, (metodu değerlendirilmesi)

Bunların yanı sıra şunlar da gözden ırak bulundurulmayacaktır.

- (a) Kursiyerler programın gayesini açık ve tam olarak anlamışlar mıdır ?
- (b) Bu eğitim onların esas ihtiyaçları göz önüne alınarak mı ve bu ihtiyaçlara uygun olarak mı düzenlenmiştir ?
- (c) Onlara hizmetlerinde tatbik kabiliyeti olan ve tatbik edebilecekleri şeyler öğretilmiş midir ?
- (d) Arzulanan gayenin istihsalinde yardımcı olabilecek eğitim metodları uygulanmış mıdır ?
- (e) Program plânlaması amirlere meselelerin halinde başvurabilecekleri stratejiyi sağlamış mıdır?

Bütün bu işlerin yapılması zor unluğu da gösterir ki, eğitim işi ve eğitim plân ve programlarının hazırlanması herkesin sandığı kadar kolay değildir.

Bu güne dek her kademe personel için yürütölen eğitim çabalarının arz olunan hususların ışığında değerlendirilmesi yapılacak olursa görölecektir ki sarf olunan çabalar yok denecek kadar hafiftir

VI — EĞİTİM PLAN VE PROGRAMLARININ YAPIMI :

Yukarıda eğitim plân ve programlarının yapma personel birimlerinde olduğunu belirtmiştik. Burada bu birimlerin bu plân ve programları nasıl hazırlamaları gerektiğine işaret edeceğiz.

Uzun zaman ve emek sarfını gerektiren pek önemli bir iş olan plân ve programların hazırlanmasında en önemli adım işe nereden başlanması gerektiğini tayin etmektir. Bu başlangıç noktasının tayini hazırlanacak plân ve programların başarı derecelerine tesir edebilecek en önemli etkidir. Bu bakımdan tayin olunacak yolun tesbitinde göz önüne alınacak hususları şöyle sıralamak kabildir.

1) KURULUŞLARIN EĞİTİME KARŞI TUTUMU :

Kuruluşlar gerçekten iyi ve ciddi bir eğitim arzulamakta mıdır? Bunun için gerekli masrafları yapmaya hazırlar mı? Eğitimin gereğine ciddi inanmakta mıdır? Eğitim çabalarına samimi olarak yardımcı olmak için bu çabaları desteklemek ve geliştirmek niyetinde midirler? Yoksa eğitimi fuzulî lüks, moda bir iş gibi mi görmekte dirler? Bunlar ve benzeri suallere olumlu cevaplar alınmışsa uygun, düzenli bir eğitim çalışmasının o kuruluş içinde başarı ile yürütölmesi imkânsız hale gelmiş demektir.

Ancak, Kuruluşlarda eğitimin önem ve gereği tartışmasız kabul olunmuş ise işe başlamak için ikinci adımın atılması gerekir.

2) EĞİTİM GAYE VE İHTİYACINI NTAYİN VE TESBİTİ :

Bu işin en zor safhasıdır. Eğitim birimi önce iki hususu tesbite gayret edecektir.

- a) Hali hazırda kuruluşun eğitim ihtiyacı,
- b) Gelecekteki eğitim ihtiyacı,

Bunlar gerçekten uzun çalışmalar yapılmasını gerektirir. Halihazırda kuruluşun eğitim ihtiyaçlarının tesbiti öncelikle şu üç hususun incelenmesini gerektirir.

1) TEŞKİLAT İNCELEMESİ : Teşkilât incelemesi ile kuruluş içinde hangi birimlerde eğiti mişine öncelik ve hız verilmesi gerektiği tesbit olunur.

2) İCRAAT İNCELEMESİ : Bu inceleme sayesinde personelin verilen bir işi görevi ifa edebilmesi için ne yapması gerektiğinin ona öğretilmesi ve uyarınca eğitim düzenlenmesi gereği anlaşılır.

3) PERSONELİN İNCELENMESİ : Bununla fert olarak kişinin görevlerini o görevin icabına uygun yapabilmesi için ne gibi bilgilere, maharet ve kabiliyete sahip kılınması ve bu yeteneklerin geliştirilmesi gerektiği tesbit olunur.

Bundan başka kuruluşların eğitim ihtiyaçlarının tesbiti için anketler yapılması, şahsî temas ve görüşmelerin yapılması gereklidir. Bu anketler (şahsî temaslarda

- a) Bizzat eğitilecek personele,
- b) Eğiticilere,
- c) Amirlere,
- d) Kuruluşun sair birimlerine,
- e) Kuruluş dışındaki bazı kimselere,

gönderilmek suretiyle bilgi toplanır. Bunların kıymetlendirilmesi ile eğitim ihtiyaçlarının daha iyi tesbiti sağlanır.

ÖRNEĞİN : Bucak müdürleri meslek kursu için şöyle bir çalışma yapılması tavsiye olunabilir.

- (i) Bizzat bucak müdürlerinin kendilerine anketler gönderilmesi,
- (ii) Kaymakamlara,
- (iii) Vali muavini ve valilere,
- (iv) Merkezde genel müdürler, Gnl. müdür yardımcılarını, Şube müdürlere,

Tetkik ve teftiş kurullarına ve belirli sayıda mülkiye müfettişlerine. Kaymakamlık kursu, Emniyet müdürlerde mahallî idare per-

sonellerinin eğitim plân ve programlarının hazırlanmasında da aynı yolun takibi uygun olur.

Ancak, bu kaynaklardan alınacak bilgilerle eğitim ihtiyacının tam olarak tesbit olduğunu sanmak hatalı olur. Bu bilgiler toplanıp, sınıflandırılıp kıymetlendirildikten sonra iki hususa da ayrıca önem vermek gerekir.

A) HİZMET ÖNCESİ EĞİTİMİN KIYMETLENDİRİLMESİ :

Bilindiği gibi eğitimin gayesi herkese herşeyi öğretmek değildir. Hizmet içi eğitimin asıl maksadı personele görevinin icablarını yerine getirecek niteliklerin kazandırılmasıdır.

Bir muhasebeci bir fizikçi gibi ve onun kadar yüksek matematiğin inceliklerini ve derinliklerini bilecek değildir. Fakat herhalde muhasebeci rakamların dilini bilecek ve esas olan dört işlemi ve faiz ve iskonto hesaplarını hatasız olarak yapmak durumunda olacaktır, işte bu bakımdan hizmet öncesi eğitimin kıymetlendirilmesi ve kişinin hizmete girmeden önce neyi ne dereceye kadar bildiğinin tayin ve tesbit olunması gereklidir.

B) ŞAHSİ EĞİTİM İHTİYAÇLARININ TESBİTİ :

Bu bir hizmet gurubu içinde aynı seviyede eğitime tabi tutulacaklardan gelecek taleplerle bilinir.

ÖRNEĞİN : Nahiye müdür vekilliği, kaymakam refik ve vekilliği yapmış olan ve kaymakamlık kursuna davet olunan maiyet memurları iki yıllık stajları içinde edindikleri bazı tecrübelerden sonra halâ bazı noktaların izaha muhtaç olduğu kanısında olabilirler ve kaymakamlık kursunda bunların kendilerine öğretilmesini isteyebilirler.

Bütün bu işlerin tamamlanması bizi idarenin ve bu idare personelinin eğitim ihtiyaçlarının neler olduğu gerçeği ile karşı karşıya getirecektir.

3) PLÂN VE PROGRAM :

Yukarıda uzun uzadıya izahı yapılan çalışmalarla eğitim ihtiyaçları tesbit olunduktan sonra plânlama ve program çalışmalarına, geçmek kabil olur.

Eđitim birimleri gerek idarenin gerekse personelin eğitim ihtiyaçlarını artık yakından bilme durumuna gelmiş olduğu cihetle ilk olarak bu ihtiyaçların ne tip bir eğitimle giderilebileceğini dűřünecektir. řu halde bunları sıra ile inceleyelim.

I) EĞİTİM ŞEKLİNİN TESBİTİ :

İdarenin ve personelin ihtiyaçları belirlediđine gűre bu ihtiyaçların en iyi Őekilde giderilmesi için eđitim metot ve Őeklinin tespiti gerekecektir. Öncelikle iki konu üzerinde dűřűnmek gerekecektir.

- a) Eğitim iş başında (on - the - job) ve ferdi mi olmalıdır ?
- b) Yoksa toplu, sınıf alıřmaları Őeklinde mi dűzenlenmelidir ?

Bu kıymetlendirme durumun icabına gűre dűřűnűlecektir. Bazen biri bazen diđeri bazen da her ikisi birden zorunlu olabilir.

II) EĞİTİME KİMLERİN KATILACAĞININ TÂYİNİ :

Bu Şekilde tesbit olunacak eğitim metodundan sonra eğitime kimlerin katılacağının tesbiti gerekir. Bu da iki taraflı bir çalışmayı gerektirir.

- a) Kursiyerlerin Őeđimi,
- b) ğreticilerin Őeđimi,

Öđreticilerin Őeđiminde eđitim ünitelerinin nűnde  kaynak vardır. Bunlardan faydalanmaları planlanacaktır. Yani eđiticiler;

- (I) Kuruluşun kendi personeli arasından Őeilecek,
- (II) Başka kaynaklardan yararlanılacak, (kuruluşlardan)
- (III) Akademik kuruluşlardan yararlanılacaktır.

Bundan başka yukarıda sayılanlardan tamamen farklı olarak tanınmış fikir adamları, uzmanlar ve konferansılardan da yararlanmayı plânlamak gerekir.

III) KURS SŐRESİNİN TÂYİNİ :

Beliren eđitim ihtiyaçlarının ne kadar sűreli bir eđitim kursu ile giderilmesinin műmkűn olacađı dűřűnűlűp tesbit olunacaktır.

IV) KAYNAKLARIN TESBİT VE TEMİNİ :

Tesbit olunan eğitim şekline göre ne tip eğitim malzemesine ihtiyaç olacağı ve kursiyerlere notları ve istifade edecekleri malzemeleri nasıl temin edecekleri (veya edileceği) tayin olunmalıdır. Bunun için;

- (a) Kaynakların toplanması ve tevzii,
- (b) Kaynakların kıymetlendirilip bir düzene konması,
- (c) Sınıfların tertip ve düzeni,
- (d) Yazı tahtası, kroki ve şemaların, öğretmen kürsüsünün temini,
- (e) Göze ve kulağa hitap eden eğitim araçlarının temin ve istifade şekilleri,
- (f) Benzeri sair hususlar, düşünülüp plânlanacaktır.

V) MÜFREDAT PROGRAMLARI :

Sabit olan eğitim ihtiyacına göre nelerin okutulacağı veya öğretileceği kararlaştırılacaktır. Bunlar bir düzen içine konulacaktır.. Bundan sonra bu programlar üzerinde eğitim birimleri;

- a) Öğreticilerin fikirlerine,
- b) Eğitim amirlerinin fikirlerini,
- c) Kamu oyunun fikirlerini,
- d) Amirlerin nihai tasvibini almalıdırlar.

VI) İMTİHANLAR :

Eğitim sonuçlarının hangi tip imtihanlarla değerlendirileceği programa dercolunacaktır.

Böylece son şeklini alan plân ve programın başarılı olabilmesi bu plân ve programın üst seviyedeki amirlerce tasvip edilmesine ve eğitim birimleri dışındaki birimlerin bu işi desteklemelerine bağlıdır. Bu husus başarı için gerçekten çok önemlidir. Eğitim birimlerini üst. seviyedeki amirler var güçleri ile desteklemelidirler.

Bütün bu işlerin yapılması ile eğitim birimlerinin işleri bitmiş yılmayacaktır. Eğitim devamlılık isteyen bir iştir. Bu bakımdan eğitim birimleri devamlı çalışmalar yapmak durum ve zorundadırlar.

VII) EĞİTİM SONUÇLARININ KIYMETLENDİRİLMESİ:

Eğitim birimlerinin yapacakları en önemli işlerden biri eğitim sonuçlarının kıymetlendirilmesidir. Eğitim tatbikatının sonuçlarının değerlendirilmesi bir çok bakımlardan gereklidir. Zaten eğitim sonuçlarını kıymetlendirmeksizin bir çok insanı muayyen bir süre sınıflarda tutmanın hiçbir anlam ve faydası da yoktur. Ayrıca eğitim sonuçlarının kıymetlendirmesini yapmaksızın kursiyerler ve onlara verdiğimiz eğitimin değeri hakkında varacağımız sonuçlar tahmin olmaktan ileri gidemez.

Bundan başka; İleride düzenleyeceğimiz ileri eğitim çalışmaları için plânlama çalışmalarımız bu değerlendirme sonuçlarına bağlıdır. Böylece bir kıymetlendirme yapmazsak nereden başlayacağımızı tâyin etmemize imkân yoktur. Şu halde bir kıymetlendirme yapmak esastır. Bu iş yapılırken nelere dikkat edilecektir. Daha yerinde bir ifade ile kıymetlendirmeyi yaparken neleri göz önüne almak gerekecektir sorulan akla gelebilir.

Eğitimi birimleri bu kıymetlendirmeyi yaparken iki ana noktaya parmak basacaktır :

A) DERS VERENLERİN KIYMETLENDİRMESİ :

Ders verenlerin kıymetlendirilmeleri yapılırken şu hususların araştırılması gerekir;

- a) Ders verenler eğitim metotlarına vakıf mı ?
- b) Konusunu iyi bilip aktarabiliyor mu ?
- c) Eğitimden sonra kursiyerler hizmetlerini yeterli şekilde yapabiliyorlar mı ?

B) İŞİN ESASININ KIYMETLENDİRİLMESİ :

Bu bir bakıma eğitim birimlerinin kendi kendilerine hesap vermeleridir. İşin esasını kıymetlendirirken eğitim birimleri şu hususları kendi kendine incelemek zorundadır.

- 1) Nasıl terakki edebiliriz ?
- 2) Kursiyerler ders malzemelerini zamanında tam olarak temin edebiliyor mu ?
- 3) Eğitim çalışmalarını gereğince düzenleyebilmiş miyiz ?
- 4) Ders malzemeleri kursiyerlerin ihtiyaçlarına yetiyor mu ?
- 5) Kursiyerler arasında geç öğrenenler var mı ?
- 6) Varsa bunlar için ne gibi çareler düşünebiliriz ?

Bunun yanı sıra eğitim birimlerinin imtihanları gözden geçirmeleri ve eleştirmeleri gerekir. Bu maksatla, düzenlenmiş imtihanları gözden geçirirken şu noktalara gereğince önem vermeleri zorunludur :

- a) İmtihanlar kurs notlarıyla bunlara ilişkin sair hususları kapsamına alıyor mu ?
- b) İmtihanlar ne kadar ara ile ve kaç defa yapılmalıdır ?

- 1) Bu arada kursiyerlerin ders notlarını muntazam olarak alıp almadıklarını kontrol etmek gerekir.
- 2) Kursiyerlerin tuttuğu notlar veya not defterleri zaman zaman toplanıp gözden geçirilmelidir.

VIII — SONUÇ:

Kuruluşlar bünyesinde yer alacak eğitim birimlerinin görevleri çok ağırdır. Eğitim gereklerinin çok iyi anlaşıldığı kuruluşlarda bu birimler yakın destek görebilecekleri için başarılı çalışmalar yapabilirler. Bu birimlerin başarılı hizmet görmeleri kuruluş içindeki çeşitli kademelerden görecekları ilgi ve desteğe bağlıdır.

Eğitim birimlerine başka görevler verilmesi yerinde olmaz. Bu birimlerin bütün çalışmalarını araştırma yapmaya, plân ve programlar hazırlamaya inhisar etmelidir.

Eğitim birimlerinin her çeşit ve her seviyeden personel için eğitim plân ve programları hazırlamaları gereklidir.

Konunun bakanlığımıza taallük eden yanı içinde bazı notlar koymam faydalı bulmaktayız.

Bakanlığımızda bir merkezî eğitim birimi kurulmalıdır. Bu birim kaymakamlık, Bucak müdürleri meslek kurslarını yürütmeli, merkezi kuruluşlarla taşra teşkilâtı ikinci derece memurları için hizmet içi eğitim kursları düzenlemeli, Üst seviye idare amirleri için seminerler tanzim etmelidir. Taşra teşkilâtı büro personeli ve merkez teşkilâtı büro personeli için eğitim plân ve programları yapılmasında yardımcı olmalıdır.

Eğitim eğitim birimi İçişleri Bakanlığına bağlı bütün kuruluşlar için ileri eğitim plân ve programları tanzim edip yürütmelidir. Buna teknik mesleki eğitim konusu dışında kalan hususlar için Emniyet, Jandarma ve Sivil savunma personeli de dahil edilmelidir.

Eğitim faaliyetlerinin merkezî bir eğitim biriminin denetiminde yürütülmesinin büyük faydaları vardır.

Bir diğer nokta merkezde büro personeli için bir eğitim ihtiyacı gittikçe daha belirli olarak kendini hissettirmektedir. İşlerin rahat, düzenli ve kısa zamanda az masrafla yürütülebilmesi bu personelin eğitime tabi tutulması ile kabil olabilecektir. Büro personeli için düzenlenmesini teklif ettiğimiz bu eğitimde ağırlık noktasının;

- a) Dosyalama,
- b) Arşiv,
- c) Daktilo,
- d) Büro tanzimi ve büro malzemelerinin kullanılması,

gibi konular üzerinde olması ve iyi yazışma metot ve tekniğinin bu personele kazandırılması zorunludur.

Eğitim konusunun önemi kuruluşlarca mutlaka anlaşılacaktır. Yeni devlet memurları kanun tasarısı da bu hususu ön gördüğüne göre işin bir an önce ele alınarak hızlı bir tempo ile çalışmalarına başlanması yerinde olacaktır.

Eğitim devamlı bir iştir (*). Bu bakımdan eğitim birimlerinin hizmetleri küçümsenemez. Eğitim plânlanması ve eğitim programlarının yapılması uzun süreli çalışmaları ve araştırmaları gerekli kılar.

(*). Eğitim ve eğitim metotları hakkında daha fazla bilgi için bakınız :
A. TURHAN ŞENEL, «Kamu personelinin eğitilmesi konusu», Türk idare dergisi, yıl : 35 Eylül - Ekim 1964 Sayı : 290.

Yeni Devlet Memurları Kanununun bu konuda getirdiği yenilikleri mutlu bir müjde olarak karşılamak gerekir. Türk Personel İdaresinde bu konuda atılacak başarılı adımların devamlı olmasını candan dilemekteyiz.

Bitirmeden önce bir kuruluş bünyesi içindeki eğitim biriminin nasıl kurulması yani teşkilatının ne olması lâzım geldiğine bir fikir vermek üzere bir örnek vermek istiyoruz.

Merkezde en üst İdarî makamın başkanlığında bir eğitim kurulu olmalı ve personelin en üst amiri burada üye olarak bulunmalıdır. Bu kurul eğitim politikasını tayin ve tespit edecektir. Eğitim kurulu ile eğitim şubesi arasında irtibatı eğitim koordinatörü fonksiyonu yapacak olan eğitim şube müdürü temin etmelidir.

Eğitim kurulundan sonra bir eğitim şubesi olacaktır. Bu şube bir müdür yeteri kadar araştırmacı ve analist'le takviye edilmeli ve bundan sonra fiş, kayıt ve muamelat için bir de bürosu bulunmalıdır. Bu şubede hazırlanacak teknik mahiyetteki çalışmalar Eğitim Kurulunda görüşülerek bir eğitim politikası haline getirilecektir. Bu kurul ayrıca eğitim plân ve programlarına manevî destek olacaklardır.

Önemi büyük olan bu konunun gerekli ilgi ve desteği göreceğine inanıyor ve ileriye umutla bakıyoruz.

IX — KAYNAKLAR:

Bu yazı serisi A. B. D. de Wisconsin eyaleti Madison şehri, Milwaukee, personel idarelerinde yapılan tetkiklerde elde edilen bilgilerle Green Bay polis teşkilatı personel şubesinde yapılan tetkiklerde elde edinilen bilgilerden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Bu konuda daha ileri tetkikler için bakınız :

- 1) Municipal Personnel Administration, International city manager's Ass. 1313 eas 60 th. Street, Chicago, Illinois
- 2) Personnel Management, CFRUDEN - SHERMAN, South Western publishing Company
- 3) Public Personnel Administration, Felix A. Nigro, Henry Holt Company. N. York

**MAHALLİ İDARELER PERSONELİ VE HİZMET İÇİ
EĞİTİMLERİ İLE PROBLEMLERİ VE ÇÖZÜM
YOLLARI**

(Baştarafı 296, 297 ve 298 Sayılı Dergilerimizdedir.)

Yazan : Şeref TOLONGÜÇ
Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar
Tetkik Dairesi Başkanı

2.Bölüm

Mahallî İdareler Personelinin

Eğitim Problemleri ve Çözüm Yolları

Daha önce, mahallî idarelerin, kamu hizmetlerini iyi bir şekilde yürütmelerini ve zamanın icaplarına uyarak işlerini daha ileri bir anlayış içerisinde mütalâa etmelerini ve bilhassa plânlı çalışmalara ayak uydurarak toplum kalkınmasında kendilerine düşeni başarı ile yapabilmelerini iki unsura bağlamış ve bunlardan birinin «para ile para hükmündeki diğer malî imkânlar» ve diğerinin yetişkin «personel» olduğunu kaydetmiştik.

Bu iki unsurdan mahalli idareler personeli ve problemleri bizim konumuzu teşkil ettiğinden bu personelin halen tabi olduğu İdarî ve malî statüyü ve eğitim bakımından yapılan çalışmaları ve personelin genel problemlerini ve bunların çözüm yollarını gözden geçirmiş bulunuyoruz. Şimdi de eğitim problemlerine ve bunların çözüm yollarına temas edeceğiz. Mahalli idarelerin eğitim problemleri bir arada mütalâa edilecek ve ancak gerektiğçe her birine ayrı ayrı temas edilecektir.

1 — Mahalli İdareler Personelinin de eğitime tabi tutulması zaruridir :

Personelin, yukarda da kaydolunduğu üzere, kamu hizmetini aksatmadan yürütmesi, zamanın gerektirdiği görüş ve çalışma tekamü-

lünü göstermesi ve süratle verimli sonuçlara varabilmesi ve plânlı çalışmaya ayak uydurarak toplum kalkınmasında kendine düşeni yapabilmesi için eğitime tabi tutulması zaruridir.

Bu itibarla : Personelin alınışında bir takım şartların gözetilmesi (Tahsil, beden, sağlık şartları ve moral vasıfların aranması ve hatta yarışma sınavında başarı göstermiş olması gibi) kâfi değildir. Bunlar şart olmakla beraber hizmete alındıktan sonra da hizmetin icaplarının öğretilmesi, intibak ettirilmesi ve gerekli tekâmülü gösterebilmesi için eğitime tabi tutulması lâzımdır. Yani personelden beklenen verimliliği temin edebilmek için :

- Göreve maddeten, manen ve fikren hazırlanması,
- Hizmet içi gerekli bilgi, görgü, tecrübe ve melekeye sahip kılınması lâzımdır.

Mahalli idareler personeli, genellikle, halk ile doğrudan doğ- ya ilgi ve teması olan personeldir. Bu sebeple çalışma ve tutumu ile halka da örnek olma durumundadırlar. Toplumun kendi problemlerini tesbit ve kendi kaynaklarıyla çözebilmesi için mahalli idareler personelinin (Bilhassa belediye ve köy personelinin) yol gösterici olması icap eder. İşte bütün bu vasıflar ancak eğitimle kazanılabilir ve geliştirilebilir.

Eğitimin de kalkınma hedeflerine ve kalkınma plânına uygun bir plân ve programa bağlanması (79) ve her halde gelişi güzel harcanan bir çaba olmaktan kurtarılması icap eder. Eğitimin mümkün olduğu kadar bütün personeline uygulanmasının yanında personelin görmekte olduğu ve ilerde göreceği hizmete uygun bir şekilde eğitilmeleri şarttır. Mahalli idareler personelinin tahsil durumları gözden geçirilince bu personelin hizmet içi eğitimine ne nisbette ihtiyacı olduğu daha iyi anlaşılacaktır.

İl Özel idare personelinin tahsil durumu : (Ayrıntıları baş tarafta)

(79) Kalkınma hedefleri ve eğitim plânlaması - Dr. Cemal Yıldırım, Cumhuriyet Gazetesi, 2.Ocak.1965 tarihli sayısı.

	1.1.1938 : tarihinde	31.Ocak.1946 tarihinde	Ekim. 1964 tarihinde
Okur yazar olmayan	—	—	2 678
Okur yazar	—	3 988	3 338
İlk okul mezunu	4 539	5 057	6 295
Orta okul ve muadili	5 875	4804	1 949
Lise ve muadili	1631	1329	531
Meslekî, teknik	11646	13 060	505
Yüksek öğretim	745	356	135
Sair ve bilinmeyen	3 972	667	72
Toplantı	28 408	29 261	16 203

İl özel idareler personelinde yıllar geçtikçe tahsil durumunun, bilhassa orta ve yüksek tahsilli adedinin gittikçe azaldığı dikkati çekmektedir. Belediye personelinin tahsil durumu aşağıdadır.(Ayrıntıları baş tarafta)

	1,1.1938 tarihinde	31.Ocak.1946 tarihinde	Ekim. 1964 tarihinde
Diplomasızlar	—	6 626	4 988
Okur yazar	—	—	7 629
İlk okul	3 232	7107	21 071
Orta okul	2 923	4 225	5 048
Lise ve muadili	566	1205	2035
Meslekî, teknik	724	1247	2 186
i Yüksek öğretim	591	797	1763
Sair ve bilinmeyen	2 553	1496	160
Toplam	10 589	22 703	44 880

(Bu istatistik kıymetlendirilirken 1.1.1938 tarihindeki bilinmeyenlerin arasında diplomasızların ve okur yazarların bulunabileceği, 31.Ocak.1946 tarihindeki diplomasızların arasında okur yazarların bulunabileceği, göz önünde bulundurulmalıdır)

Belediye personelinin tahsil durumunun memur adedinin artış oranında artmadığı ve bilhassa orta ve Yüksek öğretim görmüşlerin adedinde bu durum net olarak görülmektedir.

Belediyelerin teknik eleman durumuna gelince :

1030 Belediyede yapılan bir ankete cevap veren 832 belediyeden:

468 belediyede hiç teknik eleman bulunmadığı,

317 belediyede birer eleman bulunduğu,

31 belediyede ikişer eleman bulunduğu,

9 belediyede üçer eleman bulunduğu,

3 belediyede dörder eleman bulunduğu

tesbit edilmiştir. Ayrıca birer belediyede 5, 12, 19, 30 teknik 'eleman bulunduğu anlaşılmıştır.

Belediyelerin başlarında bulunan başkanlarının tahsil durumları da belediyelerde eğitime özel bir önem vermeyi gerektirecek durumdadır. Filhakika aşağıdaki tablo incelendiğinde bu durum net olarak anlaşılacaktır.

Belediye başkanlarının tahsil durumu : (Ayrıntıları baş taraftadır)

Adet			
Okur yazar	32	16 sı	ilçe merkezi belediye başkanıdır.
İlkokul	544	4 ü	il 254 ü ilçe mer. Bel. başkanıdır.
Ortaokul, mua.	203	6 sı	il, 129 u ilçe mer. Bel. başkanıdır..
Lise, muadili	137	18 i	il, 97 si ilçe mer. Bel. başkanıdır.
Yüksek okul	106	39 u	il, 54 ü ilçe mer. Bel. başkanıdır.
Bilinmeyen	8	8 i	de köyde.
Toplam	1030		

(Bilinmeyen 8 belediye başkanı da köyde olduğuna göre büyük bir ihtimalle bunlarda ilk okul mevzunu veya ancak okur yazardırlar) .

İl özel idare ve belediye personeli ile belediye başkanlarının ve ayrıca belediye teknik elemanlarının tahsil durumu (80) incelendiğin-

(80) 1580 sayılı belediye kanunu tasarı halinde iken belediye başkanlar* için asgarî tahsil şartlarını tesbit etmiş iken bu şartlar çıkarılarak kanunlaş-

de de görüldüğü üzere mahalli idareler personelini hizmet içi ve hatta hizmet öncesi eğitimine kati ihtiyaç vardır. Esasen az personelle hizmet etmek ve bahusus teknik tesislerin cihazlarının korunarak verimli bir şekilde işletilmesi personelin yeterli bir eğitime tabi tutulmasıyla mümkündür (81).

Normal hizmetlerden başka, plânlı ve programlı kalkınma çalışmalarını ve toplum kalkınmasını halen zorlaştıran sebeplerden birisi de personelin eğitilerek bu maksat için yetiştirilmemiş olmasıdır. Bu sebeple mahalli idarelerin çalışmalarında personel eğitimi önemli bir konudur. Hele gereği gibi bilgi, görgü ve tecrübeye sahip olmayan personelin elinde çoğu zaman kıymetli ve pahalı makinaların zamanından evvel yıpranması dolayısıyla ekonomik kalkınmaya yaptıkları zararlar bilhassa üzerinde durulması gereken bir konudur (82).

Köy muhtarlarının çok mühim bir kısmı ancak okur yazar olup ilk okul mezunu olanlar dahi azdır. Bu sebeple köy personeli eğitime tabi tutulurken köy muhtarları da eğitilmelidir. Ancak köy muhtarları da belediye başkanları gibi belli süreler için seçildiklerinden memurlar gibi değil de kendi özelliklerine göre eğitime tabi tutulmalıdırlar.

miştir. Tasarının esbabı mucibe lâyihasında bu konu ile ilgili olarak aynen «... Üçbin nüfusu mütecaviz olan beldelerde belediye reislerle muavinlerinin en az orta tahsili ve edibinden fazla nüfuslu beldelerde reis ve muavinlerinin yüksek mektep tahsili görmüş olanlardan ve üçbinden az nüfuslu beldelerde belediye reislerinin en az ilk mektep tahsilini ikmâl etmiş olanlardan itihap edeceği 93. maddede tasrih edilmiştir.

Belediye işlerinin kesbettiği ve kanunla kendilerine verilmiş vâsi vazife ve selâhiyetler ve bahusus cahil belediye reisinin ve muavininin diplomasız bir doktor ve avukat kadar ve belki daha fazla eminyet ve selâmeti umumiyyeyi ihlâl edebileceği ve memlekete İrası zarar edeceği nazarı itibare alınırca az çok ilim ve irfana muhtaç olan bu mühim işler başında bulunacakların herhalde memleketin bugünkü maarif terekkiyatıyla mütenasip bir derecede tahsil görmüş olanlardan intihap edilmesindeki lüzum ve zaruret teslim olunur.» denilmektedir. (Mahalli İdareler Mevzuatı ve Tatbikatı Cilt 1 : Sedat Erdoğan, sayfa 391)

(81) 1964 yıllık programında mahallî idareler yatırımları: Oral Karaosmanoğlu, İller ve belediyeler dergisi, Sayı: 223, sayfa 289

Belediyelerin tesisleri ve bunların işletilmesi ile personel kursları - Y. Mühendis Turhan Onur, İller ve belediyeler dergisi, Sayı: 185, sayfa: 60

(82) Belediyelerimizin elektrik problemleri - Y. Mühendis Turhan Onur, İller ve Belediyeler Dergisi sayı: 223, sayfa: 315-328

Belediyelerin seçilen personeli de, Yedinci Türk Belediyecilik Kongresinde, belediye personelinin (Muhâsip ve memurlarının) özel kurslarla eğitime tabi tutulmasını istemektedir (83).

Esasen halen meri 1580 sayılı belediye kanununun 15. maddesinin 72. fıkrası belediyelere «Zabıta Belediye Memuru, belediye fen memuru, yapı kalfası ve yapıcı ve muhtelif meslekteki ustaları gibi belediyenin ve belediye idaresinin muhtaç olduğu meslekler erbabı yetiştirmek üzere kurslar, dersler, gece ve hafta tatili günü dersaneleri ve ikmal ve çırak, ev kadını mektepleri açmak ve idare etmek» görevini vermiştir.

Hülâsa : Mahalli idarelerin kamu hizmetlerinde ileri anlayış içinde sürat ve verim sağlamak ve muhtaç bulunduğumuz süratli kalkınmada plânlı ve programlı çalışarak toplum kalkınmasını sağlamak için mahalli idarelerin başta teknik elemanlar olmak üzere vergi tahakkuk, tahsilat, başkâtip ve muhâsiplik gibi meslekî özellikler gösteren bütün personelin hizmet içi eğitime tabi tutulması lâzımdır. Genellikle personelin eğitime kalkınma plânında özel bir önem vermiştir ve kalkınmanın en önemli unsurlarından biri saydığı personelin eğitimi üzerinde 1963, 1964 ve 1965 yılları programlarında durulmuştur (1963 yılı program sayfa 248, 1964 yılı programı sayfa : 255, 1965 yılı programı sayfa : 293 - 393).

Hattâ memleketin bir an evvel kalkınabilmesi için toplum kalkınması bakımından belediye başkanlarını, köy muhtarlarını, köyün diğer personeli meyanında köy öğretmenini, imamını da eğitime tabi tutmak icap eder. Devletin memurları olmalarına rağmen, mahalli çalışmalarda toplum kalkınmasında önemli rolleri bulunan ve müessiriyetlerini artırmak için Bucak Müdürleri ve Kaymakamları da belediye konularında ve toplum kalkınması bakımından aydınlatılmaları çok isabetli olur.

Bu eğitimde bilhassa dikkat edilecek husus nazari bilgilerle çok zaman almadan pratik kıymeti olan, denenmiş, tecrübe edilmiş ve başarı sağlamış metotların gösterilmesi benimsenmelidir. Bu arada başarılı örneklerin gösterilmesi, meslektaşların birbirileri ile temaslarını temin etme ve sorulu - cevaplı toplantılarla tereddütlerinin giderilmesi bu bakımdan faydalı sonuçlar verecektir.

(83) Yedinci belediyecilik kongresi - Dilekler komisyonu raporu madde 17., İller ve Belediyeler Dergisi Sayı: 225 - 226

2 — Mahalli idareler personeli hem hizmet öncesi ve hem de hizmet içi eğitime tabi tutulmalıdır.

Mahalli idareler personeli de devlet personeli gibi hem hizmet içi eğitime ve hem de hizmet öncesi eğitime tabi tutulabilir ve tutulması da icap eder. Bundan önceki bölümlerde de izah edildiği üzere Memleketimizin kalkınması, milletimizin arzulanan ve büyük bir çaba ile varılmaya çalışılan refaha varabilmesi ve hiç olmazsa kısa bir zamanda o seviyeye yaklaşılabilmesi için Devlet, mahalli idareler ve diğer kamu tüzel kişiliğe sahip kuruluş ve teşkilâtlarla özel sektörün kendilerine bu çabada düşen payını göstermeleri ve verimli ve başarılı gayret göstermeleri ile mümkündür.

Bu çabanın, hedef yönünde başarılı olmasının iki unsurundan biri olan personelin bilgili, görgülü, çalışkan ve binnetice verimli olmasına bağlı bulunduğunu uzun uzun izaha ihtiyaç olmasa gerekir. Personelin de bu vasıflara sahip olmasının tek yolu eğitimidir. Gerek hizmet öncesi ve gerekse hizmet içi olsun eğitim yoludur. (Personelin verimli olabilmesi için huzur ve sükûn içinde olması bunun için de yeteri kadar teminata sahip olmaları ve mali statüleri ile sosyal yardımlar bakımından tatmin edilmiş olmaları gibi hususlar daha önce incelendiği için burada tekrarlanmayacaktır.)

A) Mahalli idareler personelinin hizmet içi eğitimi :

1. Harita ve imar plânı tatbikatı kursunun; Harita ve imar Plânı Tatbikatı Elemanları Okulu halinde getirilmesi :

Daha evvel açılmış olan ve halen de faaliyette bulunan «Harita ve imar plânı tatbikatı kursu» daha da inkişaf ettirilerek belediyelerin harita ve plânlı tatbikatı yapmakta çektiği sıkıntıyı azaltmak ve hatta zamanla gidermek mümkün olabilir. II. kısımda (Mahalli idareler personelinin eğitimi) da açıklandığı üzere bu kursun iki yıla çıkarılarak bir meslek okulu «Harita ve imar plânı tatbikatı elemanları okulu» haline getirmek mümkündür. Ve hatta lüzumludur.

2. Elektrik ustaları, makinist ve içme suyu personeli kurslarının geliştirilmesi :

Daha evvel de izah edildiği üzere halen belediyelerle yaklaşık olarak 70 mühendis, 4500 elektrik elemanı, 2100 makine elemanı ve 4330 idare personeli olmak üzere 11 000 teknik - idareci elemana mukabil ancak bunlardan 569 u eğitime tabi tutulabilmiştir.

Bu kursların da müdavimlerine bazı imkânlar sağlanarak kadrolarının genişletilip kısa zamanda daha çok elemanı eğitime tabi tutmak icap eder.

3. Teknik elemanların daha çok eğitime tabi tutulması :

İl özel idare ve bilhassa belediyelerin teknik elemanlarının bugünkünden hem mahiyet ve hem de miktarı itibariyle daha geniş bir eğitime tabi tutmak icap eder.

İnşaat, elektrik ve makine mühendis ve mimarlarını (Mühendis sınıfına dahil olan yüksek mühendis, yüksek mimar, mühendis ve mimar), fen memurları ile diğer teknik elemanlarını kendi sahalarıyla mütenasip olarak genel hukuk ve imar hukuku ile kendilerini ilgilendirdiği nisbetle diğer mevzuat ve işlenen bakımdan eğitime tabi tutmak icap etmektedir.

Aynı şekilde yapı usta kalfalarını, makinist ve elektrikçileri, yapı ustalarını ve benzerlerini de meslekleri ve mesleklerini ilgilendirdiği nisbette idari bilgilerle teçhiz etmek icap eder.

Bu sonucu teknik elemanlar bakımından yapılan ve yapılmakta olan eğitim H. kısımda izah edilmiş ve ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğu görülmüştür. İmar ve İskân Bakanlığının ve İller Bankasının bu sahadaki çalışmaları birleştirilip yetiştirileceklerle bazı avantajlar tanınarak iki yıllık okullar halinde faaliyete geçirilirse orta ve küçük belediyelerin fen elemanı ihtiyacı karşılanmış olacaktır.

4. «Mahalli idareler meslek okulu» nun açılması :

26 il'in sınırları içinde 364 belediyeden 487 muhasip ve başkâtibin katıldığı belediye muhasip ve başkâtipleri seminerlerinin (Tafsilat baş taraftadır) başarılı olduğu anlaşılmıştır. 67 il'de yaklaşık olarak 1030 belediyenin mevcut olduğu düşünülürse daha ne kadar muhasip ve başkâtibin katılması gerektiği anlaşılır. Bu kursların idame edilmesi ve belediyelerin diğer personelinin de aynı kurslara tabi tutulması VII. belediyeçilik kongresinde de arzu edilmiştir (Dilek komisyonu raporu) (84). Bu semineri genişleterek belediyelerin muhasip ve başkâtiplerinden başka belediye ve İl Özel idarelerinin ve belediyelerinin tahakkuk, tahsilat, muhasebe belediye ve köy bürosu ve benzeri servislerinden diğer elemanları alarak bir okul haline getirmek mümkün ve hattâ zaruridir. İlcelerde maliye teşkilâtlarının başın-

da bulunan malmüdürlüğünün, illerde gelir, muhasebe ve benzeri servislerin başında bulunan muhasebe ve gelir müdürlerinin diğer dairelere ve emsali memurlara nisbetle daha başarılı olmalarının en büyük sebebi bunların Maliye Meslek okulunda okuyup yetişmeleridir. Aynı şekilde il özel idare ve belediyelerin servis ve idare şef ve müdürlerinin aynı şekilde mesleki bir okulda aynı şekilde eğitime tabi tutulmaları halinde aynı şekilde başarılı olacakları tabidir. Bu okulda idare, muhasebe, vergi, bütçe, tahakkuk, tahsilat ve diğer mali "konularla özel idare, belediye ve köy işleri okutulabilir.

Bu okulda; tahsil durumu, sağlık ve yaşları uygun olanlar alınmalı ve bazı haklar da tanınmalıdır. Bazı şartlarla okula hariçten de öğrenci alınarak özel idarelere ve belediyelere eleman da yetiştirilebilir. Böylece hizmet öncesi eğitim de yapılmış olabilir.

Bu okulun bir kolunda da belediye zabıtası eğitilebilir.

5. Belediye zabıta meslek okulu açılması :

Belediyelerin zabıtaalarının gördüğü çok önemli kamu hizmeti, bunların özel bir itina ile eğitilmelerini gerektirir. Hatta bu hizmetin bir belediyenin dar imkânlarına bırakılması veya her belediyenin İşendi kifayetsiz elemanlarının gayretlerine bırakılması caiz değildir.

Çok çeşitli görevleri olan belediyelerin kararlarının infazına memur, bütün yasaklara riayeti takip ve riayeti temin eden, belediyenin temizlik, sağlık, âmme intizamı için alman tertip ve düzenini kontrol, teftiş ve temin eden, belediyenin icra organı olan ve halk ile en yakından temas eden belediye zabıtasının yetişmesini tesadüflere bırakmak katıyen doğru olmaz.

Bedeni ve fikri kabiliyeti tam, bilgi, gördü ve tecrübelerde olgunlaşmış ve mesleki eğitime tabi tutulmuş belediye zabıtası teşkilâtına sahip bir belediye çok mana ifade eder ve başarılı olması için şanslı sayılabilir.

İşte bu maksatla bütün belediyelerin zabıta memurlarını hizmet içi eğitime tabi tutmak amacıyla «Belediye Zabıta Meslek Okulu» nun açılması icap eder.

6. İtfaiyecilik okulunun açılması :

Belediye itfaiye personelinin yetiştirilmesi için «İtfaiyecilik Okulu» açılmalıdır. Bu okulda daha çok itfaiye âmiri ve müdürleri yetiştirilmelidir. Erleri bir kaç aylık kurslar da eğitilebilir.

İtfaiye personelinin yetiştirilmesi için bir çok memleketlerde itfaiye okulu, koleji ve devamlı kurslar açılmakta ve devamlı tatbikatlar yapılmaktadır. Yeniden teşkilatlanacak ve teçhiz edilecek itfaiyemizin de aynı şekilde okul ve kurslarla tatbikatlarla en yeni vasıta ve bilgilerle cihazlandırıp eğitime tabi tutmak icap eder (85).

Bu konu üzerinde hem Birinci İdareciler Kongresinde ve hem de İkinci İdareciler Kongresinde durulmuştur. Birinci İdareciler Kongresinde, kurulacak Yangınbaş (İtfaiye) teşkilâtının eğitimi (Talim ve Terbiyesi) lüzumuna işaret edildiği gibi (86), İkinci İdareciler Kongresinde de «Yangınla Mücadele Meslek Okulu» açılarak personelin burada eğitilmesi (87) ayrıca kolej enstitü açılması, kurs ve konferanslarla yayın ve radyo aracılığı ile personelin eğitimi lüzumlu görülmüştür. (88)

7. Köy personelinin de eğitilmesi lâzımdır.

Köy, personelin eğitimi bakımından diğer mahalli idarelere nisbetle bir özellik gösterir. Özel idare ve belediye personelinin eğitimini mevzu bahs ederken yalnız bu memurlar bahis konusu edildiği halde, köy personelinin eğitiminde seçilen muhtar (ve ihtiyar heyeti üyeleri), köy kâtibi, köyün imamı ve köydeki devlet memuru olan öğretmen varsa diyanetin imamı ve varsa devletin diğer memurları (Tarım öğretmeni, ebe, sağlık memuru) bir bütün olarak göz önünde bulundurulur. Toplum kalkınmasında köydeki muhtar - imam - öğretmen üçlüsünün bu konuda bir birini destekleyecek ve tamamlayacak şekilde eğitilmeleri şarttır. Küçük kasabalarda (Köy belediyelerinde) muhtar yerine Belediye Başkanını almak icap eder.

Köy personelinin eğitimine Birinci ve İkinci İdareciler Kongrelerinde de önem verilmiştir. Filhakika, Birinci İdareciler Kongresinde görüşülen köy kanunu tasarısında (89) köy vazifelerini (Köy muhtar, üyeleri, kâtipleri) eğitmek üzere il ve ilçe merkezlerinde kurs açılmasını ön görmektedir. Bu kurslara üyeler ve halk gönüllü olarak, diğer görevliler zorunlu olarak devam edeceklerdir,

(85) Batı devletlerinde ve bizde itfaiye teşkilâtı - Mehmet Tarcan, Türk idare Dergisi, Sayı: 279, sayfa: 67.

(86) Birinci idareciler Kongresi, işçileri Bakanlığı Sayfa: 298 - 301.

(87) İkinci idareciler Kongresinde müzakere edilen yangınla mücadele teşkilâtı kanun tasarısı Madde: 22,

(88) İkinci İdareciler Kongresinde Müzakere Edilen Yangınla Mücadele işleri Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Vazifeleri kanun tasarısı, Madde: 23,

(89) Birinci idareciler Kongresi - işçileri Bakanlığı yayını ikinci seri sayı : 5, sayfa 350 - 361 - 363, 373

Birinci İdareciler Kongresinden mülhem olduğu zannedilen ve 9.5.1951 tarihli bir yazı ile Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilen Köy Kanunu tasarısı da köye giden bütün devlet memurlarım personeline, kendi meslekleri yönünden aydınlatmakla zorunlu kılmış ve aynı amaçla kurslar açılmasını öngörmüştür. (90).

Aynı şekilde İkinci idareciler Kongresi de, kongrede görüşülen Köy Kanunu tasarısında, köy idarelerinin görevlilerinin eğitilmesi ve bu eğitimlerin açılacak kurslarla yapılmasını öngörmüştür (91)

Yeni kurulan Köy İşleri Bakanlığı da «Köy kalkınması çalışmalarında istenilen başarıya ulaşabilmek için çalışmalarda sorumluluk alacak her seviyedeki personelin» davranışına bağlı olduğundan bahisle eğitimlerine önemli yer vermekte ve personelin 1. Milli seviyede, 2. il seviyesinde. 3. ilçe seviyesinde, 4 köy seviyesinde eğitilmelerini ön görmektedir. (92).

Hülâsa : Toplum kalkınmasında köyün kalkınması çok önemli bir yer tutar. Köyün kalkınmasında da köy personelinin (Başta muhtar, öğretmen - imam olmak üzere köydeki bütün köy ve devlet personelinin) bu konuda aydınlatılmaları bilgi, görgü ve tecrübe sahibi olmaları yani eğitilmeleri çok önemli rol oynar. Kurslarla, kurslarda başarılı çalışmalar yapan köyleri ziyaret suretiyle görgüye de önemli yer vererek eğitilmeleri zaruridir.

B) Mahalli idareler Personelinin hizmet öncesi eğitimine de önem verilmelidir.

Hizmet öncesi eğitime ya memuriyete alırken adayda belli tahsil dereceleri arayarak veya idarenin kendine lâzım olan daha çok mesleki personeli yetiştirmek suretiyle gerekli önem verilmiş olur. Asıl olan istediği tahsili görmüş elemanları hazır bulmuş olmasıdır. Ancak bu mümkün olmadı takdirde mahalli idarelerde bilhassa belediyeler, kendi nam ve hesaplarına öğrenci okutarak hizmet öncesi eğitim yoluna gitmek durumundadırlar.

Bugüne kadar faydalanılan ve faydalanılabilecek olan hizmet öncesi eğitime gelince :

- (90) 5. Sayı 117, Meclis tutanağı, Sayfa 31, 45, 51
 (91) İkinci İdareciler Kongresinde görüşülen köy kanunu tasarısı, sayfa 71,
 (92) Köy İşleri Bakanlığı kuruluş çalışmaları, Köy İşleri Bakanlığı sayfa : 64

1. **Yapı - Kalfa okulunun ihyası :**

Vaktiyle açılıp maalesef kısa zamanda kapanan bu okullardan mezun olan mahdut miktardaki elemanlardan halen belediyeler faydalanmaktadır. Bu müessesenin, zamanın ihtiyaç ve icaplarına göre yeniden kurulması, açılması, belediyelerimizi teknik eleman bakımından ferahlandıracaktır.

2. Bursla ve öğrencileri okutmak (suretiyle mahalli idarelere bilhassa teknik personel yetiştirilmelidir :

Buda iki türlü olabilir. Birisi ilgili Bakanlık veya kurumun öğrenci okutması suretiyle, diğeri de bizzat mahalli idareler birimlerinin kendi hesaplarına okutup kendilerine karşı mecburi hizmetle yükümlü olmalıdırlar. Nitekim bundan bir kaç yıl evvel İller Bankası 7 adet elemanı bu yolla yetiştirmiştir.

Diğەر taraftan bilhassa orta ve küçük belediyeler Tabib ve Teknik eleman, fen memuru bulamadıkları için mukavele ile ve mecburi hizmetli olarak bu mesleklerden elemanlar yetiştirdiği görülmektedir. Hazırlanacak mevzuatta buna imkân verecek hükümler bulundurmak lâzımdır. Aksi halde orta ve hele küçük belediyelerin en küçük teknik elemandan ve tabibten daha çok uzun yıllar mahrum kalacaklarını kabul etmek icap eder.

3. Yeni faaliyete geçmiş bulunan «Tapu Kadastro Akşam Tekniker okulu» meyvelerini ileri yıllarda verecektir. Bu okulun devamı ve hattâ genişletilmesi şayanı arzudur.

Hizmet içi eğitim müesseselerine hariçten, yani memur olmayan istekliler kabul edilir ve sonra buradan mezun olanlar memur olarak alınırlarsa hizmet öncesi eğitim de yapmış olurlar. Bunun mukabili de mümkündür. Mahalli idareler kendi memurlarına kendi nam ve hesaplarına şu veya bu öğretim müessesinde okutursa veya bursla, seminere iştirak ettirirse hizmet içi eğitime tabi tutmuş olurlar.

3 — **Personel eğitiminin çeşitli yolları vardır :**

Mesleki okullar açılabilceği gibi bu maksatla kurslar ve seminerler de düzenlenebilir. Açık oturumlarla da bu eğitim yapılabilir. Bunlardan başka :

1. Bir merkezi teşkilât mesleki kitapları ve diğer neşriyatı gönderebilir. Gönderemediği neşriyattan da ilgili mahalli idareleri haberdar edebilir.

2. Mahalli idare personelinin tatbikattaki ve bahusus ileri hamlelerde ve kalkınma konusunda bilmedikleri hususlarda aydınlatıl malan ve bu yolda soracakları soruların cevaplandırılması ve bu soru - cevaplardan diğer personeli de ilgilendirebilecek olanlarının mesleki dergilerde (Meselâ Türk İdare Dergisi ve iller ve Belediye Dergisinde) yayınlanabilir. Nitekim halen bu türlü çalışma iller ve Belediyeler Dergisinde yapılmaktadır.

3. Diğer mahalli idarelerin başarılı çalışmalarının veya kalkınma ile ilgili çalışmalarının filimleri veya bu başarılı çalışmalar projeksiyonlarla gösterilebilir.

4. Mahalli idareler personeli komşu mahalli idareler personelleriyle temas ettirerek ve yaptıkları çalışmaları bir birine göstermelerini sağlamak da eğitilmeleri bakımından faydalı olacağı tabidir.

Köylerde, köylülerin yaptıkları okul, yol, içme suyu, köprü, ağaçlandırma, telefon hattı ve benzeri çalışmaları komşu köy personeline münasip bir şekilde gösterilmesi, belediyelerin başardıkları içme suyu, elektrik, yol, köprü, kaldırım, hamam, ağaçlandırma, otel, motel, plaj, kamp yerleri gibi konularını komşu belediye personeline göstermek (Tabii gine münasip bir şekilde) eğitim bakımından çok faydalar sağlayacak görgü ve bilgilerinden başka teşebbüs kabiliyetini ve şevklerini de arttıracaktır.

8. Personelin eğitiminde müfettişlerinde etkili olabileceği tabidir. Teftiş sırasında kendi bilgi, görgü ve tecrübelerinden mümkün olduğu kadar teftişini yaptığı memuru ve memurları istifade ettirmesi, bu mevzularda bilmedikleri hususlar hakkında aydınlatılması ve sorularının cevaplandırılması personel eğitimi bakımından çok olumlu sonuçlar verecektir.

Aynı şekilde kontrolörlerden de faydalanılabilir.

4 — Eğitimin yapılacağı yerler :

Okullardan iki sene ve daha fazla süreli olanları, belli başlı büyük merkezlerde açmak mümkündür. Ancak kısa süreli kurs, seminer ve benzeri çalışmaları mümkün olduğu kadar personelin bulun-

duğu yerde bunun mümkün olmadığı hallerde bölge merkezlerinde yapılması, şarttır. Bölgelerde kurulacak eğitim merkezleri, hiç olmazsa bir kaç yıl için devamlı çalışmalar yaparak bölgelerindeki mahalli idareler personelini yetiştirmelidirler.

5 — Mahalli idareler personelinin eğitileceği konular :

Özel idare, belediye ve köy idareleri personelinin hangi konularda eğitileceği aşığıya çıkarılmıştır. Ancak hemen kaydedelim ki, bu konuların hepsi özel idare, belediye ve köy idarelerinin personellerini aynı derecede ilgilendirmez ve hattâ aynı idarenin bütün memurları için dahi aynı derecede önem taşımaz.

A) Mutad ve normal hizmetler için eğitim :

Mahalli İdareler Personeli (İl Özel İdare, Belediye ve Köy Personeli} iki maksatla eğitilebilir. Bu maksatlardan birisi âmme idarelerinin mutad ve normal kamu hizmetlerini başarı ile yürütmek için yapılan eğitimidir. Bu eğitimle, personele hizmetleri, bu hizmetlerin çeşitli yönleri ile mevzuatı (Personelin görevi, bu görevi yapmak için elindeki her türlü imkân, vasıta ve araçlar, bu hizmetler konusundaki yetkileri, sorumlulukları ve benzeri hususları) öğretmeye ve eğitmeye çalışır. Bu hususta mümkün olduğu kadar da görgü ve tecrübe sahibi yapar.

Personel, bu mutad ve normal hizmetlerinden başka birde memleketteki genel kalkınma çabalarına katılma ve toplum kalkınmasında kendilerine düşen payı sağlamalarını temin etmeleri amacıyla eğitilir. İşte üzeninde durmak istediğimiz eğitim daha çok bu amaçla yapılan eğitimidir.

B) Plânlı kalkınma ve toplum kalkınması ile ilgili eğitim :

Gerek devamlı ve mutad hizmetlerin başarılması için ve gerekse âmme idarelerinin ekonomik kalkınma ve toplum kalkınması yolunda yapacakları çalışmaların başarılı olması için yapılacak eğitim. eğitilecek personelin aldığı görevin mahiyetine göre değişeceği tabiidir. Elbette belediye zabıtası ile ifaiyesinin, belediye teknik elemanı ile başkâtip ve muhasibinin, il özel idare muhasebe servisinde hizmet gören memurla belediye ve köy bürosu memurunun hangi yönden olursa olsun birbirinden farklı konularda eğitileceği tabiidir.

Ancak bu idarelerin, yukarda da kaydedildiği üzere, ekonomik kalkınmada, toplum kalkınmasında kendilerine düşen görevleri hakkıyla yapabilmelerini sağlamak amacı ile bazı konularda ortaklaşa eğitilmeleri mümkün ve hatta zaruridir. İşte İl Özel İdare, belediye ve köy personelinin bu amaçla eğitimecekleri belli başlı konular aşağıdadır.

1. Plânlı kalkınma konusunda : Bütün personelin ve bilhassa kalkınma alanında çalışma yapacak personelin bu bakımdan eğitilmesi lâzımdır. Bu arada plânlı kalkınmanın ne olduğu, ne olmadığı, plânlı kalkınmaya zorlayan sebepler, memleketimizin bu bakımdan şartları ve sorumlulukları ve sağlayacağı faydalar ile benzeri yönlerinden (plânlı kalkınma) açıklanmalıdır.

2. Ekonomik kalkınma konusunda : «Ekonomik kalkınma» ile ne kastedildiği, ne olduğu, ne olmadığı bilhassa ekonomik alanda kalkınma olduğu, âmme hizmetlerinin hep birden inkişafı ve her bakımdan kalkınmanın ve ilerlemenin mümkün olup olmadığı ve bunun ekonomik kalkınma ile karıştırılmamasının gerektiği ve bunların birbirleriyle olan münasebetleri bakımından bütün personelin ve bilhassa yönetici ve icracı sınıfların eğitilmesi lâzımdır.

3. Toplum Kalkınması konusunda : Bu konu bakımından Mahalli İdareler Personelinin tamamının eğitilmesi lâzımdır. Zira bütün personelin katılacağı, hiç olmazsa müzahir ve yardımcı olacağı çalışma toplum kalkınmasıdır. Toplum kalkınmasının amacı, ne olduğu, nasıl bir çalışma olduğu, toplumlarla ilgisi, bunlarla nasıl işbirliği yapılacağı ve şartları hülâsa toplum kalkınmasında başarıya varmak için hemen hemen bütün personelin (Bu personelin hizmette müessiriyet derecesine göre bazı farklar gösterebilir) bu konuda eğitilmesi lâzımdır. Bu arada toplum kalkınmasında başarılı örneklerin gösterilmesi, bu maksatla ziyaretler yapılarak personelin bunları yakından görmelerinin ve ilgileri ile bizzat temaslarının sağlanması unutulmamalıdır.

Toplum kalkınması eğitimi bakımından köy personeli ile küçük ve orta büyüklükteki belediyelerin personelinin eğitilmesine ayrı bir itina ve dikkat harcanması ve üzerinde ısrarla durulması icap eder.

4. Halkla münasebet ve halkın eğitimi konusu : Bu konuda da Mahalli İdareler Personelinin, bilhassa belediye ve köy personelinin, bihakkın eğitilmeleri lâzımdır. Esasen ekonomik kalkınmada plânlı kalkınmada ve bilhassa toplum kalkınmasında halk ile elele ve beraberce çalışıp âmme idarelerinin imkânları ile toplum imkân-

larının birleştirilerek kalkınma hedeflerine uygun çaba harcanmasıyla mümkündür. Plânlı kalkınma ve hele de toplum kalkınması halkın benimsemesine, müzaharetine ve katılma derecesine bağlı olarak başarılabacağı tabidir, işte bu konularda halkın yeteri kadar eğitilmesi halkla yakın münasebeti ve daimi teması bulunması dolayısıyla mahalli idareler personelinin eğitilmesi derecesine bağlıdır.

Ayrıca halkın okuma yazmasından genel kültürünün artırılmasına, meslekî meşgalelerinden toplum kalkınmasına kadar çeşitli konularda yetiştirilmelerini sağlamak amacı ile genellikle personelin ve bu arada mahalli idareler personelinin eğitilmesi icap eder.

5. Turizm konusunda : Bu konu da bütün toplumun, bilhassa mahalli idareler personelinin ortak konulardan birisi haline gelmiştir. Bu sebeple mahalli idareler personelinin hele de belediyelerin ve köylerin yönetici ve icracı sınıflarının (Belediye zabıtası, fen işleri, sağlık işleri personelleri ve köyün muhtar, bekçi ve diğer personelinin) dolayısıyla halkın turizm konusunda eğitilmesi lâzımdır.

Turizm eğitiminde memleketin, özellikle çevrenin turistik değerlerinin (tarihî ve tabii turistik değerlerin, servetlerin) ortaya çıkarılması, korunması ve değerlendirilmesi, turistin ne olduğunun, turizmin kolaylaştırarak ve teşvik edecek konuların, turiste karşı reva görülecek hareketlerin ve takınılacak tavrın, turistin sağlayabileceği faydaların, turistik tesislerin ve bunları meydana getirilmesi yollarının ve bunların işletilmesi, korunması gibi konular üzerinde durulması lâzımdır.

Turistin, tarih, tabiat ve beşerî değerler, zenginlikler istediği kadar rahat bir seyahat, temiz ve mümkün olduğu kadar ucuz yatıp kalkma, yiyip içme, eğlenme ve dinlenme isteyeceğinin ve bunları sağlamak için âme hizmetlilerinin; tüccar, esnaf, sanatkâr ve bütün toplumla işbirliği yapmak mecburiyetinde olduğunun aksi halde başarının hiç bir zaman istenilecek seviyeye eremeyeceğinin personele ve topluma mal edilecek şekilde öğretilmesi ve eğitilmesi lâzımdır.

Ekonomik alanda plânlı kalkınmayı ve toplum kalkınmasını sağlayabilmek için tabiatıyla mutad ve normal hizmetlerinde yolunda gitmesi ve başarılı olması lâzımdır. Bunun içinde personelin eğitilmesinin zaruri olduğu açıktır. Bu sebeple il özel idare, belediye ve köy personelinin, mensup olduğu hizmet dalma göre, bütçe, tarife, tahakkuk, tahsilat, muhasebe ve diğer mali konularda, sağlık,

itfaiye, işletme, imar - istimlâk, büro hizmetleri, zabıta hizmetleri salma (Salınması, duyurulması ve tahsili) gibi konularda eğitilmeleri lâzımdır.

Hülâsa : Mahalli hizmetlerin başarılı bir şekilde yürütülmesi ve plânlı devrede ekonomik kalkınmanın ve toplum kalkınmasını sağlamak, iki unsurundan biri olan personelin (diğer unsur para ve mali imkânlardır) kendisinden beklenen başarıyı sağlayabilecek şekilde eğitilmesiyle mümkün olacaktır.

Mahallî İdareler Personeli ve Hizmet İçi Eğitim

İle İlgili

BİBLİYOGRAFYA

Yazılar, Makaleler, Kitaplar :

1—CEMALİGİL Sadettin Tuğrul, Şehirlerimizin İmarı - İller ve Belediyeler Dergisi Sayı 185.

2— EREN Sevda, Personel Rejimi - Belediyeler El Kitabı (TO ADİE Yayını No: 63, Sayfa 57).

3 — ERDOĞAN Sedat, Mahalli İdareler Mevzuatı ve Tatbikatı Cilt : 1

4 — ERDOĞAN Sedat, Mahalli İdareler Mevzuatı ve Tatbikatı Cilt : 3

5— GERÇEKER Ragıp, Belediyelerimiz ve Yeni Başkanları - iller ve Belediyeler Dergisi Sayı : 223, Sayfa : 243.

6— GÖZÜBÜYÜK Doç. Dr. A. Şeref, Türkiye’de Mahalli idareler.

7— KARAOSMANOĞLU Oral, 1964 Yıllık Programında Mahalli İdareler Yatırımları - İller ve Belediyeler Dergisi Sayı : 223, S.: 289.

8— KELEŞ Dr. Ruşen, Nüfusları, Sayıları ve Bölgelere Dağılımları Bakımından Belediyelerimiz - İ. ve Belediyeler Dergisi No : 223 Sayfa : 226.

9— MERİÇ Osman, Mahalli İdareler Memurları Statüsü - Türk idare Dergisi, Sayı : 287 - 288, Sayfa : 111.

10— OLSAÇ Doç. Orhan, Mahalli İdareler ve Plânlama - SBF İskân ve Şehircilik Enstitüsü, VI. Hafta Konferansları Sayfa : 57.

11— ONUR Y. Mühendis Turhan, Belediyeler Teknik Personelinin Eğitimi.

- 12— ONUR Y. Mühendis Turhan, Belediyelerimizin Elektrik Problemleri İ. ve Belediyeler Dergisi Sayı : 223 Sayfa, 315.
- 13— TARCAN Mehmet, Batı Devletlerinde ve Bizde İtfaiye Teşkilâtı T. İdare Dergisi Sayı : 279, Sayfa : 67.
- 14— YAKUPOGLU Yusuf, İstanbul Belediyesi Zabıta Kursları - Türk İdare Dergisi Sayı : 277, Sayfa : 48.
- 15— YILDIRIM Dr. Cemal, Kalkınma Hedefleri ve Eğitim Plânlaması - Cumhuriyet Gazetesi 2/Ocak/1965 günlü sayısı.
- 16— WSTEVENS George, Türkiye'de Mahalli İdareler (Belediyeler)

İstatistikler ve Diğer Resmî Yayınlar :

- 1—1931 Memurlar İstatistiği — İstatistik Um. Md. Yayın No : 23
- 2— Memurlar İstatistiği 1938 — İstatistik Um. Md. Yayın No : 149
- 3— Memurlar İstatistiği 31/Ocak/1964 İstatistik Um. Md. Yayın No: 288
- 4— Memurlar İstatistiği 1939-1960 İstatistik Um. Md. Yayın No: 414.
- 5— Memurlar İstatistiği 1961-1962 İstatik Ens. Bşk. Yayın No: 450.
- 6— T. B. M. M. Zabıt Ceridesi 5. Sayısı: 117.
- 7—1580 sayılı Belediye Kanunu Esbabı Mucibe Lâyihası
- 8— T. C. Devlet Teşkilâtı Rehberi — Merkezi Hükümet Teşkilâtı Araştırma Projesi Yönetim Kurulu (TODAİE yayını No: 69 - 1963).
- 9— Merkezi Hükümet Teşkilâtı Kuruluş ve Görevleri — Merkezi Hükümet Teşkilâtı Araştırma Projesi Yayın Kurulu (TODAİE yayını No : 71).
- 10— 1962 Yılında Devlet Personel Dairesine Verilen Yabancı Uzman Raporları — Devlet Personel Dairesi, Teksir Yayını Ank. 1963.
- 11— Devlet Personel Rejimi Hakkında Devlet Personel Heyetince Hükümete Sunulan TEKLİFLER — Devlet Personel Dairesi Yayını.
- 12— Belediyeler El Kitabı — TODAİE Yayını No :
- 13— Birinci İdareciler Kongresinde İçişleri Bakanının Konuşması — İdare: Dergisi No : 184.
- 14— Kalkınma Plânı Birinci Beş Yıl (1963 - 1967) 1963 yılı Programı
- 15- » » » » » » 1964 » »
- 16— » » » » » » 1965 » »
- 17— İçişleri Bakanlığının 18.9.1939 tarih ve M.İ.Gn.Md. lüğü 288/14854 sayılı, Mahallî İdareler Müfettişleri Hakkındaki Genelgesi.

18— İçişleri Bakanlığının 31.1.1941 tarih ve M.t.Gn.Md. lüğü 288/1602 sayılı, Mahallî İdareler Müfettişleri Hakkındaki Genelgesi.

19— İmar ve İskân Bakanlığının 1963 tarih ve Plânlama ve İmar Genel Md. lüğü H/4 Sayılı Genelgesi.

20— 3/3 - 225 Dosya Sayılı İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Dosya

21— Yedinci Belediyecilik Kongresi — Dilekler Komisyonu Raporu, İller ve Belediyeler Dergisi Sayı : 225 - 226

22— Köy Kanunu Tasarısı (Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanağı S. Sayısı.: 117).

23 — Birinci İdareciler Kongresi, İçişleri Bakanlığı Yayını Seri: 11, Sayı: 5 (Bu yayının içinde ki : Belediye Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bazı maddelerin eklenmesine dair kanun tasarısı, Yangınbas (İtfaiye) Kanun Tasarısı, Köy Kanunu Tasarısı vardır.)

24 — İkinci İdareciler, Kongresinde görüşülen tasanlar (İl özel İdaresi Kanunu Tasarısı, Yangınla Mücadele Teşkilât ve Tedbirleri Kanun Tasarısı, Yangınla Mücadele İşleri Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Vazifeleri Kanun Tasarısı, Köy Kanunu Tasarısı vardır.)

Kanun Tüzük ve Yönetmelikler :

1— 13/Mart/1329 İdareî Umumiyeî Vilâyat Kanununun İdareî Hususiyeî Vilâyata müteallik kısmı

2— 4/Şubat/1329 Memurin Muhakematı Hakkında Kanun

3— 442 Köy Kanunu

4— 788 Memurin Kanunu

5— 796, Memurini Sıhhiyeeye müteallik Bütçeler üe Bilumum Memurini Sıhhiye Hakkında Kanun

6— 1108 Maaş Kanunu

7—1609, Bazı cürümlerden dolayı Memurlar ve Şerikleri Hakkında takip ve Muhakeme Usulüne dair Kanun

8— 1782 Ölçüler K.

9—1838 Maarif Vekâleti tarafından İdare Olunacak Mektep Pansiyon ları K.

10— 1151 Bozcaada ve İmroz Nahiyelerinin Mahalli İdareleri Hak. K.

11— 1580 Belediye Kanunu

- 12— 2005 1838 sayılı Kanunun baza, maddelerinin tadiline ve bu kanuna bazı hükümler ilâvesine dair Kanun.
- 13— 2226 İstanbul Belediyesine Bağlı «Sular İdaresi» teşkili Hk. K.
- 14— 2490 Artırma, Eksiltme ve İhale K.
- 15— 2839 Umumi Muvazeneden maaş alan veya ücret alan baytarların Mahalli İdare ve Belediye İşlerini de görebileceklerine dair K.
- 16— 3008 İş Kanunu
- 17— 3017 Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti Teşkilât ve Memurin K.
- 18— 3196 Ankara Şehir İmar Müdürlüğünün Ankara Belediyesine Bağlanması Hakkında Kanun
- 19— 3203 Ziraat Vekâleti Vazife ve Teşkilât K.
- 20— 3611 Nafia Vekâleti Teşküâtı ve Vazifelerine Dair K.
- 21— 3645 İstanbul Elektrik, Tramvay ve Tünel İdareleri Teşkilât ve Tesisatının İstanbul Belediyesine Devri Hk. K.
- 22— 3656 Devlet Memurları Aylıklarının Tevhid ve Teadülü Hk. K.
- 23— 3659 Bankalar ve Devlet Müesseseleri Memurları Aylıklarını Tevhid ve Teadülü Hk. K.
- 24— 4237 Fevkalâde Hallerde Haksız Mal İktisap Edenler Hk. K.
- 25— 4258 Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti Teşkilât ve Memurin Kanununun Bazı Maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair Kanun.
- 26— 4325 Ankara Elektrik ve Havagazı ve Adana Elektrik Müesseselerinin İdare ve İşletmeleri Hk. K.
- 27— 4541, Devlet Demir Yolları Nakliyatındaki ziya ve hasarların tazmin suretlerine dair 3259 sayılı Kanuna ek K.
- 28— 4583 İzmir Sulan Türk Anonim Şirketinin satın alınmasına ve devrine dair K.
- 29— 4596 Antalya, Trabzon ve Malatya Elektrik İmtiyazlarının feshi Hakkında Kanun.
- 30— 4598 Devlet Memurları Aylıklarının Tevhid ve Teadülünü dair olan 3656 sayılı Kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi Hk.
- 31— 5363 Ankara Su Tesisatının Belediyeye Devri ve İşletilmesi Hk. K.
- 32— 5434 T. C. Emekli Sandığı K
- 33— 5442 İl İdaresi Kanunun.
- 34— 6245 Harcirah Kanunun.
- 35— 6349 İstanbul Birleşik İdaresinin Ayrılması Hk. K.

- 36— 6453 Karayolları U. Md. ğü 1954 Bütçe K. bağı A/1 ve A/2 işaretli cetvelde değişiklik yapılması Hk. K.
- 37— 6621 1782 sayılı Ölçüler Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bazı maddeler ilâvesine dair K.
- 38— 7244 Çeşitli Teadül ve Teşkilât Kanunlarıyla Diğer kanunlarda mevcut Aylık ve ücret tutarlarının değiştirilmesi Hk. K.
- 39— 7351 3656 sayılı Kanunun tadili ve bazı maddeler eklenmesi Hk. K
- 40—334 Anayasa (1961).
- 41—468 sayılı ve 24/12/1928 tarihli T. B. M. M. Tefsir Kararı (Belediye Memurlarının Memur Kanununa tabi olmadığına ve ii özel İdare Memurlarının bu kanuna tabi olduğuna dair)
- 43— 2/19673 sayılı ve 29/3/1943 tarihli Belediye Memur ve Müstahdem leri Nizamnamesi.
- 44— Vilâyet Mahalli İdareler Müfettişlerinin tâyin şekilleri, vazife ve salahiyetleri Hk. Talimatname.

(Bu talimatname İçişleri Bakanlığının 18/9/1939 tarih ve Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü 288/14854 sayılı genelgesiyle tamim edilmiş ve bilahare aynı Bakanlığın 31/1/1941 gün ve M. İ. Gn. Md. 288/1602 sayılı genelgesiyle «Mahalli İdareler Müfettişi» unvanı «Mahalli İdareler Kontrolörü» unvanı ile değiştirilmiştir.)

- 45 — 2/19673 sayı ve 29/3/1943 Yevmiyeli Teknik Personel Talimatnamesi.

FRANSADA BELEDİYE GELİRLERİ

Dr. Nuri TORTOP

Fransa'da Komünlerin (belediyelerin) gelirlerini Fransız Komün İdaresi Kanunundan faydalanarak aşağıdaki plân dahilinde inceleyeceğiz.

PLAN :

GİRİŞ :

I. ADI GELİRLER :

1. Vergi Genel Kanunu ile tahsilline izin verilmiş iştirak ve resimler
2. İşletme, eğlence yerleri, tenis, golf veya benzeri sahalar icar resmi
3. Elektrik resmi :
4. İlân resmi
5. Et kesim ve damgalama resmi
6. İkamet resmi
7. Geçici mahalli munzam resimler
8. Liman geçiş resmi
9. Kaldırım resmi
10. Asfaltlama resmi
11. Hidroelektrik imtiyazları taksidi

II. YARDIMLAR :

III. AVANS VE İSTİKRAZLAR :

NETİCE :

GİRİŞ:

Belediyelerin gelirleri genel olarak :

1. Patrimuan gelirleri
2. Su vesaire gibi belediye hizmetlerinden doğan gelirler
3. Devlet, resmi veya özel teşekküllerden alınacak krediler
4. Herhangi bir hizmetin gerçekleşmesini finanse etmek için devlet veya vilâyetçe verilen yardımlar
5. Eski ve karışık bir sisteme göre hesaplanan ek yüzdelerden ibaret olan vasıtasız vergiler
6. Muamele vergilerinin komün hissesi olan mahalli resimlerden ibaret vasıtalı vergilerden müteşekkildir.

Oldukça çeşitli görünmesine rağmen bu gelir kaynakları masraflara nazaran daha az gelişme göstermişlerdir. Zira masraflar, son yıllarda ihtiyaçların bilhassa teçhizatlanma alanındaki ihtiyaçların çok artması dolayısıyla, önemli bir şekilde kabarmıştır.

Fransız Hükümeti belediyelerin yatırımlarının finansmanını kolaylaştırmak ve mahalli idare gelirlerinde reform yapmak için çareler aramaktadır. Belediye vasıtasız vergilerinde 7 Ocak 1950 tarihli tüzükle (ORDONNANCE) değişiklikler yapılmıştır. Ek yüzdeler kaldırılmak suretiyle yerlerine gerçek vergi prensiplerine dayanan dört ayrı resim (Taxe) kabul edilmiştir. Yatırımların finansmanını kolaylaştırmak için kredi ve yardımların miktarı devamlı artış halindedir. Ayrıca formalitelerin basitleştirilmesi İncelenmektedir. Yatırımların iyi bir koordinasyonunu sağlamak ve çabuklaştırılması istenmektedir (Institut de Financement des Equipements).

Komünlerin mali durumlarını ıslah etmek için girişilen gayretler bunların idarelerinin kalitesi kadar büyüklük ve iş hacimlerine de bağlıdır. Şurası gerçektir ki en iyi idare edilen mahalli idareler kendilerine en çok teşebbüs sahası bırakılan idarelerdir. Bu bakımdan 1959 yılından beri, mali kontrol bakımından büyük komünlerle küçük komünler arasında, farklı bir sistem kabul edilmiştir.

I. ADİ GELİRLER :

Belediyelerin olağan kısma giren gelirleri komün idaresi kanununun 189 ncu maddesinde genel olarak şu şekilde sıralanmıştır :

- Mülk gelirleri
- Vasıtasız dört vergiye konulmuş ek yüzdeler hasılatı
- Devlet hesabına tahsil edilmiş alacak ve bazı vergilerde komünlere ayrılan kısım hasılatı
- Usulüne göre yapılmış tarifelere göre mezbaha, pazar, hal ve fuarlardan alınacak işgaliye resimleri
- Genel yol, nehirler, limanlar ve nehir iskeleleri ile diğer genel yerlerden alınacak kira ve park izinleri geliri
- Yol geçiş, ölçü ve tartı aletleri resmi hasılatı ile kanuna uygun olarak alınacak diğer halklar
- Mezarlıklara ayrılan komün arazisi geliri, mezarlık imtiyazlarından alınacak hisseler,
- Su imtiyazları, genel yollardan çamur vesair pisliklerin kaldırılması ile diğer komün hizmetleri için izin verilmiş, çeşitli imtiyazlardan elde edilen gelirler :
- Nüfus işleri ve idari muamelelerin yürütülmesinde elde edilen gelirler,
- Usulüne göre konulmuş mahalli resimler hasılatı,
- Belediye işletmeleri ve komün idaresi Kanununun 47/12. maddesinde açıklanan teşebbüslere komünlerin iştirakinden doğan gelirler,
- Ve genel olarak tahsiline komün yararına uygun olarak kanunlarla izin verilmiş vergi, resim vesair haklarla, yıllık ve devamlı diğer bütün gelirler.

Keza, yine komün idaresi Kanununun (190) ncı maddesine göre Devlet Kuru ve Ormanlarından özel mülklerle aynı nisbetlerde olmak üzere, komün masraflarına tahsis edilen olağan ve olağanüstü munzam kesirler alınır.

1. Vergi Genel Kanunu ile tahsiline izin verilmiş vergi ve resimler :

Vergi Genel Kanununun 1379 -1585 ve 1636 -1649 maddeleri gereğince belediyeler bazı vergi ve resimleri almağa yetkili kılınmışlardır.

Aynı kanunun (1573-1580) maddelerinde işaret edilen mahalli resimler alınması ile ilgili Milli Fon Komitesinin çalışma tarzı ve komitenin teşekkülü bir tüzükle tesbit olunur. Bu komitenin üyelerinin seçilme şeklinin ve mahalli resmin illere ve belediyelere ödenme usulünün yine tüzükle tespit edileceği komün idaresi kanununun (196) ncı maddesinde yazılıdır.

2. Eğlence, tenis, golf veya diğer benzeri yerlere ait sahaların kira ve işletilmesinden alınan resimler :

Komünler, belediye meclislerinin kararı ile yukarıdaki başlıkta açıkladığımız yerlerden resim alabilirler. Bu resimin alınışı, tahakkuk ve tahsil usulleri ve en yüksek miktarı ile muafiyetler bir tüzükle (Reglement d'Administration Publique) tespit edilir. Tahakkuk ve tahsile ait birçok usuller olabilir ve bunlar arasında birini seçmekte komünler seçim hakkını haizdirler.

Alınacak resim hakkında komünler tespit edilen azami miktarı ancak çok istisnai hallerde geçebilirler ve bu gibi hallerde belediye meclislerinin kararları Danıştaydan geçen kararname (Decret) ile kabul edilmiş olmalıdır.

3. ELEKTRİK RESMİ :

Komünler, belediye meclisi kararı ile ısıtma, aydınlatma ve ev ihtiyaçlarında kullanılan elektrik sarfiyatından bir resim alabilirler. Yukarıda (2) nci madde başlığı altında açıkladığımız hükümler elektrik resminin alınışında da tatbik edilir. Eğer komünler bir sendika halinde birleşmiş iseler, elektrik resmi bu komünler adına sendika tarafından alınır.

4. ET KESİMİ, MUAYENE VE DAMGALANMA RESMİ :

Komünler kendi sınırları içinde kesilmiş etlerin sağlık kontrolünü temin ettiklerinden dolayı muayene ve damgalama resmi adı altında bir resim alırlar. Bu resmin miktarı net etin kilosu basma (0.20) yeni frank olarak tespit edilmiştir. Bu nisbetin üstüne çıkılamaz.

Kesim, muayene ve damgalama resmi belediye meclisi kararıyla tespit edilir ve vali veya kaymakamın bütçeyi tasdiki sırasında il veteriner müdürünün fikri de alınarak tasdik edilir.

Bu resim belediye idaresince tahsil edilir (Komün Kanunu madde 204).

5. İLAN RESMİ :

Komünler kendi sınırları içindeki ilânlardan resim alabilirler. Aşağıdaki ilânlar bu resme tabidir (Komün Kanunu madde 206)..

- Adi, basılı veya elle yazılı kâğıt üzerindeki afişler,
- Maden, cam veya benzeri maddeler üzerine yazılmış veya bunlarla korunarak hazırlanmış afişler,
- Renkli afişler ve kâğıttan başka şeyler üzerine yazılmış, duvar veya inşaat üzerinde olsun veya olmasın umuma ait yerlerde bulunan bütün afişler,
- Gece, gündüz görünür şekilde hazırlanmış ışıklı reklâm bilgi ve afişler,

İlân Resminin Nisbeti :

Yukarıda açıkladığımız reklâm afişlerden büyüklükleri ve neyin üzerine yazıldıkları nazarı itibara alınarak ilân resmi alınır. Büyüdüklüklerine göre ne nisbette resim alınacağı Komün Kanununun (207)nci maddesinde belirtilmiştir. Resmin nisbeti belediyelerin nüfuslarına göre de değişmektedir. Nüfusu (100 000) nin üstünde olan belediyelerde nisbetler daha yüksektir.

Belediye meclisleri kanunda yazılı nisbetleri, tarifeleri, bir, iki veya üç misline yükseltmek yetkisini haizdirler.

6. İKAMET RESMİ : (Taxe de Sejour) :

İkamet resmi, komün içinde ikametgâhı olmayan ve mobilya vergisine tabi olacak oturacak bir yere sahip olmayan kişilerden tahsil edilir. Bu resim, belediye meclislerinin kararı ile turistik değeri olan, maden suları veya iklim bakımından hastalara avantajlar sağlayan merkezlerde misafirleri yatan, oteli ve malikler tarafından alınır ve sorumlulukları altında belediye Gelir Sandığına yatırılır. Bu gelirler kanunda belirtilen muayyen yerlere sarf edilir.

Hastalar, malûller, yaralılar ve sosyal yardımdan faydalananlar ikamet resminden muaf tutulurlar.

İkamet resmi tarifesi şahıs basma ve ikamet gününe göre hazırlanır. Resmin günlük insan başına düşen miktarı en fazla (50) santimi geçemez ve (8) santimden aşağı olamaz (Yeni Fransız Frangına göre).

7. GEÇİCİ MAHALLİ EK KESİMLER :

15 Eylül 1942 tarihli kanun ile tesbit edilen esaslar dahilinde, sözleşmeli istikrazlarla ve aile yardımlarının ödenmesi ile ilgili mahalli geçici ek resimler komünler adına tahsil edilebilir.

8. LİMAN GEÇİŞ RESMİ :

Deniz limanlarında tahsil edilen İdman geçiş resmine ait hükümler Gümrük Kanununda ve deniz limanları kanununda belirtilmiştir. Bu resimde komünler adına tahsil edilir.

9. KALDIRIM RESMİ :

Plânlarda görülen yol ve meydanların kaldırılmalarının yapılmasındaki masraflar komşu mülk sahipleri ile komünler arasında taksim edilir. Komüne düşen masraf miktarı esas masraf toplamının yansından aşağı olamaz.

10. ASFATLAMA RESMİ :

Şehirlerde yolların asfaltlanması masraflarının komşu mülk sahiplerinden alınmasının adet olduğu bölgelerde, komünler asfaltlama resmi adı altında bir resim alabilirler.

11. HİDROELEKTRİK MÜTEAHHİTLERİNDEN ALINACAK ÜCRETLER :

Hidroelektrik müteahhitlerinin yapacakları çalışmalar dolayısıyla, kamu emlakini işgal ve bazı yerlerde geçiş müsaadeleri yüzünden ilgili komünlere, bu işle alakalı bakanların raporu ve tüzükle belirtilecek esaslar dahilinde, ödeyecekleri ücretler tespit olunur.

Ayrıca hidrolik enerjinin kullanılması ile ilgili 1919 tarihli kanunun (9) ncu maddesi gereğince komünler hidrolik şüt müteahhitlerinden nisbi bir resim kesri alabilirler.

II. YARDIMLAR :

Devlet, genel çıkarlara yarar masraflara iştirak maksadıyla komünlere yıllık yardımlar yapar. Komünler nüfus başına (0,50) yeni frank yardım alırlar. Bu rakam (0,02) frank nisbetinde azalabilir ve çoğaltılabilir.

Diğer yandan, komünler bir Önceki yılda genel ve özel ilkokullara kayıtlı bulunan çocuk miktarına göre hesaplanan bir zamdan da faydalanırlar. Bu zam komünlerin nüfusuna göre aşağıdaki şekilde hesaplanır :

Nüfus miktarı	Öğrenci başına Yapılan zam (frank)
— 2 500 e kadar	0,50
2501— 5000	1
5 001— 20 000	2
20 001— 50 000	3
50 001 — 100 000	4
100 000 —	5

İçişleri ve Maliye Bakanlıkları bir kararname ile yukarıdaki zamlara ait uygulama şartlarını tespit ederler. Her yıl ortalama yüzde kıymetleri aynı şekilde çıkarılan kararname ile tespit edilir.

İçişleri Bakanlığı bütçesine konulan ödenek sınırları içinde kalmak kaydıyla mali güçlüklerle anormal şartlar dolayısıyla düşmüş komünlere İçişleri ve Maliye Bakanlarının kararıyla yardımda bulunulabilir.

Harp yılları ve onu takip eden yıllarda bina ve mobilya eşyasından alınan gelirleri azalmış bulunan komünlere devlet bu azalmayı telâfi edecek yardımda bulunur.

Bunlardan başka devlet, Komün Kanununun (251 - 255) nci maddelerinde yazılı esaslar dahilinde komünlere ekipman yardımlarında bulunur. Bu yardımlar il özel idare yardımları ile de biri eşebilir,

III. AVANS VE İSTİKRAZLAR :

Mali kaynakları yetersiz olan belediyelere Maliye Bakanı, geçici olan mali yetersizlikleri karşılamak maksadıyla avans verebilir. Bu avansların en çok miktarının ne olacağı her yıl bütçe kanunu ile tespit edilir. Ayrıca avansların verileceği şartlar ve sınırlar bir tüzükle tespit edilir.

Avansların en çok tutan aşağıdaki sınırlarla kayıtlıdır :

Eğer avanslar denge sağlamaya matuf yardımlarla ilgili ise, avansın miktarı komün bütçesinde tahmin edilen gelirin (üçte ikisini) geçemez.

Şayet avanslar özel yardımlarla ilgili ise, bu takdirde avans miktarı, devlet tarafından henüz hiç verilmemiş ise bütçede tahmin olunan gelirin (üçte ikisini) geçemez. Devletçe henüz böyle bir yüklem yapılmış ise avans miktarı, bütçede tahmin edilen gelir ile bu yüklem tutarı arasındaki farkı geçemez.

Komünler gerekli formaliteler tamamlanmak şartıyla ve idari makamların tasdiki üzerine istikraz yapabilirler. Mahalli idarelere bu şekilde borç veren başlıca ve önemli kuruluş «Emanet ve Depo Sandığı»dır (Caisse de Depots et co nsignations).

Şehirler borç senetleri ihraç edebilirler. Bunların ödeme tarihleri, faiz nisbeti bir kararname ile tespit edilir. Keza Danıştay'ın incelemesinden geçen bir kararname ile borç senedi ihracına izin verilmiş olması gereklidir. Borç senetlerinin müddeti herhalde otuz yılı geçemez. Otuz yılı geçen borçlanmalara Danıştay'ın incelemesinden geçen kararname ile izin verilebilir.

NETİCE :

Yukarıda Fransa'da belediye gelirlerinin neler olduğunu inceledik. Gaye gittikçe artmakta olan belediye hizmetlerine cevap vermek için bunları karşılayacak ve gelişmeye ayak uyduracak gelirleri bulmaktadır. Fransa'da da, arzu edinilen hizmetleri karşılayacak gelirlerin yeterli olduğu iddia edilemez. Zaman zaman belediyelerin

ve bilhassa vergi mahiyetinde gelirlerini artırıcı reformlar yapılmış resimler alma yetkisi tanınmıştır.

Şurasını önemle işaret etmek gerekir ki, Fransız komünlerinin dertleri ve problemleri ile Türkiye'deki köy ve belediyelerin dert ve problemleri farklıdır. Fransız belediyeleri kasabalarının su ve elektrik işini halletmişlerdir. Elektrik işi, milli bir kuruluş olan (Electricite de France) teşkilâtı tarafından idare edilmektedir. Bütün yollar asfalt olarak yapılmıştır.

Küçük komünlerin dahi bugün meşgul olduğu problemler belediyelerine bir spor sahası, tenis alanı veya bir yüzme havuzu yaptırmaktır. Bu arada belediyelerin başlıca meşgalesi mevcut okullara ilâve dershaneler ve modern tesisler yapmaktır.

Yukarıda açıkladığımız şekilde, bizim memleketimizin dert ve problemleri farklıdır. Onun için alacağımız tedbirlerin ve yapacağımız mali reformların da farklı olması ve daha çok fedakârlıkta bulunmamız tabiidir. Alınacak mali tedbirler yanında toplum kalkınması çalışmaları cümlesinden halk katılmasından büyük ölçüde faydalanmamız gereklidir. Bu bakımdan şimdiye kadar daha çok köy kuruluşlarında ele aldığımız Toplum Kalkınması çalışmalarından belediye kuruluşu olan kasaba ve şehirlerimizde de faydalanmanın yollarını aramalıyız.

**BÖLÜM : VI) — MEMURİN MUHAKEMATI REJİMİMİZİN,
ÖZELLİKLE MEMURİN MUHAKEMATI KANUNUNUN YENİ
ANAYASA KARŞISINDAKİ DURUMU**

Kaymakamlık kursu için verdiği «Memurin Muhakematı Kanununda öngörülen ana prensip açısından Memurin Muhakematı Rejimimiz» konulu tezden alınmıştır.

Yazan : Azdavay Kaymakamı

Yener ÜNLÜER

A) — Genel olarak :

Bu bölümde memurin muhakematı rejizimimizin yeni Anayasa karşısındaki durumu, önce bu rejimin M. M. Kanununda öngörülen ana prensibi yönünden, daha sonra bu rejimin işleyişi yönünden olmak üzere başlıca iki bakımdan incelenerek, bu hususlarla ilgili şahsi görüş ve düşüncelerimiz belirtilecektir.

İkinci yönden yapılacak incelemede, özel olarak, memurin muhakematı rejimimizin temel unsuru olan M. Muhakematı Kanununun ilk tahkikat mekanizmasının işleyişi ile ilgili hükümleri, Anayasa' nın ilgili hükümleri ile karşılaştırılacaktır.

B) — Prensip yönünden :

Daha önce de belirttiğimiz gibi, memurin muhakematı rejimimizde esas olan; memurların, görevleri dolayısıyla veya görevleri sırasında işledikleri suçlardan ötürü haklarında yapılacak cezai takibatta, hazırlık ve ilk tahkikatla ilgili işlemlerin birleşik halde idarece yapılarak, son tahkikatın açılıp açılmamasına idari kurulların karar vermeleri ve ancak idari kurullarla verilecek kesinleşen son tahkikatın açılması karan üzerine son tahkikatın yani muhakemenin adli mahkemelerce yapılmasıdır. Kısaca, ilk tahkikatın idari mercilerce yapılarak, gene idari mercilerce sonuçlandırılmasıdır.

İşte memurin muhakematı kanununda öngörülen ana prensip bu olup; bu prensip, memurin muhakematı rejimimizin ruhunu teşkil etmektedir.

Kanaatimizce memurin muhakematı rejimimiz, bu ana prensip yönünden, başka bir deyimle ruhu bakımından Anayasa'ya aykırı değildir. Bu görüşümüzün gerekçesini açıklamadan önce, savunmamıza yön verebilmek maksadıyla, aksi tezi savunanlarca işaret olunan ve işaret olunabilecek olan Anayasa hükümlerini belirtmek gerekmektedir. Bu hükümler, «yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağı» m, «kanun önünde eşitlik prensibini» ve «tabîî yargı yolu» nu öngören, Anayasa'nın sırasıyla 7, 12. ve 32. maddeleri hükümleridir. Meselâ Söke Asliye Ceza Mahkemesi tarafından Anayasa Mahkemesi nezdinde yapılan ve Anayasa Mahkemesinin 10.4.1963 gün ve E. 1963 -20, K. 1963/88 sayılı kararı ile usul yönünden reddolunan, «M.M. Kanununun Anayasa'ya aykırı bulunması sebebiyle iptali» konusundaki itirazın C. Savcılığınca ileri sürülen gerekçesinin birinci kısmında özet olarak; memurin muhakematı kanununda belirtilen, memurların görevleri dolayısıyla veya görevleri sırasında işledikleri suçlardan ötürü haklarında hazırlık ve ilk tahkikatın (tahkikatı iptidaiye) adı altında birleştirilerek İdarî mercilerce yürütülmesi ve gene İdarî mercilerce lüzum veya men'i muhakemeye karar verilmesi hususunun, yargı yetkisi niteliğinde bulunması sebebiyle,» «yargı yetkisinin bağımsız mahkemelerce kullanılacağını» belirten Anayasa'nın 7. maddesi hükmüne aykırı bulunduğu, Anayasa'nın 132. maddesinde hakimlerin görevlerinde bağımsız oldukları açıklandığı halde İdarî makamların bağımsız olmadıkları, keza gene bu hususun, «hiç kimsenin tabîî hakiminden başka bir merci önüne çıkarılamayacağı» m hükme bağlayan Anayasa'nın 32. maddesine de aykırı olduğu açıklanmıştır.

Şimdi, yukarıda belirtilen ana prensibin, başka bir deyimle memurin muhakematı rejimimizin ruhunun Anayasa'ya aykırı olmadığı yolundaki görüşümüzün gerekçesini, aksi tezi savunanların iddialarını ve mezkûr Anayasa hükümlerini nazara almak suretiyle maddeler halinde şöylece açıklayabiliriz :

1 — «Kanun önünde eşitlik» prensibini öngören Anayasa'nın 12. maddesinde; «herkes; dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir..»

«Hiç bir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.» Hükümü mevcut ise de; memurin muhakematı rejimimizin mezkûr ana prensibi, başka bir deyimle ruhu, bu hükümlere aykırı bulunmamaktadır. Şöyle ki :

a) — Anayasa'nın bu maddesinin 1. fıkrasında kanun önünde ayırım gözetilmeyecek hususların; dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep gibi hususlar olduğu açıkça gösterilmiştir. Halbuki memurin muhakematı rejimimizin MJVL Kanununda öngörülen ana prensibinde bu hususlarla ilgili herhangi bir ayırım bahis konusu değildir.

b) — Keza, memurların, memuriyet görevlerinden doğan veya, memuriyet görevlerinin ifası sırasında işledikleri suçlardan ötürü ilk tahkikatın İdarî mercilerce yapılarak, gene bu tahkikatın sonuç kararının İdarî mercilerce verilmesi suretiyle istisnâî bir usule tabi tutulmaları prensibi, Anayasa'nın bu maddesinin 2. fıkrasında yasaklandığı üzere «imtiyazlı bir sınıf» olarak mütaleâ edilmiş olmaları demek değildir. Yani bu prensip, memurlar için bir imtiyaz teşkil etmemektedir. Zira :

aa) - Ana prensip bakımından önemli olan «memur sınıfı» na dahil olmak değil, suçun memuriyet görevinden doğması veya memuriyet görevi sırasında işlenmiş olmasıdır ki, suçların mahiyeti bakımından yapılan bu ayırım da, memuriyet görevlerinin aksamaması gayesine matuf bir ayırımdır. Böylece memurin muhakematı rejimimizin ana prensibinin ifade ettiği istisnâî usul, memuriyet görevlerinden dolayı veya memuriyet görevlerinin ifası sırasında işlenen suçlar için öngörülmüş olmakta ve memurlar, bu kabil suçların failleri olmaları dolayısıyla ana prensibin ifade ettiği istisnâî usule tâbî tutulmaktadırlar. Eğer memurlar, bütün suçlarından ötürü istisnâî bir cezaî takibat usulüne tâbî tutulsalardı, ancak o takdirde «imtiyazlı bir sınıf» olarak mütalea edilmiş olurlardı. Kısaca diyebiliriz ki, himaye olunan memur değil, memuriyet görevidir. Memuriyet görevine imtiyaz tanınmıştır.

bb) - Kaldı ki, ana prensibin ifade ettiği istisnâî usul, suçu sabit olan memurların mahkûm olmalarını engellemektedir. Nitekim memurin muhakematı kanununda öngörülen ana prensip gereğince, sanık memurların görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında işledikleri suçları sabit olduğu takdirde, İdarî karar menüleriince lüzumu muhakeme karan verilecektir. Son tahkikat ise genel usul hükümlerine göre adlî mahkemelerde cereyan edeceğinden,

sanığın mahkûmiyet veya beraati hususundaki esasa müteallik karar, adli mahkemelerce verilecektir.

Her iki sebep de göstermektedir ki, memurun muhakematı rejimimizin ana prensibi, memurlar için, bir imtiyaz değil, görevlerini aksamadan yürütebilmeleri için bir teminat teşkil etmektedir.

İdarî kurulların tarafsız davranmadıkları yolundaki iddialar ise hukukî bir mahiyet taşımamaktadır. Kaldı ki tatbikatta İdarî karar mercileri, ilk tahkikatın sonuç kararını tarafsız bir şekilde vermektedirler.

c) — T. Ceza Kanununda memurların işledikleri suçlar karşılığında daha ağır cezalar öngörölmek suretiyle «memur» sıfatı, cezayı ağırlaştırıcı bir unsur olarak müteale edilmiştir. M.M. Kanununda öngörölen ana prensip ise, ceza tatbikatının yarattığı bu eşitsizliği giderici bir mahiyet taşımaktadır. Zira, memurun muhakematı rejimimizin memurun muhakematı kanununda öngörölen ana prensibi, görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyen memurlar hakkında yapılacak ilk tahkikatta, bu görevlere daha iyi vakıf olan İdarî mercileri yetkili kılmakta ve derhal hakim huzuruna çıkmalarını önlemektedir. İşte böylece, mezkûr prensip, Anayasa'nın «kanun önünde eşitlik» ten bahseden 12. maddesi hükmüne sadece aykırı olmamakla kalmayıp, aynı zamanda bu maddenin ruhuna da uygundur.

2 — Anayasa'nın 7. maddesindeki «yargı yetkisi Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır» hükmü de, memurların, görevlerinden doğan veya görevleri sırasında işlenen suçlarından ötürü haklarında ilk tahkikatın idarece yürütölerek, son tahkikatın açılıp açılmayacağı kararının İdarî mercilerce verilmesi şeklindeki ana prensibin devamı, yani memurun muhakematı rejimimizin ruh bakımından yaşamasını imkânsız kılmaktadır. Şöyle ki :

a) — Yargı yetkisinin ana unsuru, esasa ait veya esasa müessir bir kararın verilmesidir. Memurun muhakematı rejimimizin ana prensibi gereğince, görevi dolayısıyla veya görevi sırasında işlenen suçlarından ötürü sanık memur hakkında İdarî kurullarca verilerek kesinleşen son tahkikatın açılması kararından sonra muhakemesinin yapılması ve beraatine veya mahkûmiyetine yani esasa ait karar verilmesi gene adli mahkemelere aittir. Böylece esas itibarıyla yargı yetkisi gene bağımsız mahkemelerce kullanılacaktır.

b) — İdarî nitelikteki kurullarca son tahkikatın açılıp açılmayacağına dair verilen kararlar, esasa ait olmayıp, usulî kararlardır. Zira son tahkikatın açılması kararı üzerine esasa ait karar gene adlî mahkemelerce verilecektir. Ancak, İdarî karar mercilerince verilen kararlardan son tahkikatın açılması kararı, adlî mahkemelerce esasa ait herhangi bir karar verilmesini önleyerek, bir nevî beraat kararı mahiyetini taşımak suretiyle esasa müessir olduğundan, bu bakımdan idari nitelikteki kurulların yargı yetkisini kullanmaları bahis konusu olmakla beraber, Anayasamız buna da 140. maddesinde cevaz vermektedir. Zira Anayasamız, adlî ve askerî yargının yanında idarî yargıyı da tanımış ve 140. maddesinde hükme bağlamış bulunmaktadır. Keza bu maddenin 1. fıkrasında Danıştay'ı, «kanunların başka İdarî yargı mercilerine bırakmadığı konularda ilk derece ve genel olarak üst derece idare mahkemesi» olarak tavsif etmek suretiyle, başka alt kademe İdarî yargı mercilerini kabul etmiştir. Nitekim Damştay İkinci Dairesi ile İdarî Daireler Kurulundan başka M.M. Kanunu hükümleri gereğince son tahkikatın açılıp açılmayacağı kararını verme yetkisini haiz İdarî kurullar da, halen mevcut olan «başka alt kademe İdarî yargı mercileri» dir.

Bunlardan il ve ilce idare kurullarının İdarî yargı mercii niteliğini taşıdıkları, kuruluşlarını düzenleyen İl İdaresi Kanununun 60. maddesinde, « İdarî, istişarî mahiyetteki kararlar yanında, kazaî mahiyetteki kararlar yanında, kazaî mahiyette kararlar almaları» da hükme bağlanmak suretiyle belirtilmiştir.

Merkezdeki Bakanlık ve müstakil idareler memurin muhakemat encümenlerine gelince; bunların devamlı idari yargı mercii niteliğinde olduklarını açıkça öngören herhangi bir kanunî hüküm mevcut olmamakla beraber, son tahkikatın açılıp açılmayacağı kararının verilmesinde yargı yetkisinin kullanılması bahis konusu edildiğinde, bu encümenler, yargı yetkisini M.M. Kanunundan almak suretiyle mevcut idari yargı mercileri arasına girmektedirler. Kaldı ki, bu encümenlerce son tahkikatın açılıp açılmayacağına dair verilen kararlar kesin olmayıp, dolayısıyla esasa müessir değildirler, tik tahkikatın sonuç kararlarından esasa müessir olanlar, sadece İl İdare Kurulları ile Danıştay İkinci Dairesi ve İdarî Daireler Kurulunca verilmektedir. Dolayısıyla, kanaatimizce yargı yetkisinin kullanılması sadece bunlar için bahis konusudur.

Şu hususu da belirtelim ki, Anayasa hükümleri arasında aykırılık olmayacağından, Anayasamızın 140. maddesinde tanınan, Danıştay'

dan başka alt kademe İdarî yargı mercilerinin, dolayısıyla Danıştay İkinci Dairesi ile İdarî Daireler Kurulundan başka, M. M. rejimimizin ana prensibi gereğince 7son tahkikatın açılıp açılmayacağına karar verecek olan diğer İdarî kurulların, Gene Anayasa'nın 7. maddesince bağımsız hale getirilmeleri zarurî olmakla beraber, bu zaruret, bahis konusunu mercilerin kuruluşlarını düzenleyen hükümlerin ıslahı veya tamamen değiştirilmesi yahut alt kademe idare mahkemelerinin kurulmasıyla ilgili bir mesele olup, memurun muhakematı rejimimizin ana prensibine halel getirmemektedir. Zira prensip bakımından memurun muhakematı rejimimizde önemli olan, son tahkikatın açılıp açılmayacağı kararının İdarî mercilerce verilmesi olup, yargı yetkisini kullanabilecek olan İdarî merciler, Anayasa' nın 140. maddesinin 1. fıkrasında «Danıştay ve diğer diarı yargı mercileri» olarak kademeli bir şekilde öngörülmüşlerdir.

Kaldı ki, Danıştay İkinci Dairesi ve İdarî Daireler Kurulu dışındaki diğer karar mercileri, her ne kadar üyelerinin niteliği bakımından bağımsız değillerse de, başka bir deyimle, bağımsız hakim niteliğindeki üyelerden teşekkül etmemişlerse de, kurul halinde son tahkikatın açılıp açılmayacağına karar verilmesi hususunda, yani bu görevlerinde Anayasanın 132. maddesine uygun olarak bağımsızdırlar. Nitekim kararı, tahkikat evrakının muhtevasına, kanuna ve kanaatlerine göre vermektedirler. Herhangibir makam tarafından bu kararların verilmesine tesir edici mahiyette emirler verileceğinden bahseden herhangi kanunî bir hüküm de yoktur.

e) —İlk tahkikatı yaparak fezlekeyi tanzim edecek İdarî mercilerin, yani resen tahkikat açma yetkisini haiz olarak tahkikat yapan makamların veya tahkik memurlarının yahut tahkik heyetlerinin sorgu hakimi yetkilerini haiz oluşları hususunu, ilk tahkikat mekanizmasının işleyişi ile ilgili olması sebebiyle ileride incelemek üzere şimdilik bir tarafa bırakacak olursak, ilk tahkikat yapılarak fezlekenin tanzimi yetkisi, başlı başına bir yargı yetkisi niteliğinde değildir. Zira fezleke sonunda belirtilecek olan, sadece tahkikatı yapanın kanaati olup, ne doğrudan doğruya esasa ait ve ne de dolayısıyla esasa müessir bir kararın verilmesi bahis konusu değildir. Nitekim bu hususu doğrulayıcı bir misal olarak; hakim sıfat ve yetkilerini haiz olmadıkları halde, C. savcılarınca hazırlık tahkikatının yapılarak taleptenamenin tanzim edilmesini gösterebiliriz.

3 — «Tabii yargı yolu» nu öngören Anayasa'mn 32. maddesi hükmü şöyledir :

«Hiç kimse, tabii hakiminden başka bir merci önüne çıkarılamaz...

«Bir kimseyi tabii hakiminden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.»

Bu maddenin 1. fıkrası, 2. fıkrası ile birlikte mütalâ edildiği takdirde, maddenin ruh ve gayesi anlaşılmaktadır ki, bu da kısaca; fertler bakımından bir teminat olmak üzere, yargı mercilerinin kanunla önceden tespit edilmesidir. Böylece bu madde ile önlenen husus, önceden kanunla öngörülmediği halde, sonradan işlenen bazı suçlar var ya suç işledikten sonra suçu işleyen bazı fertler için özel olarak olağanüstü yetkileri haiz yargı mercilerinin kurulması ve fertlerin bu yargı mercileri önüne çıkarılmaları hususu olup, maddenin 1. fıkrasındaki «tabii hakim» tabiri ile kastedilen, sanıkların sıfat ve suçlarının mahiyetlerine göre önceden kanunla tespit olunan normal yargı mercileridir. Şunu da ilâve edelim ki, 2. fıkraya göre bir kimsenin tabii hakiminden başka bir merci önüne çıkarılması sonucunu, vargi yetkisine sahip olağanüstü mercilerin kuruluşu, doğuracağına göre, 1. fıkradaki «tabii hakimden başka merci»den maksat da, mezkûr yargı yetkisine sahip olağanüstü mercilerdir.

Keza ayrıca, kanaatimizce bu madde hükümleri, esas itibariyle, esasa ait hükmü verecek olan yargılama, yani son tahkikat mercilerine taallük etmektedir.

İşte memurun muhakematı rejimimizin ana prensibinin, yukarıda açıklanan mezkûr 32. madde hükümlerine de aykırı olmadığı meydandadır. Zira :

a) — Memurin muhakematı rejimimizde prensip gereğince, ilk tahkikatın idarece yapılarak, son tahkikatın açılıp açılmayacağı kararının İdarî kurullarca verilmesinde, ne sanık memurun tabii vargi mercii önüne çıkarılmaması ve ne de yargı yetkisine sahip olağanüstü mercilerin kurulması bahis konusu değildir.

Şöyle ki :

aa) —İlk tahkikatı yaparak fezlekeyi tanzim edecek olan İdarî merciler, görev ve yetkileriyle birlikte kanunla önceden öngörüldüklerine göre, sanığın, şahitlerin, bilirkişilerin bu merciler önüne çıkmaları hususu da normal bir yoldur. Kaldı ki, bu mercilerin ilk tahkikatı yapmaları ve fezlekeyi tanzim etmeleri, başlı başına bir yargı yetkisi mahiyetinde olmadığından, bu hususu, kanunla önce-

den öngörülüşleriyle birlikte mütalâ edersek, ferdî teminatı zedeleyici olarak sanık aleyhine teşkil olunmuş yargı yetkisine sahip olağanüstü mercilerden olmadıkları anlaşılır.

Bu mercilerin sorgu hakimi yetkilerini haiz oluşlarını şimdilik bir tarafa bırakacak olursak, hakim niteliğinde bulunmamaları da, ifadesi gerekli şahısların bu merciler önüne çıkmalarına mâni değildir. Nitekim disiplin kovuşturmalarında da sanık, hakim niteliğinde olmayan İdarî merciler önüne çıkmaktadır.

bb) — Son tahkikatın açılıp açılmayacağına karar veren İdarî kurulların bu kararları verme yetkileri yargı yetkisi niteliğinde olsa da, bu merciler de olağanüstü yargı mercilerinden değildirler. Zira gene kanunla önceden öngörülen normal İdarî yargı mercilerindendirler. Nitekim, bahis konusu İdarî kurullar, memurin muhakematı kanununda ayrı ayrı belli edildikleri gibi, İdarî yargının ve varğı yetkisine sahip İdarî mercilerin varlığı, Anayasa'nın 140. maddesinde öngörülmüştür.

Kaldı ki, ilk tahkikatın sonuç kararını verecek olan idari kurullar, esas itibariyle dosya üzerinde inceleme yapacaklarından, ifade vermek için bu kurulların önüne çıkma durumu yoktur. Ancak istisnaî olarak, idari kurullarca lüzum görüldüğünde gerekli izahat verilmek üzere bu kurullar önüne çıkmaktadır.

cc) — İfadesi gereken şahısların önüne çıkacakları mercilerin, mutlaka genel usul hükümlerinde öngörülmüş bulunması şart değildir. M. Muhakematı Kanunu hükümleri ile öngörülen merciler de aynı derecede meşru ve normaldir. Zira gerek M. M. Kanunu hükümleri ve gerekse C. M. Usulü Kanunu hükümleri, kaideler hierarşisinde aynı kademeyi işgal etmekte olup, eşit kuvvettedirler. Önemli olan, mezkûr mercilerin önceden kanunla öngörülmeleridir.

b) — Gene memurin muhakematı rejimimizin ana prensibi, gereğince son tahkikat, yani yargılama, adli mahkemelerde yapılacaktır. Zaten Anayasanın mezkûr maddesi hükmü de, kanaatimizce esas itibariyle son tahkikat safhasına yani yargılamaya taallük etmektedir.

4 — Yukarıda bahis konusu edilen Anayasa'nın 7. ve 32. maddeleri hükümleri, fertler için yargı yönünden teminat teşkil etmektedir. Memurin muhakematı rejimimizin de, ferdin yargı teminatını zedelemesi bahis konusu olmayıp, bilâkis memurlar için bir teminat müessesesi mahiyetinde olduğu şüphesizdir.

5 — Prensip yönünden memurun muhakematı rejimimiz Anayasaya aykırı olmadığı gibi, bilâkis onun ruh ve gayelerine uymakta, baza anayasa prensiplerinin gerçekleşmesi için varlığı zarurî bir müessese olmaktadır. Şöyle ki:

a) — Anayasamız 5. maddesinde yasama yetkisinin T. B. M. Meclisine ait olduğunu; 6. maddesinde, yürütme görevinin «kanunlar çerçevesinde Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulunca yerine getirileceğini»; 7. maddesinde de, «yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağı» m hükmüne bağlamak suretiyle, «kuvvetler ayırımı» prensibini kabul etmiş bulunmaktadır. «İdarî ve adlî kuvvetlerin ayrılığı, birbiri karşısında bağımsızlığı» da bu ana prensibin bir parçasıdır.

İşte Memurin Muhakematı rejimimizin ana prensibi, «İdarî ve adlî kuvvetlerin ayrılığı, birbiri karşısında bağımsızlığı» prensibinin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Aksini, yani, memurların görevleri sırasında veya görevleri dolayısıyla işlenen suçlarından ötürü haklarında ilk tahkikatın da adlî merciler tarafından yapılarak sonuçlandırıldığını düşünecek olursak, adlî merciler, olur olmaz şikâyetlere maruz memurlar kanalı ile sık sık İdarî amme hizmetlerinin ifasına müdahalede bulunabileceklerinden, İdarî ve adlî kuvvetlerin ayrılığı prensibinin gerçekleşmesi imkânsız olacaktır.

b) — Keza Anayasa'mız, İktisadî ve sosyal hayatın düzenlenmesinde devlete geniş ölçüde görevler vermiştir. Nitekim 2. maddesinde; Devletin, diğer nitelikleri yanında aynı zamanda «sosyal bir hukuk devleti» niteliğini taşıdığı da öngörülmüş olup, 10. maddesinde de Devletin, «kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşamayacak surette sınırlayan siyasî, İktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırarak, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlayacağı» hükmüne bağlanmıştır.

Ayrıca Anayasa'nın 117. maddesinin 1. fıkrasındaki «Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asil ve sürekli görevler, memurlar eliyle görülür» hükmünden de anlaşılmaktadır ki, Devlete yüklenen hizmetleri yapacak olan memurlardır.

İşte memurin muhakematı rejimimiz prensip itibariyle, memurların olur olmaz şikâyetlerle sık sık ve derhal hakim huzuruna çıkmalarını ve böylece moralman sarsılmalarını önlemek suretiyle, ba-

his konusu hizmetlerin aksamadan yürütülmesi, dolayısıyla Anayasa'nın ön plânda tuttuğu «kamu yararı»nın gerçekleşmesi nihai gayesini gütmektedir.

C) — İşleyiş yönünden :

Burada memurun muhakematı rejimimizde ilk tahkikat mekanizmasının işleyişiyle ilgili olarak M. M. Kanununun 2. ve 6. maddelerinde yer alan ana hükümlerin Anayasanın ilgili hükümleri karşısındaki durumu açıklanacaktır. (238).

M. M. Kanununun 2. maddesinde; ilk tahkikatın bu maddede sayılan resen tahkikat açmaya yetkili tahkikat mercileri tarafından bizzat veya bilvasıta C. M. Usulü Kanununa göre yürütüleceği, keza aynı kanunun 6. maddesinde de; «ilk tahkikatın yapılmasında, ve lüzum veya men'i muhakemeye ait muamelâtta bu kanunda açıklanmayan hususlarda C. M. Usulü Kanunu hükümlerine göre hareket olunacağı» hükmüne bağlanmak suretiyle, gerek ilk tahkikatı yaparak fezlekeyi düzenleyecek olan İdarî merciler, yani resen tahkikat açarak bizzat yapan tahkik mercileri veya tayin edecekleri tahkik memurları ile tahkik heyetleri, gerekse karar mercileri, açıkça ifade olunmamakla beraber, zimnen sorgu hakimi yetkilerini haiz kılınmışlardır.

Böylece ilk tahkikatta bu merciler, M. M. Kanununda hüküm bulunmayan hallerde sorgu hakiminin C. M. Usulü Kanununa göre haiz olduğu yetkileri kullanacak, gerekli tedbirleri uygulayacaklardır. Ancak, karar mercileri, esas itibariyle evrak üzerinde inceleme yapmaları sebebiyle sorgu hakiminin ilk tahkikatın sonuç kararını verme yetkisi dışındaki yetkilerini ancak çok istisnaî hallerde kullanabileceklerinden ve zaten karar mercileri arasında bulunan Danıştay İkinci Dairesi ile İdarî Daireler Kurulu bağımsız bir idare mahkemesi niteliğinde olmaları dolayısıyla sorgu hakimi yetkilerini haiz oluşları Anayasa'ya aykırı bulunmadığından, bilhassa, ilk tahkikatı fiilen yürütecek olan İdarî mercilere sorgu hakimi yetkilerini tanınması ve bu yetkileri haiz olarak gerekli tedbirlere başvuru –

(238) Memurin Muhakematı Kanununun tevkif ve kefalete bağlama ile ilgili olan 16. maddesi, Anayasa Mahkemesinin 20.9.1963 gün ve E. 1963/59, K. 1963/225 sayılı karar ile iptal edildiğinden ve gerek bu karar, gerekse bu konunun bugünkü hal tarzı ile ilgili görüşümüz daha önce belirtildiğinden, burada tekrar bahis konusu edilmeyecektir.

malarına imkân vermesi bakımından M. M. Kanununun mezkûr hükümlerinin Anayasa karşısındaki durumunun açıklanması önem kazanmaktadır.

İşte ilk tahkikatta İdarî mercilerin sorgu hakimi yetkilerini haiz oluşlarının, dolayısıyla buna cevaz veren M. M. Kanununun mezkûr hükümlerinin Anayasa'ya aykırı olduğu yolundaki görüşün dayanağı teşkil eden ilgili Anayasa hükümleri de; Anayasa'nın «kişi dokunulmazlığı», «özel hayatın gizliliği» ve «konut dokunulmazlığı» prensiplerini öngören sırasıyla 14, 15 ve 16. maddeleri hükümleridir.

Bu ön açıklamadan sonra, M. M. Kanununun 2. ve 6. maddelerinin ilk tahkikatta İdarî mercilere sorgu hakimi yetkilerini veren bahis konusu hükümlerinin, bu bakımdan Anayasanın mezkûr 14, 15, 16. ve 30. maddeleri karşısındaki durumu ile ilgili görüşlerin gerçekleriyle birlikte açıklanmasına geçebiliriz :

Bu konuda iki görüş mevcuttur :

1 — Aykırılık bulunduğu yolundaki görüş :

Bu görüş, Anayasa Mahkemesinde de ekseriyetle benimsemesi sebebiyle, hakim görüş olarak önem kazanmaktadır.

Bu görüşün Anayasa Mahkemesince ekseriyetle benimsendiği hususu, Anayasa Mahkemesinin, 4237 sayılı «Fevkalâde hallerde haksız mal iktisap edenler hakkındaki kamu» un gene tahkiki memurlarına sorgu hakimi yetkilerini veren 8. maddesinin iptaline dair 11.12.1964 gün ve E. 1963/138. K. 1964/71 sayılı olup ekseriyetle verilen kararından dolayısıyla yani zımnen anlaşılmaktadır. Zira bu karar ile iptal edilen 4237 sayılı kanunun 8. maddesi, ilk tahkikatta İdarî mercilere sorgu hakimi yetkilerini tanınması dolayısıyla, M. M. Kanununun mezkûr hükümleriyle aynı mahiyette idi. Böylece her ne kadar Anayasa Mahkemesi tarafından doğrudan M. M. Kanununun mezkûr hükümleriyle ilgili bir karar verilmemişse de, 4237 sayılı kanunun aynı mahiyette olan 8. maddesinin iptaline dair ekseriyetle verilen karar dolayısı ile, Anayasa Mahkemesinde, M. M. Kanununun idarî mercilere sorgu hakimi yetkisini veren 2. ve 6. maddeleri hükümlerinin de Anayasa'ya aykırı bulunduğu yolunda zımnen hakim bir fikir belirmiş olmaktadır.

İşte bu sebeptendir ki; burada, bu görüşün gerekçesi olarak, mezkûr Anayasa Mahkemesi kararının gerekçesinin, 4237 sayılı kanunun 8. maddesinin iptaline sebep olarak gösterilen ilgili kısımlarını belirteceğiz.

Bu görüşün gerekçesi şöyledir :

a) —İlk tahkikat işlemleri genel olarak; sanığı sorguya çekmek, şahit dinlemek, arama, keşif yapmak, bilirkişiye başvurmak ve zabıttır.

Sorgu hakimi yukarıdaki işlemleri yaparken, davet olunup da gelmeyen tanıkları ve sanığı para cezasına mahkûm edebilir. Keza tanıklığa veya yemine cebir için hapsedebilir; şüpheli kişilerin üstlerini, eşyalarını, özel kâğıtlarını arayabilir; konutta, işyerinde veya başka yerlerde arama yapabilir. Belli istisnalar dışında, sübut vasıtalarından olmak üzere faydalı görülen şeyleri, konutta veya nerede bulunursa bulunsun zorla alarak zapt edebilir ve kaçırma halinde taziyk hapsi uygulayabilir.

İşte M. M. Kanununun 2. ve 6. maddelerinin bahis konusu hükümleri, ilk tahkikatta İdarî mercilere izmnen sorgu hakimi yetkilerini vermek suretiyle, sorgu hakimi tarafından uygulanabilecek olan bütün bu tedbirlerin, bunlar tarafından da uygulanmasına cevaz vermiş bulunmaktadır.

Halbuki, zorla getirilme, zaptı gereken eşyanın kaçırılması halinde hapis taziyki, para cezası, hapse mahkûmiyet; kişi dokunulmazlığı ve hüriyetini kayıtlayıcı tasarruflar olup, Anayasanın «kişi dokunulmazlığı» nı teminat altına alan 14. maddesinin 2. fıkrasında, «kişi dokunulmazlığı ve hüriyetinin, kanunun açıkça gösterdiği hallerde usulüne göre verilmiş hakim kararı olmadıkça kayıtlanamayacağı» hükme bağlanmıştır.

Keza Anayasanın «özel hayatın gizliliğini» teminat altına alan 15. maddesinde, kamu düzeninin gerektirdiği haller dışında bir kimsenin üstünün, özel kâğıtlarının ve eşyasının aranmasının; «konut dokunulmazlığı» m teminat altına alan 16. maddesinde de, milli güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan haller dışında konuta girilerek arama yapılmasının ve buradaki eşyaya el konulabilmesinin ancak kanunun açıkça gösterdiği hallerde, usulüne göre verilmiş hakim kararı ile mümkün olabileceği, prensip olarak öngörülmüş bulunmaktadır.

İlk tahkikatla görevli olan İdarî merciler — (re'sen tahkikat açarak bizzat yapan tahkik mercileri veya tayin edecekleri tahkik memurları ile tahkik heyetleri) — ise, Anayasa'nın 132. maddesinde belirtilen hakim niteliğini taşımamaktadırlar.

b) — Hernekadar Anayasa'nın 15. maddesinin 2. fıkrasında «kamu düzeninin gerektirdiği hallerde»; 16. maddesinin 2. fıkrasında da «millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde», kanunla yetkili kılman merciin emri ile bu maddelerde bahis konusu tasarrufların yapılabileceği yani özel hayatın gizliliğine ve konuta dokunulmasına cevaz verildiği belirtilmek suretiyle, keza bu tasarrufların «kanunun açıkça gösterdiği hallerde usulüne göre verilmiş hakim kararı olmadıkça yapılamayacağı» prensibine istisna konulmuş ise de :

aa) — M. M. Kanunu hükümleri gereğince ilk tahkikatla görevli İdarî merciler, özellikle resen tahkikat açmaya yetkili olup bizzat yapacak tahkik mercileri veya tayin edecekleri tahkik memurları ile tahkik heyetleri, 15 ve 16. maddelerde belirtilen bu istisnaî hallerde emir vermeye kanunla yetkili kılınmış birer merci olarak telâkki edilemez. Zira, M. M. Kanununun uygulanacağı bütün hallerde kamu düzeni, yahut millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunacağı bahis konusu olamaz.

bb) — İlk tahkikatla görevli İdarî mercilerin, Anayasanın 15 ve 16. maddelerinde gösterilen istisnaî şartların yani 15. maddede belirtilen «kamu düzeninin gerektirdiği hallerin» yahut 16. maddede belirtilen «millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerin» bulunması takdirinde, kendiliklerinden veya kanunla yetkili kılınan bir merci tarafından emir verildikten sonra bu arama, keşif, zabıt gibi yetkileri kullanabilecekleri hakkında, M. M. Kanununun 2 ve 6. maddelerinin bahis konusu hükümlerinde bdr kayıt yoktur.

c) — M. M. Kanununun 2 ve 6. maddelerinin bahis konusu hükümlerinde, ilk tahkikatla görevli İdarî mercilerin, hapsen tazyik, arama, keşif, zabıt gibi işlemlere başvurmaları gerektiğinde, hakimden bu hususlarda karar almaları gerektiği hakkında da bir kayıt yoktur.

İşte bütün bu sebeplerle, ilk tahkikatta İdarî mercilere sorgu hakimi yetkilerini veren M. M. Kanununun 2 ve 6. maddelerinin bahis konusu hükümleri, Anayasanın 14, 15 ve 16. maddelerine aykırı görülmektedir.

2 — Aykırılık bulunmadığı yolundaki görüş :

Bu görüş de, mezkûr karar dolayısıyla zımnen, Anayasa Mahkemesinde azınlık görüşü olarak belirmiş olmaktadır.

İşte bu sebepten, bu görüşün gerekçesi açıklanırken, mezkûr Anayasa Mahkemesi kararının muhalefet şerhinde ileri sürülen sebeplerden ilgili olanlar nazara alınacaktır. Ancak, sadece bu sebepler nazara alınmakla kalmayarak, şahsen iştirak ettiğimiz bu görüşün savunulması hususunda bilhassa şahsî görüşlerimiz belirtilecektir.

Bu görüşün gerekçesi:

a) — İlk tahkikatı yapan İdarî merciler tarafından, davete gelin iyen sanığın, şahitlerin ve bilirkişilerin ihzaren getirilmeleri, para cezasına mahkûm edilmeleri, keza gerek şahitliğe, bilirkişiliğe veya yemine cebir için ve gerekse zaptı gereken eşyanın kaçırılması halinde hapsen tazyik yoluna başvurulması, Anayasanın 14. maddesine aykırı değildir. Şöyle ki:

aa) — İhzaren getirilme, tutuklamada olduğu gibi, kişi dokunulmazlığı ve hürriyetini mutlak olarak kayıtlamamaktadır. (239).

bb) — Para cezasına mahkûmiyet de, Anayasanın 14. maddesindeki «kişi dokunulmazlığı ve hürriyeti» prensibi ile ilgili olamaz. Para cezası. İdarî bir tedbir olarak idarece çeşitli İdarî konularda uygulanmaktadır. Meselâ trafik cezalarında olduğu gibi. Kaldı ki, para cezasına mahkûm olup olmamak, haklarında bu cezanın uygulanacağı şahısların iradesine bağlıdır.

cc) — Şahitler ve bilirkişiler hakkındaki para cezalarının tahsil olunmaması halinde hapse çevrilmesi ve gerek yemine, şahitliğe, bilirkişi beyanına cebir için, gerekse zaptı gereken eşyanın kaçırılması halinde tazyik hapsine başvurulması da, kanaatimizce 14. maddede korunan «kişi dokunulmazlığı ve hürriyeti» ni kayıtlayıcı nitelikte değildir. Zira bu tedbirlere başvurulmaması veya başvurulması ve başvurulduğu takdirde kaldırılmaları, tedbirlerle ilgili kimselerin, yani şahit veya bilirkişilerin tamamen iradelerine bağlıdır. Nitekim yemin edilmesi, şahitlikten ve bilirkişi sıfatıyla beyanda

(239) Mezkûr Anayasa Mahkemesi kararının muhalefet şerhinde, ihzaren getirilmenin tutuklama niteliğinde olmadığı belirtilmiştir.

bulunmaktan, zaptı gereken eşyanın tesliminden kaçınılması hallerinde, ilgili şahıslar hakkında tazyik hapsi uygulanmayacaktır. Şayet mezkûr şahıslar tarafından aksine hareket edilmiş ve tazyik hapsi uygulanmış ise, bahis konusu hususlar yerine getirildiği takdirde, alman bu tedbirler derhal kaldırılacaktır.

b) —Anayasanın 15. maddesinde «kamu düzeninin gerektirdiği hallerde», 16. maddesinde ise «millî güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde» kanunla yetkili kılman mercii'nin emri ile arama, keşif, zabıt gibi işlemlerin uygulanmasına cevaz veren istisnai hükümler bulunduğundan, ilk tahkikatla görevli olup, Anayasanın 132. maddesinde belirtilen hakim niteliğini taşımayan İdarî merciler tarafından mezkûr işlemlerin bizzat uygulanması hususu, Anayasanın bu maddelerine aykırı bulunmamaktadır. Şöyle ki :

aa) — M. Muhakematı rejimimiz, özellikle M. M. Kanunu bakımından bahis konusu olmıyan, 16. maddedeki «millî güvenlik» deyimini birtarafa bırakacak olursak, «kamu düzeninin gerektirdiği veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerin ne zaman bahis konusu olacağı ve hangi mercilerin yetkin kılınacağı hususu, 15 ve 16. maddelerde Yasama Organına bırakılmış olup, kanunla önceden tespit olunur. Yani bu halleri, tahkikatı fiilen yapan İdarî mercilerin takdir etmeleri durumu yoktur. Zira bu husus, bahis konusu 15 ve 16. maddelerin Temsilciler Meclisinde müzakeresi sırasında doğan misallerden anlaşılacağı üzere mezkûr meclisçe benimsenmiştir. (240).

bb) — «Kamu düzeni» ve dolayısıyla «kamu yararı», Anayasa' nın gerek 15 ve gerekse 16. maddelerinde, bu maddelerde korunan «özel hayatın gizliliği» ve «konut dokunulmazlığı» prensiplerine nazaran ön plânda tutulmuştur.

cc) —İşte M. Muhakematı Kanunu da, başlı başına «kamu düzeni» nin, dolayısıyla «kamu yararı» nın korunması bakımından vazedilmiş bir kanun olup, ilk tahkikatla görevli İdarî mercilerin de, bu kanunla yetkili kılındıkları ve 15 ve 16. maddelerin Temsilciler Meclisinde müzakeresi sırasında beliren mezkûr kanaat nazara alındığında, bu idari mercilerin, 15 ve 16. maddelerde bahsedilen «kanunla yetkili kılınan merciler» den oldukları anlaşılır. Şu halde Ana-

(240) Bu hususlar, mezkûr Anayasa Mahkemesi kararının muhalefet şerhinde Belirtilmiştir.

yasanın 132. maddesinde belirtilen hakim niteliğinde bulunmayan bu mercilerce de, arama, zabıt, keşif gibi işlemlere başvurulması, Anayasanın 15 ve 16. maddelerine aykırı bulunmamaktadır.

M. Muhakematı Kanununun, kamu düzeninin, dolayısıyla kamu yararının korunması bakımından vazedildiği hususunu şöyle izah edebiliriz :

Memurların, görevleri sırasında veya görevleriyle ilgili olarak işlenen suçlarından ötürü M. M. Kanununda düzenlenen istisnâî bir cezaî takibat usulüne tâbî tutulmuş bulunmalarının yani bu kabil suçlarından ötürü ilk tahkikatın idarece yapılarak, İdarî kurullarca son tahkikatın açılıp açılmayacağına karar verilmesi ve bu kurullarca verilerek kesinleşen son tahkikatın açılması kararı üzerine adlî mahkemelerde yargılanmalarının başlıca gayeleri; deruhte ettikleri amme hizmetlerinin aksamaması ve adlî otoritelerin memur kanalıyla idareye ve İdarî hizmetlere müdahalede bulunarak tesir etmelerinin önlenmesidir. Nitekim bu kanun olmasaydı ve böylece memurlar, bu kabil suçlarından ötürü de genel usul hükümlerine tâbî tutulsalardı, gerek olur olmaz şikâyetlerle sık sık hakim huzuruna çıkmaları, gerekse bu sebepten moralman sarsılmaları dolayısıyla, deruhte ettikleri hizmetler aksayacak, hem de «adlî ve İdarî kuvvetler ayrılığı» prensibi gerçekleşmeyecek ve dolayısıyla kamu düzeni bozularak, kamu yararı haleldar olacaktı.

İşte bütün bu sayılan sebepler, ilk tahkikatta İdarî mercilere sorgu hakimi yetkilerini veren M. M. Kanununun 2. ve 6. maddelerinin bahis konusu hükümlerinin, Anayasanın 14, 15 ve 16. maddeleri hükümlerine aykırı bulunmadığı görüşünü doğrulamaktadır.

D) — Sonuç :

Memurin muhakematı rejimimizin işleyiş yönünden Anayasaya aykırı olduğu, mezkûr karar dolayısıyla Anayasa Mahkemesinde hakim bir fikir olarak zımnen belirmiş bulunmaktadır. Hernekadar şahsen ayrı kanaatte isek de, Anayasa Mahkemesince zımnen benimsenen görüşün önemi haiz olduğu ve dikkate alınması gerektiği

Böylece sonuç olarak diyebiliriz ki; prensip yönünden Anayasa'ya aykırı olmayıp, bilâkis uygun bulunan memurin muhakemati rejimimizin kaldırılması değil, işleyiş yönünden Anayasa karşısında ıslâhî suretiyle devamı düşünülmelidir; gerekli olan da budur.

Memurin muhakemati rejimimizin işleyiş yönünde ıslahî ile ilgili olarak şu çareleri ileri sürebiliriz :

1 — İlk tahkikatla görevli idari mercilere zımnen sorgu hakimi yetkilerini veren M. M. Kanununun mezkûr 2 ve 6. maddeleri hükümlerine ek olarak, «bu merciler tarafından hakimden karar almak suretiyle gereken hallerde tazyik hapsi, arama, zabıt, keşif gibi işlemlere başvurulabileceği» kaydının konması.

2 — Bağımsız alt kademe yargı mercilerinin, özellikle, düşünülen bölge idare mahkemelerinin kurulması ve memurin muhakemati işleriyle görevlendirilmeleri; bilhassa ilk tahkikatın yapılarak fezlekenin tanzimi işinin, yani tahkik memurluğu görevinin bu merciler nezdine verilmesi ve kuruluşlarının buna göre düzenlenmesi.

Kanaatimizce; 1. şıkta, memurin muhakemati kanununa göre görevlendirilen idari mercilerin, adli mercilerin kararlarıyla bağlanmaları, dolayısıyla ilk tahkikat mekanizmasının işleyişinin aksaması ihtimali mevcuttur. II. şık ise, memurin muhakemati rejimimizin Anayasa karşısındaki durumuyla ilgili bütün menfi tereddütleri bertaraf etmekte ve dolayısıyla en iyi bir hal tarzı olmaktadır.

TERCÜMELER

AMME İDARESİ OKULU

KUDÜS «İSRAİL»

Çeviren. : A. Hayrettin KALKANDELEN

ARAŞTIRMA VE ÖĞRETİMDE KULLANILAN

GEREÇLER

Okulda uygulanmakta olan çeşitli öğretim ve çalışma metotları ile birlikte, öğretmenler, konferansçılar ve öğrenciler tarafından, en fazla etkili, çalışma ve öğretim gerekleri kullanılmaktadır.

Çalışma odalarının donatımı (döşemelik eşyadan kara tahtaya kadar), ihtiyaçlara göre ayarlanmaktadır. Grup halindeki öğretimde kullanılan gereçler arasında, afişler, resimler, slayd'lar, diyagram ve krokiler, modeller, levhalar ve göz ve kulağa hitabeden araçlar bulunmaktadır.

Şahsî olarak yapılacak çalışmalara ait gereçler, bu çalışmalarda bulunacaklara yol gösterici sorular ile kayıtlardır. Bütün bunlar, kursiyerlere çalışmalarında meslekî dokümanlardan suretler alınmasında yardım etmek üzere düzenlenmişlerdir.

KİTAPLIK

Okul, kursiyerlerin (gerek devlet gerekse kamu kuruluşlarında amme idaresi ile ilgilenen herkesin) istedikleri gibi kullanacakları 6000 ciltlik bir kitaplığa sahiptir. Burada, birinci sınıf değerinde ana dokümanlar, ders kitapları, idarede ve onun çeşitli kollarında (amme idaresi, işletme idaresi, sosyal refah idaresi, sağlık idaresi, trafik idaresi, tarımsal işletme idaresi, belediye idaresi, mühendislik ve personel idareleri gibi) yapılacak araştırma için gerekli yardımcı eserler ile referans kitapları bulunmaktadır. Ayrıca, işletme teknikleri (araştırma ve eğitim teknikleri, usul bilgileri, organizasyon ve metot, büro idaresi, mali idare ve bütçe, defter tutma ve denetleme,

maliyet ve istatistikler gibi), Siyasî ilimler, Hukuk, Sosyoloji, Sosyal psikoloji, ekonomik vb. konulardaki her çeşit doküman da kitaplıkta ilgililerin faydalanmasına arz edilmiştir.

Kitaplık, bu konularla ilgisi bulunan gerek İsrail’de, gerekse yabancı memleketlerdeki periodikleri de düzenli bir şekilde sağlamak ve ilgililerin faydalanmasına sunmaktadır. Detaylı bir katalog ve kitaplığın çalışmalarıyla ilgili çeşitli konulan kapsayan bir kitap, okul adına bastırılmakta ve ilgililere gönderilmektedir. Bu katalog, kitaplığın kullanılmasını ve ondan etkili bir şekilde faydalanılmasını kolaylaştırmaktadır.

Kitaplık, kursiyerlerin ihtiyaçlarına uygun olarak ve devlet daireleri ile kamu kuruluşlarının talebi üzerine İdarî konularda büyük anlam ve fayda taşıyan bir bibliyografya listesi hazırlamaktadır.

YAYINLAR

Kurs çalışmalarında kullanılmak üzere yazılmış veya başka bir dilden bu amaç için çevirilmiş kitap ve dokümanlar, toplanarak el kitapları halinde düzenlenmiştir :

1) İdarede insan unsuru - El kitabı :

Bunda, idarede insan problemlerini ele alan meslekî dokümanların, sebep ve faaliyetler, kişi ve gruplar, İdarî liderlik, denetim, idari değişmelere giriş vb. konulardan seçilmiş bölümleri vardır. Bazı bölümler, yöneticinin fonksiyonlarına ve personel idaresindeki memur ve hizmet problemlerine ayrılmıştır.

2) Amme idaresinde örnek olay çalışma ve egzersizleri :

İsrail’de, İdarî sahadaki uygulamalara dayalı 60 kadar örnek olay çalışması ve egzersizini kapsayan bir koleksiyon düzenlenmiştir. Amme idaresi ve ihtisaslaşmış İdarî konulardaki başlıca kurslar için gereken, sosyal refah idaresi, belediye idaresi, ekonomik işletme ve mali idare gibi çeşitli materyal bu kitapta yer almaktadır.

3) Amme idaresi — El kitabı :

Bu kitapta İdarî ilimlerin ana konularından, ders kitapları, çeşitli meslekî dergi ve gazetelerden seçilip alınmış bölümler bulun-

maktadır. Kitap, nazarı ve tatbiki sahalardaki gelişmelerin sentezi amacına çevriktir. Amme idaresi alanında yöneticiler ve kursiyerler için hazırlanmakta olan bu ana el kitabı 1965 yılı ocak ayında tamamlanmış olacaktır.

4) Belediye idaresi — El kitabı :

Bu kitap, özellikle mahalli idareler mâliyesi ve mahalli idarelerdeki muhasip ve sekreterlerin ödevlerde ilgili olarak belediye idaresi konusunda İsrail ve yabancı kaymaklardan derlenmiş olarak 1965 martında ilgililerin faydalanmalarına sunulacaktır.

UYGULAMALI ARAŞTIRMA

Yöneticilerin eğitimi ve bunlara idari bilgilerin verilmesi konusunda. okulun doğrudan doğruya görevli olduğu bilinmektedir. Bunda okulun, yönetimsel sahada çalışan insan gücünü geliştirmesi ve İsrail amme idaresinin ihtiyacı bulunan standartların tespiti, önemli bir yer kaplamaktadır. Bununla beraber, bu çalışma, İsrail’de, amme idaresini ve İdarî ilimleri geliştirmek için gereken gayretlerin ancak bir cephesini ifade eder. Okulun açtığı kursların bitiminde, proje çalışmalarında elde edilen sonuçların incelenmesi (değerlendirilmesi), okulun öğretim faaliyetlerde birlikte cereyan eder. Okul, İsrail amme idaresi sahasında, kendi öğretim faaliyetleri ile koordine edilmiş ve onları tamamlayıcı nitelikteki bir çalışmayı, uzlaştırmacı ve birlikte yürütücü bir yöne sevk etmek zorundadır. Bunun yanı başında okul, proje çalışmalarını kapsayan yerinde yapılacak incelemelerin sahasını genişletmiş buna ait araştırma metotların derinleştirmiş ve takviye etmiş, uygulamalı araştırma ve tatbikat projelerine geniş ölçüde yer vermiştir.

Uygulamalı araştırma, amme idaresinde yapılmakta olan bir araştırma veya inceleme olup şu amaçlara yönelmiştir :

- 1) Amme idaresinde üniform iş örnekleri bulunması,
- 2) İsrail amme idaresinin tecrübe ve gerçekleri üzerine oturtulacak İdarî doktrinlerin geliştirilmesi,
- 3) Devlet ve öteki kamu hizmetlerindeki soyut idarî problem-

Uygulamalı araştırma hususunda, okul, ele alınmış teşkiller karşısında tarafsız olmanın avantajlarına sahiptir. Bu hal, Kurum' un bir defa daha incelenmesi veya gözden geçirilmesini değil, bilakis, tamamen objektif hareket özgürlüğü içinde, uygulamaya müsait projeler düzenlenmesini mümkün kılar. Ayrıca, uygulamalı araştırma için bir özel komite, okul örgütüne eklenmiştir. Bu komite, devlet ve kamu hizmetleriyle görevli daire ve birimlerin yöneticilerinden teşekkül etmektedir. Bunların ödevleri, konu ile yakından ilişkilendirilmiştir. Bunlar, araştırmacılar (yüksek seviyedeki eğitim enstitüleri temsilcileri) ve okul temsilcileridir.

Bu komitenin fonksiyonları şunlardır : Okulun uygulamalı araştırma programını, konular, kapsam ve bütçe açılarından inceleyip, uygun bulmak; tatbikat projelerini koordine edenlerin, araştırma konuları için gereken standartlara ve uygun niteliklere haiz olup olmadıklarını inceleyip belirtmek; yapılmakta olan araştırmalar hakkında tavsiyelerde bulunmak ve projelerin kullanılmasını sağlamak.

Her tatbikat projesinin, ilgili bakanlık veya öteki kuruluşların temsilcileri, ilgili öğretim enstitüleri temsilcileri ile okul temsilcilerinin katıldığı bir «rehberlik komitesi» vardır. Bu komitenin ödevleri; projenin uygulanışına ait genel yolları tespit etmek, proje çalışmalarının gelişmesi ile ilgili raporları almak ve projeyi özetleyen tasarı vesika hakkında tavsiyelerde bulunmaktır.

Okul, araştırma konularını (tatbikat projelerini) tayin ve tespit ederken; çeşitli kursların plânlanması ve organize edilmesinde, bakanlıklardaki kursların planlanması hazırlıklarının etüdü sırasında ele alınmış malzeme ve problemlerle çalışma projelerine ait konuların tespitinde, çalışan eğitimcilerin tecrübe ve bilgilerinden daima faydalanır. Okul, bundan başka, başarılı çalışma projelerini, tatbikat projeleri seviyesine yükseltici bir görüşle işleyip geliştirmek suretiyle, onları değerlendirir. Bir öteki yönden, tatbikat projelerinden elde edilen malzeme, kurslar için bir esas ve kursiyerler için çalışma malzemesi olarak işe yarar. Örneğin, ihtisaslaşmış İdarî sahalardaki doktrinlerin geliştirilmesinde ve çok yönlü örnek olay çalışmalarının tamamlanma hazırlıklarında olduğu gibi.

Bundan başka, bazı kereler değişik eğilimlerdeki okulları bitirmiş olanların, tatbikat projelerinde elele verdikleri ve birlikte çalıştıkları görülmektedir. Bu çeşit bir işbirliği, kursta gereken bilgiyi genişletmek, sistemli bir düşünceye erişmek, idari sorunların

çözümlemesindeki gayretlere katılmakta ve İdarî doktrin tesisinde kendilerine gerekli imkânları sağlar. Eğitim ve tatbikî araştırma, böylece, okulun faaliyetlerindeki tek bir plân teşkil edecek şekilde birbiriyle ilgili kılınmıştır.

İdarî çalışmalar ile birlikte, uygulanmalı araştırmaların geliştirilmesinde, okul, nazarı öğretimle, İsrail'de devlet ve öteki kamu hizmetlerindeki İdarî tatbikatın gelişmesini sağlamak üzere her ikisi arasında yakın bir ilişki kurmağı ve bunu arttırmağı ümit etmektedir. Örneğin, mahallî idare konusunda âmme idaresi doktrininin şekli ve onun çeşitli problemlerinde olduğu gibi.

TEKNİK PERSONEL VE ÖĞRETMENLER

Okulun teknik kadrosu, idare ve eğitimde tecrübe sahibi bulunan üniversite mezunlarıdır. Bunlar iki kısımda organize edilmişlerdir.

a) Plânlama ve İdarî eğitim birimi : Bu birim; içinde eğitim plânlamasının yapıldığı İdarî sahalarda kritik niteliğe sahip problemlerin tespiti için etüdlerin hazırlanması, insan gücü ile ilgili verilerin toplanması, bakanlık veya ilgili kuruluşla işbirliği yapmak suretiyle kurslara katılacak adayların seçilmesi, ders programlarının geliştirilmesi, teknik malzemenin tespiti ve kurs çalışmalarının devamı sırasında koordinasyonun sağlanması ile uğraşır. İşler, birim üyeleri arasında, bakanlıklar ve ilgili kamu kuruluşlarına uygun olarak bölünmüştür. Sosyal nitelikteki bakanlıklar, ekonomik nitelikteki bakanlık, İdarî hizmet bakanlıkları ve mahallî idareler gibi.

b) Öğretim ve araştırma birimi :

Öğretim metotlarının geliştirilmesi, öğretim gereçlerinin hazırlanması, sonuçları belirtici bir görüşün ışığında kurslardan mezun olanların durumlarının izlenmesi, kursiyerler tarafından yürütülmekte olan proje uygulamalarına öğretmenler aracılığı ile kılavuzluk yapılması hizmetleriyle görevlendirilen bir birim, okul örgütüne eklenmiştir.

Birim, aynı zamanda, uygulamalı araştırmalar yapılması, projeler için plânların hazırlanması, kamu ve araştırma ve öğretim ku-

rumları ile ilişkiler kurulması, projelerin geliştirilmesinin denetlenmesi ve bunların amme hizmetinde kullanılmalarının izlenmesi konuları ile de uğraşmaktadır.

Öğretim kadrosu üç ana gruptan meydana gelir :

a) Okulun temelli öğretin kadrosu :

Bu öğretim kadrosu, orta seviyedeki yöneticilere, İdarî konularla bazı temel konuları, öğretim ve idarenin çeşitli sahalarında ihtisaslaşmağı mümkün kılacak bilgileri verir.

b) a grubundaki öğretmenler dışında, kısmen üniversite öğretim üyeleri, kısmen İdarî veya özelliğı bulunan konulardaki yönetim uzmanları. Bunlar, ekonomi, istatistik ve idare hukuku gibi yetiştirici nitelikteki ana konularla, sosyal refah idaresi ve belediye idaresi gibi özellik arz eden idari disiplinleri öğretirler.

c) Devlet ve öteki amme hizmetlerindeki üniversite eğitimi görmüş yüksek dereceli memurlar. Bunlar, proje çalışmalarına kılavuzluk yaparak ve İsrail idari gerçekleri üzerine bina edilmiş olayların tartışılmasına katılarak, bu konularda sahip buldukları tecrübelerden kursiyerlerin faydalanmasını sağlarlar.

EK I

İDARÎ EĞİLİMDEKİ KURSLAR LİSTESİ

(1963 - 1964 yılı)

1. Personel İdaresi (personel müdürleri için)
2. Sistem analizleri ve metotların geliştirilmesi (organizasyon ve metot birimlerinin yöneticileri için)
3. Sosyal Refah İdaresi (Sosyal refah müfettişleri için)
4. Vergileme ve tahsil hizmetleri (Devlet gelirlerde ilgili birimlerin yöneticileri için)
5. Mahallî İdareler mâliyesi (mahallî idarelerin maliyecileri için)

6. Sağlık İdaresi (Bölge sağlık daireleri ile hastalık fonlarının yöneticileri için)
7. İş İdaresi (Çalışma Bakanlığının ve İş Bulma bürosundaki çeşitli birimlerin yöneticileri için).
8. Devlet Gelirleri ile ilgili kuruluşun üst derece yöneticileri için kurs.

EK II

İDARİ EĞİLİMDEKİ KURS PROGRAMI

(1964 - 1965 yılı)

MAHALLİ İDARELER

(İçişleri Bakanlığı)

Mahallî idareler yöneticileri ve bölge başkanları kursu.

(Mahallî idareler merkez örgütü ve bölge meclis teşkilâtındaki sekreterler birliği ile işbirliği yaparak).

KURSIYERLER : Mahallî kuruluşlarla İçişleri Bakanlığının 4-5 ci derece görevlerinde çalıştırılan 600 civarındaki memur dışında kalan, İçişleri Bakanlığındaki birimlerle bölgelerdeki yöneticiler ve mahallî ve bölge meclislerinin sekreterlerinden 20 - 25 kişi,

DÖNEM : 1. ci

NİTELİĞİ : Üç aşama (Merhale) li kurs

1. ci aşama — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş, hafta da beş gün üzerinden, kesintisiz üç hafta.
2. ci aşama — Kursiyerlerin hizmet sahalarında ve ikâmetgâhlarında, proje çalışmaları yapmak üzere 2 ay.
3. cü aşama — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş kesintisiz üç hafta.

GÜNLERİ :

- 1.ci aşama : 1964 ekim ayında.
2. ci » : 1964 kasım - aralık aylarında.
3. cü » : 1965 ocak ayında.

Maliye ve bütçe müdürleri kursu :

(Maliyeciler birliği ile işbirliği yapılarak)

KURSİYERLER : İçişleri Bakanlığındaki 4 - 5 ci derece görevlerinde çalışmakta olan 200 civarındaki memur dışında, mahallî idarelerin maliyecileri ile Bütçe müdürlerinden 20 - 25 kişi. Bu görevler şunlardır : Belediyeler, mahallî ve bölgesel meclislerin muhasebecileri; İçişleri Bakanlığındaki ikinci muhasebeciler ile bütçe müdürleri.

DÖNEM : 2. Ci

NİTELİĞİ : İki aşama (merhale) li kurs

1. ci aşama — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş haftada beş gün üzerinden, kesintisiz beş hafta.
2. ci aşama — Kursiyerlerin hizmet sahalarında ve ikametgâhlarında, proje uygulamaları yapmak üzere 2 ay.

GÜNLERİ :

1. ci dönem — 1964 ağustos ayında
2. ci » — 1964 eylül - ekim aylarında.

Mahallî idareler öğretim müdürleri kursu :

(Mahallî idareler öğretim müdürleri birliği ile işbirliği halinde)

KURSİYERLER : Orta büyüklükteki mahallî kuruluşların 4-5 ci derece görevlerinde çalışan 100 kadar müdür ile büyük çaptaki mahallî kuruluşların ikinci müdür ve baş yardımcılarını dışında kalan 25 öğretim müdürü.

NİTELİĞİ : 3 aşamalı (merhaleli) kurs

1. ci aşama — Temel bilgiler verilmesi için iki haftalık süre içinde kesintisiz 2 şer gün devam etmek üzere 3 - 4 defa.
2. ci aşama — Kursiyerlerin hizmet sahalarında ve ikametgâhlarında yapılacak proje çalışmaları için üç ay.
3. cü aşama — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş kesintisiz dört ay.

GÜNLERİ:

- 1.ci aşama — 1964 ekim ayında.
2. ci » — 1964 kasım - aralık, 1965 ocak ayında.
3. cü » — 1965 ocak - nisan aylarında.

VERGİLEME VE TAHSİL İŞLERİ

(Maliye Bakanlığı - Devlet gelirleri idaresi)

Üst kademe yöneticiler kursu :

KURSİYERLER : Vergi hizmetleri, genel muhasebeciler dairesi, bütçe dairesi, döviz dairesi ile malî kontrol dairelerinin 2 - 3 cü derece görevlerinde çalışmakta olan 67 yönetici dışında kalan yüksek dereceli 25 memur.

DÖNEM : 3. Cü

NİTELİĞİ : 2 aşamalı (merhaleli) kurs.

1. ci aşama — Kursiyerlerin hizmet sahalarında ve ikametgâhlarında yapılacak 3 aylık hazırlık çalışmaları.
2. ci aşama — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş hafta da 4 gün üzerinden, kesintisiz 5 hafta.

GÜNLERİ:

1. ci aşama — 1964 mayıs - temmuz aylarında (hazırlık çalışmaları)
2. ci » — 1964 ağustos ayında.

Birimlerin yöneticileri için kurs

KURSİYERLER : Vergi ile ilgili birimlerin orta dereceli hizmetlerinde çalışan 181 yönetici dışında kalan 20 kişi.

DÖNEM : 4. Cü

NİTELİĞİ : 2 aşamalı (merhale) li kurs

1. ci aşama — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş 2 aylık yoğun (= kesif — intansif) kurs.
2. ci » — Proje çalışmaları için bir ay.

GÜNLERİ :

1. ci aşama — 1964 Mayıs - Haziran aylarında
2. ci » — 1964 Temmuz - Ağustos aylarında

EKONOMİK HİZMETLER

Ekonomik karakterde hizmet gören bakanlıklardaki birimlerin Yöneticileri için kurs :

KURSİYERLER : Maliye Bakanlığının İdarî birimlerinde çalışanlarla ticaret ve endüstri, konut, Tarım ve Millî Sigorta Bakanlıklarının 4 - 5 ci derecelerindeki 350 yönetici dışında kalan ve ekonomik karakterde hizmet gören bakanlıkların çeşitli birimlerinin 20 - 25 yöneticisi.

DÖNEM : 1. Ci

NİTELİĞİ : 2 aşama (merhale) li kurs.

1. ci aşama — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş kesintisiz beş hafta

2. ci aşama — Kursiyerlerin hizmet sahalarında ve ikametgâhlarında yapılacak proje çalışmaları içirt iki ay.

GÜNLERİ :

1. ci aşama — 1964 Haziran - Temmuz aylarında.
2. ci » — 1964 Temmuz - Ağustos aylarında.

Çalışma Bakanlığındaki hizmet birimlerinin yöneticileri

için kurs

KURSIYERLER : Şube müdürleri, müfettişler, başlıca iş bulma bürolarının yöneticileri, meslekî öğretim ve görevlendirme hizmetlerinin bölgelerdeki komisyon üyelerinden 4 - 5 ci dereceli hizmetlerde çalışan 100 civarındaki görevlinin dışındaki bölgesel iş bulma birimlerinin (iş bulma ve iş alma daireleri ve gençlik ve mesleki öğretim dairelerinin) yöneticilerinden 25 - 30 kişi.

DÖNEM : 2. Ci

NİTELİĞİ : Üç aşama (merhale) li kurs.

1. ci aşama — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş kesintisiz iki hafta.
2. ci » — Proje çalışmaları için 2 ay
3. cü » — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş kesintisiz 2 hafta.

GÜNLERİ:

1. ci aşama — 1965 Mart ayında
2. ci » — 1965 Nisan - Mayıs aylarında
3. cü » — (Birinci dönem'in 3. cü aşaması 1964 Temmuz ayında uygulanacaktır.)

EKONOMİK HİZMETLER

(Ulaştırma Bakanlığı)

KURSIYERLER : Ulaştırma Bakanlığının (İsrail Demiryolları, ve karayolları idareleri de dahil) 4 - 5.ci dereceli orta seviyedeki hizmetlerinde çalışmakta olan KM) civarındaki yöneticiler dışında, çeşitli birimlerden 20 - 25 yönetici.

DÖNEM : 1. Ci

NİTELİK : Üç aşamalı (merhaleli) kurs.

1. ci aşama — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş kesintisiz üç hafta.
2. ci » — Kursiyerlerin hizmet sahalarında ve ikametgâhlarında yapılacak proje çalışmaları için 2 ay
3. cü » — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş kesintisiz iki hafta.

GÜNLERİ :

- 1.ci aşama — 1965 mart ayında
2. ci » — 1965 Nisan - Mayıs aylarında
3. cü » — 1965 Haziran ayında

MÜHENDİSLİK HİZMETLERİ

Mühendis ve agronomistlerden yukarı derece yönetim hizmetlerinde çalışanlar için kurs

KURSIYERLER : Tarım Bakanlığı, İsrail arazi idaresi, imar ve iskân, Bayındırlık ve Kalkınma Bakanlıklarının A—C dereceli hizmetlerinde çalıştırılan 200 kişi dışındaki mühendis ve agronomistlerden 30 kişi.

DÖNEM : 1. ci**NİTELİK : 2 aşamalı kurs**

1. ci aşama — Kursiyerlerin hizmet sahalarında ve ikâmetgâhlarında yapılacak hazırlık çalışmaları için 3 ay
2. ci » — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş, haftada dört gün üzerinden kesintisiz 4 hafta

GÜNLERİ:

1. ci aşama — 1964 Nisan - Haziran aylarında
2. ci » — 1964 Temmuz ayında

SOSYAL REFAH HİZMETLERİ

(Sosyal Refah Bakanlığı)

Sosyal Refah müfettişleri kursu

(Musevi teşkilâtının işbirliği ile)

KURSIYERLER : Sosyal Refah Bakanlığı, Musevi Teşkilâtı ve Mahallî İdarelerin B—D dereceli görevlerinde çalıştırılan 80 civarındaki müfettişin dışında kalan 20 - 25 Sosyal Refah Müfettişi.

DÖNEM : 2. Ci**NİTELİK : 3 aşamalı kurs**

1. ci aşama — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş olup haftada 5 gün üzerinden, kesintisiz 3 hafta,
2. ci » — Kursiyerlerin hizmet sahalarında ve ikâmetgâhlarında yapılacak proje çalışmaları için 2 ay,
3. cü » — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş olup haftada 5 gün üzerinden kesintisiz 2 hafta.

GÜNLER :

- 1.ci aşama — 1964 Ekim ayında
2. ci » — 1964 Ekim - Aralık aylarında.
3. cü » — 1964 Aralık ayında.

SOSYAL REFAH HİZMETLERİ

(Sosyal yardım hizmetlerinde çalışanlar için açılmış eğitim koleji)

Gençlik enstitülerinin müdürleri için kurs

KURSIYERLER : Sosyal Refah Bakanlığının gençliğin yetiştirilmesi ve korunması ile görevli kuruluşlarında veya onların gözetimi altında bulunan 40 müdür ve müdür yardımcısından 20 si.

DÖNEM : 1. Ci

NİTELİK : 3 aşamalı kurs.

1. ci aşama — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş olup, haftada 5 gün üzerinden kesintisiz 3 hafta.
2. ci aşama — Kursiyerlerin hizmet sahalarında ve ikâmetgâhlarında yapılacak proje çalışmaları için 2 ay.
3. cü aşama — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş, kesintisiz 2 hafta.

GÜNLERİ :

- 1.ci aşama — 1965 ocak ayında,
2. ci » — 1965 Şubat - Mart aylarında,
3. cü » — 1965 Nisan ayında.

TIP HİZMETLERİ

(Sağlık Bakanlığı ve Hastalık Sandığı)

Yönetici personel ile Bölge öğretmenler kursu :

KURSIYERLER : Sağlık Bakanlığının Bölgeler ve Kısımlardaki yöneticileri; Hastalık Sandığı dispanserlerinin sekreterleri ve Bölge öğretmenlerinden (aşağı yukarı 40 kişiden) 25'i.

DÖNEM : 2. ci.

NİTELİK : 3 aşamalı kurs.

1. ci aşama — Okulda, yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş olup haftada 5 gün üzerinden kesintisiz 3 hafta.

2. ci » — Kursiyerlerin hizmet sahalarında ve ikâmetgâhlarında yapılacak proje çalışmaları için iki ay.

3. cü » — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş olup haftada 5 gün üzerinden kesintisiz 2 hafta.

GÜNLER :

1. ci aşama — 1965 Mart ayında,
2. ci » — 1965 Nisan - Mayıs aylarında,
3. cü » — 1965 Haziran ayında.

AMME İDARESİ

(Çeşitli Birimler)

İdarî hizmet gören dairelerdeki birimlerin yöneticileri için kurs.

KURSİYERLER : Başbakanlık; Devlet Personel Dairesi; adalet, Dışişleri, Savunma, Kültür ve öğretim Bakanlıklarının 4-6. cı dereceli hizmetlerinde çalıştırılmakta olan çeşitli birimlerin 450 kadar yöneticisi dışında kalan öteki bakanlıklardaki çeşitli birimlerin yöneticilerinden 20-25'i.

DÖNEM : 1. Ci

NİTELİK : 2 aşamalı kurs.

1. ci aşama — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş olup, haftada 6 gün üzerinden, kesintisiz 5 hafta.

2. ci » — Kursiyerlerin hizmet sahalarında ve ikâmetgâhlarında yapılacak proje çalışmaları için iki ay.

GÜNLER :

1. ci aşama — 1964 Kasım ayında,
2. ci » — 1964 Aralık ve 1965 Ocak aylarında.

AMME İDARESİ

(Posta Bakanlığı)

Posta hizmetlerde görevli birimlerin yöneticileri için kurs.

KURSIYERLER : Posta Bakanlığının çeşitli birimlerinin 4 - 6 cı dereceli hizmetlerinde (ve eşiti meslekî derecelerde) çalışan 300 civarındaki yönetici dışında, çeşitli posta birimlerinin yöneticilerinden 20 kişi.

DÖNEM : 1. Ci**NİTELİK : 3 aşamalı kurs.**

1. ci aşama — Okulda, yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş olup, haftada 4 gün üzerinden, kesintisiz 4 hafta.
2. ci aşama — Kursiyerlerin hizmet sahalarında ve ikâmetgâhlarında yapılacak proje çalışmalarını için 2 ay.
3. cü aşama — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş olup haftada 4 gün üzerinden, kesintisiz 2 hafta.

GÜNLER :

1. ci aşama — 1964 Mayıs ayında,
2. ci » — 1964 Haziran — Temmuz aylarında,
3. cü » — 1984 Ağustos ayında.

AMME İDARESİ

(Medenî kanuna göre kurulu mahkemeler idaresi)

idaresi

Medenî kanuna göre kurulu mahkemelerin baş kâtipleri için kurs.

KURSIYERLER : Medenî kanuna göre kurulanlarla Haham mahkemelerinde çalıştırılan 100 kadar başkâtipten 25-30'u.

DÖNEM : 1. Ci

NİTELİK : 3 aşamalı kurs.

1.ci aşama — Yatılı okul koşullarına gre düzenlenmiş, kesintisiz 3 1/2 hafta.

2.ci aşama — Kursiyetlerin hizmet sahalarında ve ikâmetgâhlarında yapılacak proje çalışmaları için 2 ay.

3.cü aşama — Yatılı okul koşullarına göre düzenlenmiş olup,haftada 5 gün üzerinden kesintisiz 2 hafta.

GÜNLER :

- 1.ci aşama — 1964 Temmuz ayında,
- 2. ci » — 1964 Ağustos - Eylül aylarında,
- 3. cü » — Gün tespit edilecek.

İDARİ COĞRAFYA

TORTUM KAZASI İDARİ COĞRAFYASI

Yurdakul ÖNEN

Tortum Kaymakamı

PLAN :

- I — COĞRAFİ DURUM
- II — TARİHİ VE ESKİ ESERLER
- III — İDARİ DURUM VE TEŞKİLAT
- IV — NUFUS VE YÜZ ÖLÇÜMÜ
- V — KÜLTÜR VE SOSYAL DURUM
- VI — EKONOMİK DURUM
- VII — BAYINDIRLIK DURUMU
- VIII — SAĞLIK HİZMETLERİ
- IX — MALİ DURUM
- X — KALKINMA ÇARELERİ

I — COĞRAFİ DURUM :

- A) **Hudutlar** : Kuzeyde Oltu, Yusufeli, Doğuda Narman, Batıda Ispir, Güneyde Pasinler ve Erzurum Vilâyeti ile çevrilidir.
- B) **Arazi şekilleri** : Arazi çok dağlık ve engebeldir. Doğu Güneyde Karga Pazarı, Batı Güneyinde Dumlu Dağları, Batısında Gâvur Dağları, Batı Kuzeyinde Mihrap Dağları, Kuzeyinde Sivri Dağları, Doğuda Kireçli Dağları ile çevrilidir.

C)

Tortumda 1540 metre olan yükseklik Kuzeye, Tortum Gölüne gidildikçe 900 metreye kadar düşer. Yer yer dağların bir birine yaklaşp uzaklaşmaları ile Alabalık çıkan dereler meydana gelmiştir. Bu dereler birleşerek Tortum çayım meydana getirir. Tortum çayının nihayetinde tarihi bilinmeyen

sinde 15 kilometre uzunluk, 750 metre genişlik ve 80 metre derinliğinde bir göl meydana gelmiştir. Göl nihayetinde 40 metreden dökülen sular Tortum Şelalesini vücuda getirmektedir.

C) İklim : İklim Erzurum'a nazaran mutedildir. Yüksekliye rağmen kendine has bir mikrokiliması vardır. En sıcak ay ortalaması 25 en soğuk ay ortalaması — 8 dir. Yazın yeşillikler arasında Tortum seyrine doyulmaz bir manzara gösterir. Meyve ve sebze bahçeleri vadiler boyunca uzanır gider.

Yamaçlar dik ve sarp olduğu için Temmuz ve Ağustos aylarında yağın şiddetli yağmurlar tesiri ile Erozyona maruz kalmakta ve Tortum çayına karışmaktadır.

H — TARİHİ VE ESKİ ESERLER :

A) Kazanın tarihi : Tortumda Eti, Part, Roma, Bizans, Ardadan - Artvin Bağratlı Hükümeti, Karakoyunlu, Akkoyunlu ve Osmanlılar hüküm sürmüşler ve eserler bırakmışlardır. M. ö. 2000 yılında Etilerin elindedir. M. Ö. 700 nci yılda İskitler Araş ve Çoruh boylarında yerleşiyorlar, İskitlerin Taok boyu buralara geldiği için Bölgeye (Tayk Eyaleti adı verilmiştir.)

Daha sonraları Pers hakimiyetine geçiyor. M. Ö. 3 -1 nci asırda Part Hükümeti Tortum ve civarına hükmetmektedir.

M. Ö. 200 de İskender imparatorluğu parçalanınca kurulan Selefkus Devletinin himayesi altında Erzincan, Erzurum, Tortum, Kars Muş ve Van toprakları üzerinde Armenya Devleti kurulmuştur. 120 tarihinde hakimiyet Pontus hükümetine geçmiştir.

M. Ö. 100 senesinde Romalılar Pontus Hükümetine son vererek Tortum ve havalisini ele geçiriyorlar. Tortum asırlarca Roma idaresinde kalıyor. Doğu Roma İmparatorluğu zayıfladıkça çevrede Rumlarla beraber yaşayan Ermeniler de Derebeylik sürüyorlar.

M.S. 6 ncı asırda Suvar Türkleri gelip yerleşiyorlar. Halâ bu adı taşıyan yaylalar mevcuttur. 7 inci asırda Araplar hücumu geçerek kaleleri fethetmişlerdir. 756 da Abbasi halifesi Mansur büyük bir ordu ile Erzurum ve Tortumu Bizanslılardan almış. Daha sonra Sasaneler istilaya başlamışlardır. 9 ncu asırda Ortodoks Ardahan Artvin Bağratlı devleti Tortumu ele geçirmiş Din merkezi Çamlıyamaç (Öşkvânk) köyünde Mrut Fakalı ile anılan Sahak Papalık yapıyordu.

Selçuk Hükümdarı Alparslan 1069 da Bağratlı Kralı IV. cü Bağ- hattan Tortumu aldı. Daha sonra Malazgirt savaşında yararlık gös-

teren İlbeyleri arasında taksim ettim. Saltukoğlu sülalesinden Ebilkasım'ın payına Tortum düşmüştü.

Sultan Melik Şah 1081 yılında Bağbuşlarından Emir Ahmet'i bir ordu ile Bağratlılar üzerine gönderdi. Emir Ahmet Oltu, Erzurum ve Tortumu Türk topraklarına kattı.

1124 de İmadettin Ali zamanında Kıpçak Türkleri Tortuma yerleştiler.

13 neü yüz yılda Tortumda Atabeklerin hüküm sürdüğünü görüyoruz.

1378 de önce Karakoyunluların sonra Moğolların eline geçiyor. Timur Sivas seferi sırasında Gürcistan'a uğradı. Bu sırada Tortum Gürcülerin eline geçmişti. Timur Tortumun alınması için Erzurum- da iki ay kaldı. Kalelerin alınması için bir çok kanlı Harpler yapıldı. Neticede Gürcülerden temizlendi. Sonra Akkoyunluların himayesine girdi.

1549 da Osmanlı hükümdarı Kanuni Sultan Süleyman'ın emri ile Osmanlı Ordusu Tortumu Fethetti ve Sancak olarak Erzurum'a bağladı. Bu Hakimiyet asırlarca devam etti.

1828 -1829 Osmanlı Rus Harbinde, 1877 - 1878 Doksan üç harbinde ve 1914 -1917 Birinci Dünya savaşında Tortum Rus uşağı Ermenilerin zulümlerine sahne oldu.

Birinci Cihan Harbinde Erzurum'daki Kolorduların ihtiyacını temin etti. Orduya canla başla yerdim etti.

21/Mart/1918 de Düşman istilasından kurtuldu ve Şanlı Türk Ordusuna kavuştu.

B) Eski Eserler :

1 — Tortumkale : Tortuma 10 Km. uzaklıkta aynı adı taşıyan köydedir. Sarp bir tepe üzerine kurulmuştur. Dış surları yıkılmıştır. Gürcüler zamanında yapıldığı tahmin edilmektedir.

2 — Üngüzek Kalesi (Dik kale) : Tortuma 40 Km. mesafedeki bu kale halâ heybetini muhafaza etmektedir. Yakımdaki Tortum Çayına kadar uzanan Mahzenlerden su alındığı tahmin edilmektedir. Bu kalenin tarihide 100Ü seneyi bulmaktadır.

3 — Nihah Kalesi : Tortuma 3 Km. mesafededir. Tamamen

Harap olmuş ve ancak ön Divarları kalmıştır. Diğer Kalelerde aynı karakteri taşımaktadır.

4 — Bağbaşı (Haho) Kilisesi : Bu Kilise 9 ncu asırdan kalmadır. Kubbesindeki Kiremitler halâ canlılığını muhafaza etmektedir. Bu eser Cami olarak kullanılmakta ve köylü tarafından korunmaktadır. Nakış ve Motifleri kısmen tahrip edilmiştir.

5 — Çamlıyamaç (Öşkvânk) Kilisesi : Azort Bucağına bağlı Çamlıya maç köyündedir.

9. ncu asırda Ortodoks Ardahan - Artvin Bağratlı Hükümeti zamanında yapılmıştır. Yapılan bütün tahriplere rağmen sütunları halâ ayakta durmaktadır. Bu Kilisenin tamiri için Eski Eserler Genel Müdürlüğüne yazılmıştır. Taş üzerine Hıristiyanlığı temsil eden Motif ve şekiller işlenmiştir.

III — İDARİ DURUM VE TEŞKİLAT :

Tortum Erzurum Vilayetine bağlı, ile uzaklığı 55 km. dir. 3 Bucağı vardır. 64 köy bu Bucaklara bağlıdır.

A) Merkez Bucağına bağlı köyler ve kazaya uzaklıkları aşağıda gösterilmiştir.

Sıra No.	Köyün ismi	Hane adedi	Nüfusu	Merkeze mesafe (Km.)
1	Akbaba	40	415	13
2	Aksu	106	910	23
3	Aktaş	27	263	5
4	Alapınar	34	336	15
5	Anlı	21	260	13
6	A. Sivri	98	581	5
7	Ballı	21	243	24
8	Çakıllı	31	244	23
9	Çardaklı	19	200	30
10	Çaylıca	70	429	35
11	Çiftlik	48	364	10
12	Çivilikaya	22	250	30
13	Demirciler	64	544	13
14	Doruklu	27	185	23
15	Esendurak	83	736	13
16	Hamidiye	16	151	26
17	İncedere	33	294	23

Sıra No.	Köyün ismi	Hane adedi	Nufusu	Merkeze mesafe
18	Karlı	34	245	26
19	Kazandere	71	616	27
20	Kemerkaya	17	215	12
21	Kireçli	38	346	5
22	Kırmalı	25	204	30
23	Konak	30	275	7
24	Meydanlar	49	504	23
25	Peynirli	41	297	49
26	Kapıkaya	48	334	24
27	Taşbaşı	34	317	7
28	Taşoluk	33	227	8
29	Tatlısu	9	62	5
30	Tipili	61	564	26
31	Tortumkale	106	823	10
32	Vişneli	66	537	43
33	Yağcılar	36	329	26
34	Yamankaya	71	358	8
35	Yellitepe	33	292	29
36	Y. Sivri	115	823	8
37	Yumaklı	72	707	8
38	Ziyaret	49	544	26
B — Azort (Uzundere) Bucağına bağlı köyler :				
1	Altınçanak	36	179	56
2	Balıkli	86	515	61
3	Cevizli	186	1273	70
4	Çamlıyamaç	95	810	59
5	Çağlıyanlı	43	353	65
6	Dikyar	172	1653	38
7	Kirazlı	168	913	58
8	Gölbası	113	963	58
9	Sapaca	105	670	42
10	Ulubağ	145	936	61
C — Kisha (Uncular) Bucağına bağlı köyler :				
1	A. Katıklı	196	1350	43
2	Bağbaşı	326	1826	30
3	Cihanlı	92	692	

Sıra No.	Köyün ismi	Hane adedi	Nufusu	Merkeze mesafe (Km.)
4	Çatal dere	34	143	50
5	Derinpınar	47	512	36
6	Dikmen	151	985	44
7	Derekapu	71	613	24
8	Gökdere	47	379	45
9	Kaleboynu	47	460	30
10	Pehlivanlı	246	1637	28
11	Suyatağı	176	909	26
12	Uncular (Mr)	320	1712	26
13	Uzunkavak	85	809	45
14	Y. Katıklı	333	1983	45
15	Yazyurdu	12	125	29

İdari taksimatta bugünkü Sosyal ve Ekonomik ihtiyaçlara göre bazı değişiklikler yapılması gerekmektedir.

Uncular Nahiyesinin Derekapı Köyüne indirilmesi ile kendisine bağlı köyleri işlerinin süratle görülmesi sağlanacaktır.

TEŞKİLAT YE MEMUR KADROSU :

İçişleri : Kaymakam, tahrirat kâtibi, nüfus memuru, nüfus kâtibi, iki bucak müdürü, iki bucak nüfus memuru, 3 odacı.

Adalet : Asliye teşkilatı vardır. Halen bir yargıç, bir savcı yardımcısı bulunmaktadır. Sorgu işleri, icra ve noter muameleleri başkatip tarafından yürütülür. 3 zabıt kâtibi, bir mübaşir, iki gardiyan bir odacı.

Ceza evi kiradadır. Herki yıllarda yapılması için çalışılmaktadır.

Jandarma : Bir J.K.V.Kd. Baş Çvş. Merkez K.K. Baş Çvş. Bucaklarda 3 Uzatmalı Çvş. Bir Uz. Onb. merkezde bir Uz. Çvş bir Onb

Milli Savunma : Bir Şube Reis vekili (Yzb), bir personel subay (Yzb), bir daktilo, bir sivil memur.

Maliye : Mal müdürü, muhasebe memuru, veznedar, iki vergi memuru, iki atlı tahsildar, bir odacı..

Milli Eğitim : Orta okul müdürü, bir katip iki odacı, ilköğretim müdürü, yardımcısı 56 öğretmen, H eğitimci, 21 vekil öğretmen, 2. geçici öğretmen, 6 Yd. subay öğretmen, I ilk okul kâtibi, 5 odacı..

Ziraat: Bir teknisyen, bir sellektör makinisti.

Orman : Bir orman bölge şefi, 8 bakım memuru, bir dava takipçisi, bir katip.

Veteriner : Bir hayvan sağlık memuru.

Sağlık : Sağlık merkezi 1964 Haziranında hizmete girecektir.

Bir Hükümet Tabibi, bir merkez sağlık memuru, 3 gezici sağlık memuru, 8 köy grubu ebesi, bir odacı.

Diyanet : Bir Müftü, bir kuran öğreticisi, 6 kadrolu imam.

Tapu Sicil : Bir memur, bir kâtip.

Özel İdare : Özel idare memuru, varidat memuru, tahsil memuru, iki tahsildar, bir odacı.

Belediye : Başkan, muhasip, bir zabıta memuru, bir su ustası, 3 temizlik amelesi, elektrik makinisti.

Ziraat Bankası : Müdür, muavin, veznedar, iki takip memuru, bir kooperetaf muhasebecisi, bir odacı, bir bekçi.

P. T. T. : Bir müdür, bir muhabere memuru» 3 atlı dağıtıcı, bir yaya dağıtıcı, bir hat bakım memuru.

Tekel : Bir tekel memuru, bir korucu, bir odacı.

Toprak ve iskân : Bir toprak ve iskân memuru.

Sıtma Eradikasyon Şefliği : Bir şube şefi, 6 korucu, bir işçi.

Toprak Ofisi : Bir ajans müdürü, bir muhasebeci, bir ambar memuru, bir tartı memuru, iki bekçi.

Meteoroloji : İki memur.

IV — NUFUS VE YÜZ ÖLÇÜMÜ :

Turtum'un yüz ölümü 3170 Km. dir. 1960 Nüfus sayımına göre toplam nüfus 38961 dir. Sicilli nüfus kayıtlarına göre ise nüfus 47094 dür. Nüfus kütüğü ile sayım arasındaki bu fark sayım sırasında çalışmaya gidenlerden doğmuştur.

Nüfus büyük bir hızla artmaktadır. Km. kareye 17 kişi düşer. Sahaya nisbetle kesafet azdır. Çünkü toprakların çoğu yerleşmeye müsait olmayan kayalıklarla kaplıdır.

Kazada yabancı mezhep saliki yoktur. Türkçeden başka dil konuşulmaz.

V — KÜLTÜR VE SOSYAL DURUM :

Orta okul 1955 de açılmıştır. Talebe sayısı 200'ü bulmaktadır. Merkezde 3 ilk okul vardır. Orta okula bir pansiyon yaptırılması için çalışmalar hızlandırılmıştır. Halen 20 köyde okul yoktur. İlkokul öğrenci mevcudu 1020 si kız, 3042 si erkek olmak üzere 4062 dir. Okula devam nisbeti % 99 dur. Okuma yazma bilenlerin nisbeti % 65 dir. Kazada umumî kitaplık ve okuma odası yoktur. Öğretmenler lokalinin kitap köşesinden faydalanılmaktadır. 1963 senesi içerisinde 21 tane Halk Dershanesi açılmış ve 33 kişi A. belgesi, 13 kişi de B. belgesi olarak mezun olmuşlardır.

Tortum halkı ticaret ve çiftçilikle maiyetlerini temin ederler. Yazın on bine yakın nüfus çalışmaya gider. Halen Almanya ve Belçika'ya işçi sevkiyatı devam etmektedir. Köylü uysal ve çok misafirperverdir. Türk ananesi devam eder. Güz mevsiminde düğünler başlar. Umumiyetle 16 - 20 yaş arasında evlenirler. Kız kaçırma, münferit hırsızlık vakaları dışında zabıta olayları görülmez.

Halk dindar ve muhafazakâr olmakla beraber yeniliklere karşı cephe almaz ve kolaylıkla ikna edilebilir.

VI — EKONOMİK DURUM :

Tortum iktisaden gelişmemiş bir kazadır. İstihsal edilen ürünler Erzurum ve çevresine satılır. Hayvan sırtında çok uzak mesafelere kadar meyve götürülerek satılır. Halen kazada bir adet Tarım Kredi Kooperatifi vardır. Bu kooperatife 25 köy bağlıdır.

A) Tarım : Tarıma elverişli arazi 8500 hektardır. Bu arazinin 80,6 hektarı meyve bahçeleri, 8,9 hektarı bağlık, 40,4 hektarı sebze bahçesi geri kalan kısmı ise tarla arazisidir. Tarım İlker usullerle yapılır. Arazi dar olduğu için motorlu ziraata elverişli değildir. Halen kazada 10 adet tekerlekli pulluk, 50 adet döner kulaklı pulluk 25 adet tınav makinesi, 40 adet ekremoz, 2000 adet kara sapan ve 1500 adet düğen mevcuttur. Bölgemizin kendine has bir mikro-kliması vardır. Bunun için meyveciliğe çok müsaittir. Her sene 25000 e yakın bedelli meyve fidanı köylüye dağıtılmakta ve teknik elemanların nezareti altında dikilmektedir.

Arıcılıkta ilerleme yolundadır.

Vatandaşlar yemeklik buğday ihtiyacını Toprak Mahsulleri Ofisi satış Ajansından karşılar.

İstihsal :

Meyve	Ton	Tahıl ve sebze	Ton
Şeftali	150	Buğday	3800
Kızılcık	1000	Arpa	1350
Kiraz	280	Mısır	1100
Kayısı	200	Çavdar	1100
İğde	95	Mercimek	120
Erik	400	Burçak	46
Elma	350	Fiğ	31
Dut	670	Yonca	4500
Ceviz	100	Sarmış ak	12
Ayva	60	Korunga	4500
Armut	230	Soğan	125
		Fasulye	210
		Patates	1500

B) Hayvancılık : Merkez ve köylerde 26281 sığır, 555 Manda, 1135 At, 1868 Eşek, 33567 Koyun, 21111 Keçi mevcuttur. Çayır ve meralar kâfi gelmemektedir. Hayvan ürünleri mahallinde satılır.

Damızlık hayvan yoktur.

C) Orman ve Madencilik : Bölge ormanları bozuk çam koru tipinde olduğundan istihsal yapılamamaktadır. Orman açmaları mevcuttur. Orman içi otlatmaya mani olunamamaktadır. Çünkü 14 köy ve mahalleimiz orman içi ve civarında yerleşmiştir. Bunların nakli lâzımdır. Senede 200 adet kaçakçılık olayı tespit edilir. Personelin takviyesi ile bu hal önlenebilecektir. Alman tedbirler sayesinde 7 seneden beri orman yangınına rastlanmamıştır. Yalnız Azort bucağımıza bağlı 14 köy ve merkeze bağlı 2 köy 6831 sayılı orman kanunu hükümlerine göre 1/10 tarifeli zafî ihtiyaçtan faydalanmaktadır. Diğer köyler tezек ve kömür yakar.

Tortum'un bir çek mevkilerinde zengin Linyit yatakları mevcuttur. Bu yatakların bazıları işletilmektedir. Şimdiye kadar başka madenlere tesadüf edilmemiştir.

VII — BAYINDIRLIK DURUMU :

A) İl Yolları : Erzurum Tortum yolu 55 Km. uzunluğundadır. Bu yol kış programına dahil olup her mevsimde geçide elverişlidir. Oltu, Olur, Şenkaya ve Narman yolları da Tortum'dan geçtikten sonra ayrılmaktadır. Erzurum'a giden yol aynı zamanda Artvin ve Yusufeli'ne kadar uzanarak irtibatı sağlar. Bu bakımdan işlek bir yoldur. Ekonomik bağlılık Erzurum vilâyeti iledir. Aynı cins mahsulleri yetiştirdiği için kuzeydeki kazalarla irtibatı azdır.

B) Belediye Hizmetleri : Belediye hudutları içinde 2400 kişi yaşamaktadır. Kasabanın harita ve imar plânı yapılmış olup 1965 yılından beri malî imkânlar nisbetinde tatbik edilmektedir, iller Bankası tarafından yaptırılan Fenni bir mezbaha vardır, içme suyu şebekesi 1963 senesinde tevsi edilerek ihtiyacı karşılar hale getirilmiştir. Belediyenin son üç yıllık tahakkuk tahsilat nisbetleri aşağıda gösterilmiştir.

Yılı	Tahakkuk	Tahsilât	Nisbeti
1960	92346	92196	% 100
1961	71755	71755	% 100
1962	72880	72667	% 100

C) Köy Hizmetleri : Kazanın 64 köyü vardır. Bu köylerden ancak 40 na motorlu vasıta ile gidilebilir. Diğer köyler kağnı ve hayvanlarla irtibatı sağlarlar. Arazi çok sarp olduğu için yol yapımı güçtür. Yollar vadiyi takip eder. Yol yapımına köylü imece ile katılmaktadır.

17 köyde içme suyu bulunmadığı, Akar derelerden faydalanıldığı, içme suyu inşaatlarına köylünün kanal açma ve cüzi miktarda para taahhüt etmek suretiyle katıldığı görülmektedir.

Özel idareye ait Kaymakam evi vardır.

D) 1962 yılı sene sonu itibariyle Tahakkuk ve Tahsilât nisbetleri aşağıda gösterilmiştir.

Yılı	Tahakkuk		Tahsilat		Nisbet	
	Maliye Lira	Sabıka lira	Maliye Lira	Sabıka Lira	Maliye Lira	Sabıka Lira
1960	24085	4885	23641	1211	98	24
1961	94286	8322	91163	319	90	20
1962	88667	17360	80013	14247	99	82

Köylerin son üç yıllık gelirleri :

Yılı	Tahakkuk	Tahsilât
1962	190175	180399
1963	263924	246415
1964	409754	

VIII – SAĞLIK HİZMETLERİ:

Halen inşaatı devam etmekte olan sağlık merkezi 1964 yılı Haziran sonunda hizmete açılacaktır. Kaza merkezi ve köylerde salgın hastalığa rastlanmamıştır. Ana ve Çocuk Sağlığı Teşkilâtı yoktur. Tespit edilen veremli hastalar hastahaneye sevk edilmektedir. 1963 senesinde B.C.G. ekibi tarama yapmıştır. Pek az görülen sıtma vakaları Sıtma Eradikasyon Teşkilâtı tarafından kontrol edilmektedir. Kaza ve köylerde banyo ve kaplıca yoktur. Hükümet tabibi ve köylerdeki sağlık elemanları tarafından halka koruyucu bilgiler verilmektedir.

IX — MALÎ DURUM :

A) Gelir durumu : Son üç yıla ait gelirlerin tahakkuk ve tahsilât nisbetleri cetvel halinde aşağıya çıkarılmıştır.

Yılı	Mükellef Adet	Haliye Lira	Tahakkuk		Tahsilat		Nisbet	
			Sabıka Lira	Haliye Lira	Sabıka Lira	Haliye Lira	Haliye Lira	Sabıka Lira
1960	4223	107101	25145	101192	3665	94	15	
1961	4943	102688	47911	97106	19541	90	40	
1962	832	92211	177555	72988	14120	79	03	

Mükellef adedinin azalması hayvanlar vergisinin kaldırılmasından doğmuştur.

Hükümet konağının arsa durumu ilâve yapılmasına kâfi değildir. Kat ilâve edildiği takdirde dışarda bulunan dairelerde hükümet konağında yere sahip olacaklardır. Arazi kıt olduğu için tarım vergisi alınmamaktadır.

X — KALKINMA ÇARELERİ :

1 — Arazi dar olduğu için artan nüfusu besleyememektedir. Mevcut işsizliği gidermek için projeleri tamamlanmışken akim kalan Tortum Çimento Fabrikası biran önce yapılmalıdır.

2 — Erozyona mani olacak tedbirler alınmalı, daimî bir çiftçi eğitim kampı kurulmalıdır.

3 — Kov yolları yapılarak köylünün mallarını pazarlara götürmesi sağlanmalıdır.

4 — Sulama kanalları yapılarak arazinin sulanması sağlanmalıdır".

5 — İklim meyveciliğe ve sebzeçiliğe çok müsaittir. Tarla ziraatı yasak edilerek meyvecilik geliştirilmelidir.

6 — Tarım Satış Kooperatifleri teşvik edilmeli böylece köylünün mallarını değer pahası ile satması temin edilmelidir.

7 — Her tarafında linyit kömürleri çıkan Tortum toprakları esaslı bir araştırmaya tabi tutulup kömürlerin işletilmesi sağlanmalıdır.

8 — Köylüye damızlık hayvan temin edilmeli ve hayvan nesli ıslâh edilmelidir.

9 — Tortum Hidro Elektrik santralı köylerimizin arasında Erzurum'a cereyan gönderir. Yol boyu köyler elektriğe kavuşunca hem iktisaden kalkınacak, hem yüksekteki araziler motopomla sulanacak ve hem de sanayi geliştirecektir.

10 — Ceviz ve Kavak sanayii geliştirilmelidir.

11 — Bol meyve istihsal edilen köyler civarında Konserve Fabrikaları kurularak meyvecilik bir sanayi haline getirilmelidir.

12 — Orta okul pansiyonu yapılarak istidatlı gençlerin okuması sağlanmalıdır.

13 — Meralar kâfi gelmemektedir. Bu yüzden orman açmaları yapılmaktadır. Sun'î meralar tesis edilmelidir.

14 — İpek Börekçiliği geliştirilerek teşvik edilmelidir.

15 — Kışı uzun geçen bölgemizde el sanatları geliştirilmelidir.

16 — Fenni kovan vermek suretiyle Arıcılık gelir getiren bir metah haline sokulmalıdır.

17 — Boş ve çıplak araziler bal kalite ve kantitesi bakımından akasya, ticari bakımdan kavak, erozyonu önleme bakımından çam, bölgenin rutubeti elverişli olduğundan çam fıstığı dikilerek ağaçlandırılmalıdır.

18 — Bölgemizin toprak kalitesi ekseriyetle bağıcılığa elverişlidir. Keza bunun yanında da hüküm süren iklim şartları da bağıcılığa elverişli olduğundan bağ sahalarının tespiti ile bir'an önce geniş çapta bir bağıcılık tesisi işi ele alınmalıdır.

19 — Tortum Şelalesi Doğunun en büyük Turistik harikalarından birisidir. Şelale yolunun Kara Yollarınca her nevi vasitanın geçebileceği Standart bir hale getirilmesi lâzımdır. Bu yapıldığı taktirde Turist akınına uğrayacağı şüphesizdir. Turizm Bakanlığının Şelalenin yabancı memleketlere tanıtılması için tanıtma faaliyetlerinde bulunması Turistik imkânları artıracaktır. Tortum Gölü üzerindeki yarım adada Turistik tesisler yapılmalı ve kamp yeri haline getirilmesi sağlanmalıdır.

20 — Bağbaşı ve Çamlıyamaç köylerindeki eski kiliselerle, köylerdeki tarihi kaleler onarılarak turistlerin istifadesine sunulmalıdır.